

הישיבה המאה-שמונים ואחת של הכנסת העשירית

יום רביעי, י"ז באדר התשמ"ג (2 במרס 1983)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. הצהרת אמונים של שר הביטחון

היו"ר מ' שחל: תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת. (חזות על ההצהרה)

היו"ר מ' שחל:

אדוני שר הביטחון, איחולי בהצלחה.

רבותי חברי הכנסת, אבקש מכם לאפשר לשר הביטחון לשבת במקומו.

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת באירוע מיוחד. אני מזמין את הפרופסור משה ארנס לדוכן להצהיר הצהרת אמונים.

משה ארנס:

אני, משה בן טוביה ורוז ארנס, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

על שולחן הכנסת, לקריאה ראשונה מטעם הממשלה, הצעת חוק מס הכנסה (הטבות לחיילים משוחררים) (הוראת שעה) (תיקון), התשמ"ג - 1983.

היו"ר מ' שחל:

הודעה למוזכר הכנסת.

מוזכר הכנסת ש' יעקבסון:

כרשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום

ג. החלטות בדבר אישור הוראות:

בצו מס קנייה על טובין (תיקון מס' 22), התשמ"ג - 1983

בצו מס קנייה על טובין (תיקון מס' 23), התשמ"ג - 1983

1983. הפחתות אלה יושמו לגבי כלל היבוא של כלי רכב אלה בלא הבחנה.

על-מנת שיימנע הפסד הכנסות עקב ההפחתה במס, הועלו שיעורי מס הקנייה במקביל, כך שנטל המסים הכללי על כלי רכב אלה נשמר ברמתו הקודמת.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת אנחנו עוברים להצבעה.

היו"ר מ' שחל:

אנחנו עוברים לסעיף הכא בסדר-היום: החלטות בדבר אישור הוראות, בצו מס קנייה על טובין (תיקון מס' 22), התשמ"ג - 1983, ובצו מס קנייה על טובין (תיקון מס' 23), התשמ"ג - 1983. את הצווים יביא חבר הכנסת אליעזר אבטבי.

אליעזר אבטבי (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד בזה להביא את הצווים האלה לאישור מליאת הכנסת: צו מס קנייה על טובין (תיקון מס' 22), התשמ"ג - 1983, וצו מס קנייה על טובין (תיקון מס' 23), התשמ"ג - 1983.

צווים אלה מעלים את מס הקנייה על כלי רכב. במסגרת התחייבות בין-לאומית הופחת המס על רכב נוסעים ורכב מסחרי ב-20% משיעור המס שהיה ב-1975, החל מ-1 בינואר

ה צ ב ה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה

על טובין (תיקון מס' 22), התשמ"ג - 1983.

נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה

על טובין (תיקון מס' 23), התשמ"ג - 1983.

נתקבלה.

ד. שאילתות ותשובות

הקליטה בשל המחסור החמור בדירות לעולים חדשים, הוא מאשים את השר לקליטת העלייה במצב החמור.

נוכת העובדה שבעיית שיכון העולים משפיעה על המוטיבציה לעלייה, רצוני לשאול את כבודו:

היו"ר מ' שחל:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאילתות ותשובות. אני מבקש מהשר לקליטת העלייה להשיב על שאילתות.

2302, 2390. מחסור בדירות לעולים

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו שאלה את השר לקליטת העלייה ביום י"ח בשבט התשמ"ג (1 בפברואר 1983):

בעיתון "הארץ" פורסם, שראש מחלקת העלייה והקליטה בסוכנות היהודית התרע על המצב החמור השורר במרכז

* נספחות.

1. כמה עולים נמצאו במרכזי קליטה ב-1 בינואר 1983?

2. כמה עולים נמצאו כמוסדות המעבר בכלל ב-1 בינואר

1983?

6. ההתפלגות לפי המצב המשפחתי במרכזי הקליטה: 463 — בוררים: 393 — במשפחות של 2 נפשות: 1,234 — במשפחות של 3 — 5 נפשות: 1,260 — במשפחות של 6 נפשות ויותר.

7. בגלל המצב החמור הוקמה ועדה משותפת למשרד הקליטה ולמשרד השיכון שבה הוחלט על כמה צעדים. העיקרי שבהם הוא הגדלה משמעותית של המשכנתאות עד לכדי 70% — 75% מערך הדיירה, ובנוסף על כך, תוספת מיוחדת לממתנים משנת 1979 ולפניה: למשפחה של 2 — 4 נפשות — 960 — 1,200 אלפי שקלים; למשפחה של 5 — 8 נפשות — 1,200 — 1,350 אלפי שקלים; לזוג מעורב, לקשישים ולבודדים 400 — 500 אלפי שקלים. כמובן תינתנה תוספות מיוחדות למשפחות מעל 8 נפשות.

נוסף על המשכנתאות, הוחלט לאמץ את פתרון הרכישה החוזמה לעולים שאין פתרון אחר לבעייתם. כמובן, סוכס על המשך הקצבת דירות ציבוריות יותר מבעבר במטרה להגיע לפתרון הבעיה.

כפי הנראה, הפתרון העיקרי הוא הגדלת משכנתאות. כפי שכבר משתקף בנתונים של חודש ינואר 1983, שבו ניתנו 554 משכנתאות. זה מספר שיא לעומת 252 משכנתאות, שהוא הממוצע החודשי בשנת 1982.

כאמור, ומשך שיתוף הפעולה עם משרד השיכון ומשרד האוצר כדי להביא לחיסול הבעיה, ועם מחלקת העלייה בסוכנות היהודית בנוגע לסידורי דיור מוקדמים.

2303. נתוני סקר קליטה בדבר ירידת עולים חדשים מן הארץ. חבר הכנסת א' שפירא שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ח בשבט התשמ"ג (10 בפברואר 1983):

מנתוני סקר קליטה, שתוצאותיו פורסמו בעיתונות, עולה בין השאר, כי 24% מהעולים מארצות המערב ירדו בתוך השלוש השנים הראשונות לשהותם בארץ. אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הנתונים הנ"ל הובאו לידיעתו של השר? האם הם מקובלים עליו?

2. מה הן הסיבות העיקריות לירידת העולים, כאמור?

3. האם חלה בשנתיים האחרונות עלייה במספר העולים מארצות המערב? אם לא — מדוע?

4. האם השיטה הקיימת ביום למחן דיור לעולים מאפשרת לכל עולה להגיע לארץ ולהשתכן בדיור קבע?

5. כיצד יש בדעת השר ומשרדו לטפל בבעיה זו?

תשובת השר לקליטת העלייה א' אוזן:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא. הנתונים הובאו לידיעתי, אך כפי שהם מוצגים בשאלתא הם אינם מדויקים. הנתון על 24% של ירידה בקרב עולים מתייחס לקבוצות העולים מכל הארצות הנמצאים במעמד של "עולה בכוח" בלבד, 11% בלבד מכלל העולים שהגיעו לישראל בשנים 1974 — 1979 עזבו את הארץ בתוך שלוש שנים מיום עלייתם. מתוכם 3% בלבד היו במעמד "עולה" ו-24% היו במעמד "עולה בכוח" 25.5% מהעולים ירדו בתוך שלוש שנים מיום עלייתם ארצה. מתוכם 10.6% — במעמד "עולה" 27% במעמד "עולה בכוח".

2. הסיבות העיקריות לירידה הן: תעסוקה, דיור וקליטה חברתית. אך, כאמור בנתונים, סיבות אלה משפיעות בעיקר על

3. מה היא התפלגות העולים לפי משך שהותם? כמה מהם נמצאים חצי שנה? כמה מהם שנה? שנתיים? שלוש שנים ויותר?

4. כמה עולים הועברו ממרכזי הקליטה וממוסדות המעבר לשיכון קבע, ולאלו מקומות?

5. מה היא התפלגות העולים הנמצאים במרכזי קליטה ובמוסדות מעבר לפי ארצות מוצא?

6. מה היא ההתפלגות לפי המצב המשפחתי?

7. אילו אמצעים נקט — ועומד לנקוט — השר, כדי לפתור את בעיית שיכון הקבע לעולים הנמצאים מעל חצי שנה במוסדות אלה?

חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ז בשבט התשמ"ג (10 בפברואר 1983):

לאחרונה, עליף הירידה שחלה בשנים האחרונות במספר העולים לארץ, פורסמו שוכ נתונים מדויגים על מספר העולים הנמצאים במרכזי קליטה במשך תקופה ארוכה. עולים אלה, שאינם עונים על הקריטריונים לדיור, כגון זוגות קשישים, בודדים וחסרי אמצעים, יושבים כבר למעלה משנתיים במרכזי קליטה.

אבקש להשיב לי:

1. כמה עולים נמצאים כיום במרכזי קליטה ברחבי הארץ?

2. כמה מהם נמצאים במרכזי קליטה למעלה משנתיים?

3. האם מתכוון משרדך ליוזם בניית דירות לעולים, דירות ביכר ידיה מוגן ומסוכסד או כל פתרון הולם אחר של בעיות הדיור של העולים?

4. מתי מתכוון משרדך לנקוט פעולות אלו?

5. האם משתף משרדך פעולה עם משרד הבינוי והשיכון ועם מחלקת העלייה והקליטה בסוכנות בפתרון בעיות אלו?

השר לקליטת העלייה א' אוזן:
אדוני הישכיראש, אני מבקש להשיב אותה תשובה על שתי השאלות, ולכן כרצוני לקרוא את התשובה.

1. במרכזי הקליטה נמצאים 6,706 עולים — על-פי נתוני הסוכנות בדוח סיכום 1982.

2. בכלל מסגרות מעבר נמצאים 10,143 עולים.

3. ההתפלגות העולים לפי משך שהותם במרכזי הקליטה: עד חצי שנה — 594 משפחות — 1,793 נפשות; חצי שנה עד שנה — 463 משפחות — 1,524 נפשות; שנה עד שנתיים — 469 משפחות — 1,544 נפשות; מעל שנתיים — 432 משפחות — 1,426 נפשות.

4. בשנת 1979 עזבו את מרכזי הקליטה 10,654 נפש; בשנת 1980 עזבו את מרכזי הקליטה 11,081 נפש; בשנת 1981 עזבו את מרכזי הקליטה 9,536 נפש; בשנת 1982 עזבו את מרכזי הקליטה 5,379 נפש. ההתפלגות העולים האמורה היא בכל אזורי הארץ.

5. ההתפלגות העולים לפי ארצות מוצא: מזרח-אירופה — 39%; מערב-אירופה — 11%; אפריקה — 17.5%; אסיה — 6.27%; צפון-אמריקה — 10%; אמריקה הלטינית — 11.6%; דרום-אפריקה — 0.44%; אוסטרליה — 0.3%; היתר — 2.44%.

תכנים נושאי תעסוקה חדשים לתעשייה הישראלית, גם במחקר, ואין ספק שזה יתמיד.

ברגע שהתפרסמה הידיעה על הקמת סוכנות החלל קיבלתי מכתבים רבים מישראלים היושבים כיום במתקנים שונים של התעשייה האמריקנית או מועסקים ב"נאסא", ומעוניינים להיקלט בארץ. הוא הדין כאשר הורענו שבכוונתנו במידה שתקומנה תחנות כוח גרעיניות, לייצר, או בשלמות או חלקית, את התחנות בארץ. שוב היה גל פניות של ישראלים הנמצאים בחוץ. אני משוכנע שזה נושא שיביא לקליטה בממדים ניכרים.

לאחרונה, הממשלה, כוונתי לוועדת השרים למדע ולטכנולוגיה, הקימה צוות היגוי לקשוב, זו מלה חדשה, שפירושה, שילוב בין תקשורת למחשבים. זה תחום שעוסקים בו המון צעירים יהודים. אנחנו מעוניינים להפוך אותו למנוף רציני בפיתוח המדינה. בצוות החדש שהתמנה — ועדת ההיגוי בראשותו של הפרופסור קלע — יש 30 איש והוא יתכנס בשבוע הבא לישיבתו הראשונה. ועדה זו צריכה, אני מניח בתוך שנה בערך, לתכנן את כניסת מדינת ישראל לעידן המחשב ולנושא של תקשורת ומחשבים. מבחינת התעסוקה ברור, שהוא יקלוט חלק ניכר מאותה אוכלוסייה.

אשר לפיתוח של מוקדים גיאוגרפיים שונים, אנחנו מקימים עכשיו בגולן — זה קשור כשאלתא הבאה, אבל אני רואה שחברת הכנסת שושנה ארכילי-אלמוליו איננה באולם, וייתכן שלא אתן פרטים בנושא זה — את המכון לחקר הגולן למשל, בדומה למכון לחקר הנגב. יהיו בו ענפים חקלאיים אבל גם ענפים תעשייתיים. יש קבוצה של פסיקאים שעומדת לעקור לגולן. זה יהיה גרעין של גורם חדש. במקרה זה ביקשתי מאוניברסיטת חיפה, והיא קיבלה זאת על עצמה, למנות צוות היגוי למכון החדש. מכון כזה בגולן או מכון רומה שאנחנו מתכננים בארזאל, הם בודדים, עם מה שיקום אחר כך בעיר ובמקומות אחרים — חלק מזה חלוי אם תעלת הים תתגשם או לא — נושאים שיש בהם הרבה מאוד תעסוקה לאקדמאים, ואני רואה אותם בדרך שבה לא רק נילחם בירידה של האוכלוסייה הזאת אלא גם נמשוך אוכלוסייה חדשה.

היוזר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת וייס.

שבח וייס (המערך):

אני מודה על החשבה המפורטת. אבל הנושא הוא, לפי הערכתי, בין דיסציפלינרי בין משרדי ממשלה שונים, למשל, האוניברסיטאות ומשרד החינוך. האם אתה רואה כי תפקידך כשר המדע הוא עיסוק בנושא זה כולו בדומה בין דיסציפלינרית? אתה הבאת דוגמאות בעיקר בתחומים המדעיים, הפיסיים והתעשייתיים המובהקים. מדובר על מרחב גדול של בריחת מחוות.

שר המדע והפיתוח י' נאמן:

התשובה היא כן. אני מודה לך.

הזכרתי כאן את ועדת השרים למדע ולטכנולוגיה. הפעלנו מחדש את הוועדה. בתקופה האחרונה היא קיימה כבר ארבע ישיבות. אני רואה כי צפיה לה תעסוקה מלאה לימים הבאים. זו ועדה אשר עוסקת בתחומים הללו בהיקף גדול.

מעבר לזה, ועדת השרים למדע ולטכנולוגיה עוד לא נכנסה לתחום הארכיאולוגיה, למשל — אני לוקח דבר שהוא רחוק ממדעי הטבע — אבל במסגרת הפעילות של המשרד נכנסתי לכל מה שאפשר לקרוא לו מדע מהבחינה הזאת. במקרה זה אנחנו מעין גורם מכון ומוסד כולל בממשלה.

אלה ששואלים בארץ במעמד של "עולה בכוח", ולא החליטו עדיין האם לקשור סופית את גורלם בארץ.

3. כן. בשנת 1982 מסתמנת עלייה במספר העולים מארצות המערב, לעומת שנת 1981. ממערב-אירופה עלו בשנת 1981 2,959 עולים, לעומת 3,684 עולים בשנת 1982. גידול של 19% בעלייה ממערב-אירופה. מצפון-אמריקה עלו בשנת 1981 2,572 עולים, לעומת 2,840 עולים בשנת 1982 — גידול של 9% בעלייה מצפון-אמריקה.

4. כן. לפי הנתונים הקיימים, 70% מהעולים מגיעים לדיוור קבע בשנה הראשונה לשהותם בארץ. 90% מהעולים מגיעים לדיוור קבע בשלוש השנים הראשונות לשהותם בארץ.

5. כפי שנמסר בתשובה על השאלתא הקודמת.

היוזר מ' שחל:

אני מודה לשר לקליטת העלייה. אני מזמין את שר המדע והפיתוח להשיב על שתי שאלות.

2422. בריחת מוחות מישראל

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר המדע והפיתוח ביום כ"ז בשבט התשמ"ג (10 בפברואר 1983):

עם הפרסום של "מנפאואר ישראל בע"מ" פנו בעלי מקצועות חופשיים וטכניים רבים וביקשו, כי ייעצו להם על מקומות עבודה מתאימים בתוך-לארץ. ענין זה מצטרף לתופעה ההולכת ומתפשטת של "בריחת מוחות" מישראל.

אם תופעה זו תימשך ואף תתחזק, הרי שהנגזר הצפוי לחברה הישראלית ולמשק הוא חמור.

אודה לשר אם ישיב על שאלותי:

1. האם ידוע למשרד מה הם ממדי "בריחת המוחות" מישראל?

2. אם כן — מה הן הפעולות שעושה המשרד לשם צמצום התופעה?

שר המדע והפיתוח י' נאמן:

חבר הכנסת שבח וייס שואל כאשר לבריחת המוחות מישראל, הסימן המדאיג שהוא מציין הוא התגובה על מודעה של חברת "מנפאואר", שהראתה התעניינות ניכרת מצד אקדמאים ישראלים באפשרות של מציאת תעסוקה בחוץ-לארץ. אין בירדנו מספרים מפורטים לגבי הירידה של האקדמאים עכשיו, לאחרונה.

ידידע, חבר הכנסת וייס, בשנת 1982 הסתמנה ירידה ניכרת בממדי הירידה. אם התחך הוא אותו חתך — זה סימן לטובה, אבל אין ביטחון. אנחנו ננסה לקבוע את המספרים בדרכים שונות, אולי גם בעזרת המכון למחקר חברתי-שימושי של הפרופסור גוטמן. מכל מקום, בנקודה הזאת חסרה אינפורמציה.

אשר לפעולה בקשר עם זה: למעשה, כל פעילות של משרד המדע והפיתוח יוצרת מוקדי תעסוקה לאוכלוסייה אקדמית, בהנחה שמסביב למוקרים של תעסוקה אקדמית תיווצר תעסוקת שירותים, זו הדרך שבה אנחנו רוצים לנצל את הצורך בפיתוח של החלק המדעי כמנוף להתיישבות.

אני משוכנע כי הנושאים שהמשרד יזם לאחרונה, מאז הוקם, יביאו לגידול ניכר בעניין זה. הממשלה הקימה, למעשה, את סוכנות החלל הישראלית. בשבועיים הקרובים נקיים את ישיבת המליאה הראשונה של הגוף המנהל של הסוכנות החדשה הזאת. אין לי ספק שהפעילות שתיווצר מסביב לזה

הסתבר כך: המרכז להכוונה לערי פיתוח חשב שיבואו המונים, ולא הגיעו המונים אלא אלפים אחדים. ההתיישבות ראתה באלפים אלה הישג. היא מינה את הבאים וזה יצר רושם לא טוב במקצת אצל הגורמים הממשלתיים, כאילו המיון חריף יותר מדי. אבל ההתיישבות רצתה למיין וקלטתה את מי שהיא הרגישה שהיא יכולה לקלוט. אני רואה בזה השלמת הקליטה האפשרית בתנאים הנוכחיים.

יש להניח שבעוד שנה יהיה טעם לחזור על המבצע.

משרד הבינוי והשיכון בונה בשיטה של יצירת עודף דירות קטן מסוים, כדי שאפשר יהיה להביא עוד אנשים. הוא לא בונה במכה אחת שכונה גדולה שתעמוד ריקה, אלא הוא עובר בשיטה של קבוצות קבוצות. בכל זאת, בקצרים הוא בונה עכשיו כ-300 דירות, 150 אחרות יתחילו לבנות בקרוב וכן שכונה של 150 — 200 דירות נוספות במסגרת "בנה ביתך".

שני את האופי של חיספין ושל בנייה הודו, כדי שיעלו כיישובים קהילתיים פתוחים לקליטת אוכלוסייה חדשה בהתאם לצרכים.

משרד התעשייה והמסחר מעניק את מירב ההטבות האפשריות. יש קושי של המרחק, גם כאשר יש הטבות. הגולן רחוק יותר. איך גורמים לכך שיהיה כדאי לבוא לגולן? אנחנו מחפשים דרכים. אחת הדרכים היא הקמת המכון לחקר הגולן. שיהיה מוקד משיכה, וזו יהיה כדאי לבוא לשם.

נוסף על הגורמים הרגילים האלה, שיכולים להיות גורמים מושכים, הממשלה מעבירה מפעל ממשלתי אחד של משרד הביטחון, אשר יאפשר לקיים שם מפעל תעשייתי. עוד שני מפעלים פרטיים נמצאים בשלב המעבר בטיפולו של משרד התעשייה והמסחר. עד כאן מה שעושים שני המשרדים האלה.

משרד המדע והפיתוח פתח בהפעלתה של תוכנית מקיפה, טובה עם המינהל למחקר חקלאי על הקמתן של שתי חוות ניסיוניות, במסגרת המכון לחקר הגולן, האחת במרום גולן והשנייה באבני-איתן. הכוונה היא לחזור ולשפר גידולים הרריים המתאימים לרמת-הגולן.

יש קבוצה של אנשי פסיקה ואלקטרוניקה אשר מתכוונת לעבור לגולן. היא יכולה להיות גרעין שהתעשייה תוכל להישען עליו.

מחוז למכון, ניתן להקים מערכת של מחקרים ארכיאולוגיים, יזמי פניות לארכיאולוגים ואמריקאים להם: "יש לכם הודמנו ותקינו את העניין". יש סקר על הגולן: יש מחקר על החקופה הכלכלית: יש חזון של דפוסי התנהגות בסביבה העתיקה של הגולן ויש החפירות בגמלא. יש בכל אלה אספקטים תיירותיים, ומשרד התיירות יכול לבנות עליהם בדומה למצדה, המושכת תיירים. יזמו עכשיו שישה מחקרי שדה. הם מתבצעים על-ידי בחיפס שדה ועל-ידי מדרשות בפקוקה החברה להגנת הטבע והרשות לשמורות הטבע. אלה למעשה ארבע תוכניות.

הקמנו חברה לפיתוח הגולן.

נוסף על זה, מר אריאל עמיעד, שהיה מנכ"ל משרד החקלאות ומלא אף תפקידים אחרים, משמש עכשיו כיועץ שלי לעניין הגולן.

אשר לשאלה השלישית — עניין הכספים: בתקציב משרד המדע והפיתוח הוכנסו הסכומים האלה: למכון לחקר הגולן — 25 מיליון שקל; לחברה לפיתוח הגולן — 5 מיליון שקל; למחקרים הארכיאולוגיים — 3.5 מיליון שקל; למחקרי שדה

2424. תוכנית לפיתוח רמת-הגולן

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזילוני שאלה את שר המדע והפיתוח ביום כ"ז בשבט התשמ"ג (10 בפברואר 1983): לפני כשנה קיבלה הכנסת את חוק הגולן. רבים תלו תקוות וציפו לתנופת פיתוח שתבוא בעקבותיו. מאז ועד היום לא נעשו פעולות להגברת קצב הפיתוח ולהקמתם של מפעלים, עתירי ידע.

נוכח הצורך החיוני באכלוס רמת-הגולן, ובמיוחד העיר קצרין, ובהבטחת מקורות תעסוקה לתושבים הנמצאים שם ולא לה שיבואו להתיישב, רצוני לשאול את כבודו:

1. האם הוכנה תוכנית במסגרת לפיתוח רמת-הגולן ובמיוחד בעיר קצרין?

2. אם כן, — מה הן התוכניות?

3. האם הובטחו האמצעים הכספיים הדרושים לכביצוע התוכניות?

שר המדע והפיתוח י' נאמן:

חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזילוני שאלה על הפיתוח ברמת-הגולן. שאלתה נחלקת לשלושה חלקים: השאלה הראשונה: האם בכלל יש תוכניות? השאלה השנייה: אם כן — מה הן? שאלה שלישית: כמה כסף הוקצה להן?

אני אחלק את תשובתי על כל אחת מהשאלות האלה לשתיים. מצד אחד, יש פעילות של הממשלה במסגרת ועדת השרים להתיישבות, שהיא ועדה משותפת לממשלה ולהסתדרות הציונית. כסגנו של יושב-ראש הוועדה הזאת ובממלא מקומו וכיושב-ראש ועדת המשנה למעקב אני אציג פעילות כוללת של משרדים אחרים גם כן, ואני גם אחיחס למה שהמשרד שלי עושה בעניין זה.

הוועדה המשותפת לממשלה ולהסתדרות הציונית ישבה ביא באוגוסט וקיבלה עקרונית את "התוכנית לרעבותיים נוספים בגולן". היום יש בגולן אוכלוסייה של כ-15,000 נפש, מתוכם 7,000 יהודים. מדובר על תוספת של 20,000 נפש לאוכלוסייה היהודית.

התוכנית נתקבלה בכללותה. היא כוללת חלק כפרי וחלק עירוני. החלק העירוני מבוסס גם על הערים הקיימות. קצרין, חיספין ובנייה הודו ועל עוד מרכז אחד שיקום בצפון הגולן. החלק הכפרי מבוסס בעיקר על השלמות של ההתיישבות הקיימת. זה כאשר לקיום התוכניות, משרד המדע והפיתוח נערך להקמת מערכת מדעית מחקרית בגולן, שתשמש מנוף לכל הפיתוח הזה. עכשיו לפירוט.

ביי בינואר השנה יסבה ועדת מעקב ובדקה את דרכי הביצוע של התוכנית לפריטה. נתמנה צוות בין-משרדי, והוא אחראי לתכנון מפורט של תוכניות הרעבותיים הללו. הצוות הזה נכנס לפורום, בצד החקלאי התוכנית היא להגביה את הסכרים של שני מאגרי מים וגם להוסיף מערכת שמחברת ביניהם, כך שאפשר יהיה לעשות ויסות כולל של ההשקיה ולהגיע להגדלה ניכרת של אפשרויות, באותו כיוון אשר כבר נעשה באופן מקומי על-ידי היישובים. הכוונה עכשיו היא להרחיב את מה שנעשה על-ידי הגבעה של שני הסכרים הללו.

באשר לאוכלוסייה העירונית, המרכז להכוונה לערי פיתוח עשה מבצע של התיישבות בגולן. מעניין לשמוע את הדוח על המבצע הזה משלושה צדדים. מצד המרכז להכוונה לערי הפיתוח ומצד משרד הבינוי והשיכון היתה הרגשת אכזבה. ועד יישובי הגולן היה מלא התפעלות וגאווה על המבצע.

— 2.1 מיליוני שקל. בסך-הכול הקצינו עד כה לגולן כ-15 מיליון שקל.

היו"ר מ' שחל:
רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שישנה ארכלי-אלמוחלינו.

שושנה ארכלי-אלמוחלינו (המערך):
אדוני השר, דרכה על העברה של מפעל ביטחוני לגולן. האם אפשר לדעת מתי תצא התוכנית הזאת לפועל? ההבטחה קיימת כבר שנה.

שר המדע והפיתוח י' נאמן:
עכשיו חלו חילופי גברי במשרד הביטחון. שר הביטחון הקודם התחייב שתהיה העברה מהירה. אני מקווה ומניח שגם שר הביטחון החדש יראה את העניין בעין יפה ויפעל למענו.

היו"ר מ' שחל:
אני מודה לשר המדע והפיתוח. אני מזמין את סגנית שר החינוך והתרבות להשיב על שאלותי.

סגנית שר החינוך והתרבות תשוב על שאלתא מס' 2160 של חברת הכנסת אורה נמיר.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלור-תעסה:
סיכמנו בינינו שהתשובה תינתן כמועד אחר.

2267. ליקויים במערכת החינוך בטייבה
חברת הכנסת א' נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"ח כשבט התשמ"ג (1 בפברואר 1983):

במפגש עם אנשי חינוך בטייבה נמסר לי, כי אין במקום קצין ביקור סדיר, אין עובד קהילתי ואין ביה"ס מיוחד לילדים מפגרים.

בהקשר זה אבקש תשובת השר:

1. האם אינפורמציה זו נכונה?
2. אם לא — מה היא האינפורמציה הנכונה?
3. אם כן — מה בדעת השר לעשות — ומתי — כדי שיהיו ברשות המקומית בטייבה קצין ביקור סדיר, עובד קהילתי ותנאים נאותים לחינוך ילדים מפגרים?
4. כמה ילדים לומדים במערכת החינוך בטייבה ומה התפלגותם לפי: א. גניילדים; ב. ביה"ס יסודיים; ג. ביה"ס על-יסודיים (מקצועיים ועיוניים)?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלור-תעסה:
לכל השאלות: במועצה המקומית בטייבה אין קצין ביקור סדיר, כידוע, תפקיד זה הוא מוניציפלי. קצין הביקור הסדיר מקבלים את משכורתם מהמועצה המקומית והתקן טעון אישור של משרד הפנים. המועצה המקומית מסרה לנו, כי היא ביקשה ממשרד הפנים אישור לתקנים אלה, אך נענתה בשלילה.

אין בטייבה עובד קהילתי בביה"ס. גם לגבי תפקיד זה ביקשה המועצה ממשרד הפנים אישור תקן ונענתה בשלילה.

אהרן נחמיאס (המערך):
זה לא יכול להיות. קצין ביקור סדיר לא יכול להיות כמסגרת משרד הפנים.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
זה לא ייתכן.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלור-תעסה:
יש השתתפות של המשרד.

אהרן נחמיאס (המערך):
אף לא אגורה אחת.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
זה לא נכון. אנחנו מדברים על עובדות. העובדות אינן כאלה.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלור-תעסה:
שאלתי אותה שאלה ונמסרה לי התשובה. אפילו נמסרו לי אתחלים, אבל לא נשאל דבר לגבי האחוזים ולפיכך אינני מביאה את האחוזים. אם אתה חולק על הדעה, אתה יכול לשאול את השאלה שוב ואני אבדוק את הדברים.

בטייבה קיים מועדון נוער המוחזק על-ידי המועצה המקומית כשיחוף פעולה ארגוני-חינוכי וכספי עם אגף הנוער של משרדנו. מועדון זה פתוח לגילאים שונים, גם למבוגרים ולצעירים. בכל יום אחרי-הצהריים פרט ליום שישי.

להלן, מצב החינוך המיוחד בטייבה: בכפר יש מעונות לילדים מפגרים בשם "טייבה נור", ובו שתי כיתות שלומדים בהן 19 תלמידים — 13 בנים ו-6 בנות. בבית-ספר "טייבה אליהורא" יש כיתה מקדמת שלומדים בה 14 תלמידים — 8 בנים ו-6 בנות. בבית-הספר "טייבה אבן-רושד" יש כיתה מקדמת שלומדים בה 14 תלמידים — 6 בנים ו-8 בנות. כיתה לעיוורים אשר לומדים בה 6 תלמידים — 3 בנים ו-3 בנות. בבית-הספר "טייבה עומר אבן-אלח'טאב" יש כיתה מקדמת שבה לומדים 14 תלמידים — 8 בנים ו-6 בנות. בבית-ספר זה ניתנו 4 שעות שבועיות לתלמיד המרותק לביתו והמורה הולכת לביתו פעמיים בשבוע. בכל פעם למשך שעתים.

להלן, מספרי התלמידים בטייבה לפי שלבי החינוך: גניילדים חובה — 545; כיתות א' — 4,256; כיתות ט' — 860; כיתות ט"ו — 466; כיתות ט"ז — 6,129 תלמידים.

היו"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המערך):
גברתי סגנית השר, לגבי קצין ביקור סדיר, אני יודעת שהנהג במגזר היהודי הוא, שקציני ביקור סדיר ממונים על-ידי משרד החינוך והתרבות. אני רוצה לדעת האם קיים בנושא זה שוני לגבי המגזר הערבי.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלור-תעסה:
אבדוק את הדבר ואשיב לך.

2351. פתיחת ביה"ס יסודי בכמאנה
חבר הכנסת ב' שליט שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ז כשבט התשמ"ג (10 בפברואר 1983):

בישוב כמאנה המצוי קלומטרים ספורים ממכרמאל כ-200—250 תלמידים גילאי 6—13. היישוב מורכב משלושנקודות יישוב סמוכות. תלמידיו לומדים היום ברמה ובתנאי, מרחק הליכה של א"ק כ-10 כמאנה. ביה"ס במקום נסגר משום מה, והתלמידים נאלצים לכתת רגליהם כרגל דרך ההרים כ-16 ק"מ מדי יום — בכללם תלמידי כיתה א'.

ברצוני לשאול את כבודו:

1. האם מצב זה ידוע לכבודו?
2. מדוע נסגר ביה"ס במקום?

5. האם בעקבות הסקר ננקטו פעולות על-ידי משרדך לאכיפת חוק חינוך חובה על אוכלוסיית התלמידים הערבים ביפו?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
לכל השאלות: המידע על שיעור של 52% נשירת תלמידים מבתי-ספר ערבים ביפו בטעות יסודי ולא ברור לנו על מה הוא מסתמך. על-פי סקירה שערך משרדנו, שיעור הנשירה ממערכת החינוך הערבית ביפו — ממלכתו ועדתי כאחד — הגיע בשנתיים האחרונות בחינוך היסודי, עד כיתה ו', ל-12%, ובחינוך העל-יסודי ל-16.5%.

בתוך שיעור זה כלולים גם תלמידים ערבים הלומדים בבתי-ספר עבריים, בפרט בחינוך העל-יסודי. אין בדינו נחונים מדויקים על שיעור התלמידים הערבים הלומדים בבתי-הספר העבריים בחל-אביב, אך כהערכה כללית שיעורם מגיע ל-2% לערך בחינוך היסודי ול-5% לערך בחינוך העל-יסודי, מכלל התלמידים הערבים ביפו. מכאן ששיעור הנשירה של תלמידים ממערכת החינוך הערבית הוא קטן בהרבה משיעור הנשירה שצוין בשאלתך. בכל אופן — לא 52%.

משרדנו רואה בחומרה גם שיעור נשירה של 10%, ואנו עושים מאמצים רבים כדי להקטין שיעור זה.

בין הדברים שנעשו — שיפרנו את המצב הפיסי של בתי-הספר, החל מהתשס"א עבר בתי-הספר יסודי ב' למבנה גדול ותקין כדורם העיר ובהתשס"ב עבר גם בתי-הספר המקיף למבנים טובים יותר.

2354. נושאי משרות בכירות באוניברסיטאות המופיעים באספות מפלגתיות

חבר הכנסת מ' כהן-אביב שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשס"ג (10 בפברואר 1983):

כ"ז 16 בינואר 1983 אמר היה מר שמחה דיניץ, סגן נשיא האוניברסיטה העברית בירושלים, להופיע באספת חברים במפלגת העבודה הישראלית מחוץ חיפה, תא חברת החשמל, כ"ב בית המפלגה סולל-כונה". שמו פורסם במדועות לעובדי חברת החשמל בחיפה.

אודה לך אם תואיל להשיב על שאלותי:

1. האם מר שמחה דיניץ נושא משרה בכירה באוניברסיטה העברית בירושלים תמורת שכר?

2. אם התשובה על השאלה הראשונה חיובית — האינך סבור שיש טעם לפגם שנושא משרה בכירה באוניברסיטה העברית בירושלים מופיע באספות מפלגתיות?

3. האם קיים איסור על הופעת פקיד אוניברסיטה בכירים באספות מפלגתיות?

4. אם התשובה על השאלה השלישית שלילית — האם בדעתך לבקש לאסור זאת בעתיד?

תשובת סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מר שמחה דיניץ מכהן כסגן נשיא האוניברסיטה העברית בירושלים ומקבל שכר מהאוניברסיטה.

2. אין איסור על הופעתם של אנשי הסגל האקדמי או של עובדים מינהליים של האוניברסיטאות באספות מפלגתיות.

3. יש מקום לשקול האם נאה הדבר שנושאי משרות בכירות באוניברסיטאות יעסקו בפעילות מפלגתית בעודם

3. האם בדעת המשרד להקים את בית-הספר מחדש או לחלופין, לדאוג להסעת התלמידים מדי בוקר?

4. תושבי כמאנה מוכנים להקים על חשבונם צדיף זמני לקיום לימודים ביישובם — האם משרדך מסכים עם הסדר זה?

5. מאחר שתושבי כמאנה הם בדואים בעלי מנהגים מיוחדים משלהם — האם לא היה רצוי, לדעת השר, שילדים בדואים אלה יקבלו חינוך מיוחד בכפרם ולא בכפרים ערביים שכנים?

תשובת סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לכל השאלות: ערבי-אלי-כמאנה הוא פלג של שבט הבדואים אל-סואעד היושב בהר — כמאנה ובסביבתו באזור בין כרמיאל בצפון-מערב לבין אגם צלפון בדרום-מזרח. חלק ניכר מאזור זה הוא "שטח אש מס' 9" של הצבא.

בית-הספר בערבי-אלי-כמאנה נסגר לפני כ-10 שנה, כ"ז 1962, על-ידי הצבא, מאחר שהגישה מבתי-המגורים אל מקום בית-הספר הייתה בחזקת סכנה.

במסגרת מדיניות הממשלה לריכוז הבדואים ביישובי קבע, תכננו מינהל מקרקעי ישראל והוועדה העליונה ליישוב הבדואים בצפון אתר יישוב לשבט זה בנחל-צלמון — ואדי-סלמה. במקום זה בוצעו עבודות התשתית ומשפחות רבות הקימו בו בתי-אבן למגוריהן. במדיניות זו מילא משרדנו את חובתו בהקמת בנחל-צלמון בית-ספר גדול ומודרני המיועד לקלוט גם את התלמידים הללו. רובם הגדול של תושבי ערב אל-סואעד כבר עברו ליישוב הקבע, אולם, חלק מכני כמאנה עדיין מתנגדים לריכוזם וליישובם במקום המוצע, ורבים מהם הקימו בתי-מגורים באתר יישובם הנוכחי. כלי רשינות בנייה ובניגוד לאישור הרשויות האזוריות והצבאיות.

לאור מדיניות הממשלה לריכוז הבדואים ביישובי קבע, ומאחר שהריכוז הנוכחי ממילא אינו חוקי, לא עולה כלל השאלה האם להחירי הקמת בית-ספר במקום — ולא חשוב על חישובן מ' מינהל מחוז הצפון של מינהל מקרקעי ישראל הודיענו לאחרונה, שהמינהל פועל בכל חוקי כדי למנוע בנייה מחוץ לאזור הריכוז וממשיך להתנגד להקמת בית-ספר בשטח של כמאנה.

לא ברורה לנו הייחודיות של ילדי הבדואים המצדיקה לקיים "זרם" חינוכי חדש. על כל פנים, בית-הספר בנחל-צלמון נועד לשמש רק את ילדי הבדואים ממילא, שהם אף בני אותו שבט, ואין סיבה לכמאנה ילמוד בכפרים ערביים שכנים.

2353. ממצאי סקר על חינוך חובה בקרב ערביי יפו חברת הכנסת ש' ארכלי-אלמולחני שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשס"ג (10 בפברואר 1983):

מתוך ממצאי סקר חברתי שערכה השנה האגודה למען ערביי יפו עולה, כי 52% מהילדים הערבים בגיל חינוך חובה ביפו אינם לומדים בבתי-הספר. ממצאי הסקר מראים, שמתוך 4,030 ילדים ערבים ביפו גילאי 6 עד 16 לומדים בבתי-הספר רק 1,914 ילדים.

רצוני לשאול:

1. האם ממצאי הסקר שהתפרסמו הם נכונים?

2. אם לא — מה הם הנתונים המצויים במשרדך?

3. אם ממצאי הסקר נכונים — מה הן הסיבות למצב זה?

4. האם ממצאי הסקר הובאו לידיעת משרדך?

1. האין מקבלי פרס קרן יולף ראויים לציון בטלוויזיה הישראלית?

2. מה יעשה השר כדי להביא לסיקור ראוי חדשות שיש בהן ציון חיובי?

תשובת סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

להלן התשובה שנתקבלה מהנהלת השרות השידור:

1. כן.

2. החדשות בטלוויזיה יסקרו את הטקס.

2359. חווי העבודה של המורים הדרוזים ברמת-הגולן. חברת הכנסת שולמית אלוני שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשמ"ג (10 בפברואר 1983).

עם חום שביחת הדרוזים ברמת-הגולן וקבלת תעודות הזהות על-ידי התושבים התקבל הרושם, שממשלת ישראל מתכוננת להתייחס לתושבים בהתאם לחוקי מדינת ישראל.

אי לואת שאלותי הן:

1. מדוע הופסקה עבודתם של המורים — ששמותיהם צורפו למקור — לא ניתן להם לחזור לעבודה ואיש מהם לא קבל הנמקה על סירוב העסקתו מחדש בהוראה?

2. מדוע חייבו את המורים העובדים לחתום על חוזה מיוחד בלא להראות להם את החוזה ובלא להמציא להם את העתקו ואת סעיפיו?

3. האומנם נכון הדבר ש-10 מורים, ששמותיהם צורפו, אשר ביקשו בטרם חתימה לראות את החוזה ולעיון בו, נשללה מהם זכות העבודה, ואילו תוכן החוזה עדיין נשמר בסוד?

4. מה הוא נוסח החוזה המיוחד — והסוד — שמדינת ישראל מחייבת מורה בגולן לחתום עליו על מנת שיוכל ללמד בכיתת ספר דרוזי בגולן? והאם יכול חבר הכנסת לקבל את החוזה במלואו על כל סעיפיו?

5. האם יש תקדים, ביחס לאזרחי ישראל, של קביעת חוזה עבודה בשיטה דומה? ואם כן — היכן ומתי ובהתאם לאיזה חוק?

6. כיצד עולה התנהגות משרדכם ביחס למורים אלה בקנה אחד עם פסק-הדין האוסר פיטורי מורים בשל דעותיהם?

תשובת שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

1. נושא הפסקת עבודתם של עשרת המורים ברמת-הגולן נמצא בדיון משפטי בבית-הדין לעבודה. בית-הדין טרם פסק בנדון. משרדנו ימלא אחר כל פסק-דין שיניתן.

2. העתקים של החוזה המיוחד נמצאו במשרדו של המפקח על החינוך ברמת-הגולן. לכל המורים ניתנה אפשרות לעיין בחוזה לפני חתימתו עליו. סעיפי החוזה הוסברו למורים גם בעליפה על-ידי המפקח.

3. לא.

4. העסקת עובדי הוראה שאינם אזרחי ישראל טעונה לפי החוק חתימה על חוזה מיוחד. כמקובל במקרים מעין אלה, כל חבר הכנסת יכול לקבל עותק מהחוזה הנוכחי לעיל.

5. כל מורה במערכת החינוך שאינו אזרח המדינה חייב לחתום על "חוזה מיוחד להעסקת עובד הוראה", לפי חוק שירות המדינה (מינויים), התשי"ט — 1959.

ממלאים את תפקידם הכביר. האוניברסיטאות עצמן חייבות, כמובן, להימנע מכל זהות מפלגתית, והן מקפידות על כך.

4. הנושא יובא לדיון עם ראשי האוניברסיטאות.

2357. ביצוע החלטותיה של הוועדה לקביעת שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה

חבר הכנסת מ' קליינר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשמ"ג (10 בפברואר 1983):

בעקבות החלטותיה של הוועדה לקביעת שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה, אבקש להשיב לי:

1. כמה סטודנטים בני משפחות ברוכות ילדים נהנים מההקלות בהתאם להחלטות הוועדה?

2. כמה סטודנטים בני עיירות הפיתוח נהנים מההקלות?

3. כמה סטודנטים בני השכונות המשתייכות לפרויקט שיקום השכונות נהנים מההקלות?

4. כמה סטודנטים נוטלים חלק במסגרת פר"ח — פרויקט חונכות?

5. האם הוקמה הקרן לסיוע בהתאם להחלטות הוועדה? וכמה סטודנטים נהנים מכספי הקרן באמצעות הלוואות ומענקים?

6. האם מתבצעות כל ההחלטות של הוועדה, ובכלל זה כל הנוגע לסיוע לסטודנטים?

תשובת סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כ-200 סטודנטים.

2 — 3. כ-1,700 סטודנטים בני עיירות הפיתוח ובני השכונות הנתונות בפרויקט שיקום השכונות. עדיין אין בידניו סיכומים נפרדים.

4. 7,700 סטודנטים.

5. קרן ההלוואות לסטודנטים פועלת. פנו לקרן כ-8,700 סטודנטים. נמצאו זכאים — 7,285: כשליש מהם מקבלים הלוואות וכשני שלישים — מענקים. ההלוואות ניתנות בהצמדה מלאה והמענקים מהווים 35% מההלוואה המאושרת.

6. הביצוע למעשה, התחיל בתחילת חודש מרס.

2358. פרסום שמות מקבלי הפרסים של קרן יולף בטלוויזיה חבר הכנסת י' רום שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשמ"ג (10 בפברואר 1983)

פרסי קרן יולף נחשבים בקהילה המדעית הבינלאומית לפרסים יוקרתיים במיוחד. קרן יולף היא קרן ישראלית שהוקמה לפי חוק הכנסת כשנת 1975, והזוכים מקבלים את הפרס מיד נשיא המדינה בטקס ממלכתי המתקיים במשכן הכנסת.

דובר משרד החינוך והתרבות פרסם בכ"ב בטבת התשמ"ג — 7 בינואר 1983, שפרס קרן יולף לפיסיקה לשנה זאת, בסך 100,000 דולר, הוענק לשני מדענים דגולים. כמו כן פרסם הדובר בכ"ט בטבת התשמ"ג — 4 בינואר 1983, שפרס קרן יולף לחקלאות הוענק לחוקר ראשון במעלה, שהמצאותיו תרמו רבות לאנושות ולמדינת ישראל. כידוע, אין בעולם פרס אחר בחקלאות כעל חשיבות דומה.

לפיכך רצוני לשאול:

כידוע, רוב תוכניות הספורט בטלוויזיה מצולמות בצבע, ולמרות זאת, להוציא את "משחק השבוע", כולן משודרות בשחור לבן.

אבקש מכבודו להשיב לי:

מדוע לא ישודרו, כל תוכניות הספורט בצבע?

תשובת סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

מרשות השידור נמסר לנו, כי תוכניות הספורט כבר משודרות בצבע.

2411. פעילותן של כתות זרות בישראל

חבר הכנסת ב' שליטא שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשמ"ג (10 בפברואר 1983):
הכתות האמורות עוסקות בעבודת אלילים בתחומי ישראל. לאחרונה, התאחד צעיר שהיה נתון להשפעתה של כת "אצבע אלוהים". צעירים אחרים לא מעטים יוצאים ממעגל העבודה ומן החברה הציונית כשל השפעתן ההרסנית של כתות אלה.

בהקשר זה, רצוני לשאול:

1. האם כבודו מודע לחופעות הרסניות אלה?

2. כמה כתות זרות ותימהוניות מסוגים אלה קיימות בישראל?

3. האם קבוצות אלה פועלות ברשיון?

4. אם לא — האם בדעת משרדך להקשות את הפעילות האלילית הזאת או לאסור אותה?

5. האומנם כל יחיד או קבוצה רשאים כיום לנצל את החופש הישראלי לפעילות דתית הרסנית?

תשובת סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן.

2. כתרסר.

3. כתות מיסטריות דתיות אינן זקוקות לרשיון לפעילותן השוטפת. עם זאת, נרשמו מרביתן כעמותות והוכרו כמלכ"ר — מוסדות ללא כוונת רווח. לפיכך, הן אינן משלמות מסים על הכנסותיהן.

4. כידוע, לפני כשנה הוקמה ועדה בין-משרדית רחבה, הבודקת את האספקטים השונים בפעילותן ההרסנית של הכתות. עד עתה הצטברו בתיקי הוועדה עדויות מזעזעות של הורים ושל יוצאי הכתות; כך גם התאבדותו של משה מלמד, ויכורו לברכה, כל אלה מאותתים לנו על הסכנות החמורות לפרט, למשפחה ולחברה מעצם קיומן של הכתות. אני תקווה שהוועדה הבין-משרדית תמליץ על צעדים מתאימים להגבלת פעולתן.

5. במדינה דמוקרטית רשאית כל כת דתית, ולו גם הרסנית, לקיים את פולחנה במסגרת חופש האמונה. נראה שזהו מחיר הדמוקרטיה. עם זאת, סבורני שיש לבדוק הטלת סייגים תחתיתים להגבלת אספקטים הרסניים ומסוכנים בפעולתן.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה לסגנית שר החינוך והתרבות, ואני מזמין את סגן שר האוצר להשיב על 15 שאלות.

6. משרדנו סבור שעשרת המורים הנ"ל התפטרו ולא פוטרו. בית-הדין יפסוק בנושא זה, וכל פסק-דין יתקבל על דעת המשרד.

היו"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (המערך):

האם משרדכם, גברתי, מודע לכך, שאי-מסירת חוזה לאדם החייב לחתום עליו היא חריגה מהנהוג הטוב ומחוק החוזים אחידים? אדם זכאי לקבל את החוזה שהוא התחייב לחתום עליו. אינני צד לחוזה. ההבטחה לתת לי לקרוא את החוזה שוויה בקליפת השום. אדם זכאי לעיין בחוזה ולהתייעץ עם פרקליטיו האם החוזה הזה עונה על הצרכים שלו.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

כתשובה על שאלה 2 אמרתי, שהעיתקים מן החוזה המיוחד נמצאו במשרדו של המפקח על החינוך ברמת-הגולן. וניתנה אפשרות לכל המורים לעיין בחוזה לפני החתימה עליו.

שולמית אלוני (המערך):

לא ניתן להם לקחת העתק של החוזה ולהתייעץ עם פרקליטיהם. למה לא נותנים מסמך לאנשים? האם לגבי יהודים מישוה היה מעו לנהוג כך?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אם את רוצה לשאול עוד שאלות, בבקשה, הגישי שאלתך נוספת.

שולמית אלוני (המערך):

שאלתי מדוע זה לא נמסר לידיהם.

היו"ר מ' שחל:

מוחר לשאול לשאול שאלה נוספת. השר עונה ובוזה נגמר העניין.

שולמית אלוני (המערך):

אבל לא היתה תשובה. התשובה שקיבלתי איננה ממין העניין. אני מבקשת להחזיר את השאלה לשר החינוך והתרבות על מנת לקבל תשובה מלאה.

היו"ר מ' שחל:

אין לי סמכות כזאת.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אולי אינני מבינה למה את מתכוונת. החוזה ניתן למורה לעיון. מה את רוצה שיעשה עוד?

שולמית אלוני (המערך):

שיתן לו לקחת את העתק החוזה הכיתה, לקרוא בו ולעייין בו עם פרקליטו.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

הגישי שאלתך נוספת ואשיב לך.

שולמית אלוני (המערך):

זה חלק מהשאלה.

היו"ר מ' שחל:

אבקש שלא להפוך את זה לוויכוח. אני חייב לשמור על מסגרת המסגרת בעניין זה מוגדרת מאוד.

2360. שידורי תוכניות הספורט בטלוויזיה בצבע

חבר הכנסת י' זינגר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשמ"ג (10 בפברואר 1983):

3. בהסכם בין ממשלת ישראל ו"דורט אקספלוריישן" מצוי סעיף בבוררות. וכל צד בהסכם רשאי לדרוש את מימושו במקרה של חילוקי דעות. לפיכך, היתה הממשלה חייבת ללכת לבוררות.

4. כן.

5. לא.

925. מדיניות כלכלית המעדיפה את היישובים ביהודה ובשומרון על עיירות הפיתוח

חבר הכנסת ש' הלל שאל את שר האוצר ביום ט"ז באדר התשמ"ב (11 במרס 1982):

בתחילת חודש פברואר נערך בהרצליה כנס של ראשי ערי הפיתוח בנוכחות סגן שר העבודה והרווחה, מר בן-ציון רובין — ראה כתבה מאת סופר "הארץ" כ"5 בפברואר 1982. עמוד 5. בכנס התקפו ראשי ערי הפיתוח את מדיניות הממשלה, המעודדת התיישבות ביהודה ובשומרון על-ידי מתן הקלות כלכליות מפליגות, כאשר ערי הפיתוח נמצאות במשבר קשה.

לטענתם, התנאים המועדפים ליישובים ביהודה ובשומרון, הקרובים למרכז האוכלוסייה ברצועת-החוף, פוגעים באזורים חשובים, כמו הנגב והגליל, וגורמים למצב הקיפאון השורר כיום במספר התושבים בערי הפיתוח.

"האטרקציות הכלכליות המיוחדות" מעודדות ימים והקמת מפעלים ביהודה ובשומרון, ובערי הפיתוח, שאינן עומדות מול תחרות זו, נוצר מצב של אבטלה חמורה וחוסר אפשרויות של תעסוקה הולמת לתושבים.

ביקורת קשה אף הושמעה נגד ההעדפה הכולטת לבנייה ביהודה ובשומרון, לעומת התמריצים הניתנים להתיישבות ביהודה ובשומרון, קצב הבנייה בערי הפיתוח הוא אטי. אינו מספק את צורכי התושבים עצמם ומונע בכך קליטת כוחות עובדים.

לאור האמור לעיל, הנני מתכבד לשאול:

1. האם ההטבות הניתנות ביהודה ובשומרון בתחומים השונים מופיעות בתקציבי המשרדים הייעודיים או, בתקציבים מיוחדים אחרים? ומה הם?

2. האם נכונה הטענה כי קיימת מדיניות העדפה — מבחינת מתן תמריצים — לפיתוח יהודה ושומרון על פני ערי הפיתוח?

3. אם כן — מדוע לא מוענקים אותם תמריצים לכללים הניתנים ביהודה ובשומרון אף לערי הפיתוח?

4. כיצד יש כדעת כבודו לפעול כדי לקדם את ערי הפיתוח ולהוציאן מהמצוקה הקשה הפוקדת אותן? כיום?

5. האם אותם תמריצים כלכליים ניתנים ליישובים הקרובים לרצועת-החוף — לדוגמה לאריאל — ולא להמרוחקים ממנה — כקצרין?

6. אם כן — האם מוכן כבודו לדאוג לפיצוי היישובים המרוחקים ובכך לקדם את התפתחותם?

תשובת סגן שר האוצר ח' קופמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כל ההטבות הניתנות ליישובי יהודה ושומרון ולערי הפיתוח מופיעות בתקציבי המשרדים הייעודיים.

2. א. ההטבות לתעשייה ניתנות על-פי אותם קריטריונים של חלוקה לאזורי פיתוח ברמות שונות, כפי שהדבר נהוג

850. איחוד רשויות למען יעולו של הליך ההשקעות

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר האוצר ביום ח' באדר התשמ"ב (3 במרס 1982):

במסגרת הפרוצדורה שמשקיעים צריכים לעבור כדי להשקיע ולפתח תעשיות ועסקים ברחבי המדינה, הם חייבים לקבל, בין היתר, אישורים ממרכז ההשקעות — שמשרד התעשייה והמסחר — ומרשות ההשקעות — שבמשרד האוצר. בעבר היו שתי רשויות אלה גוף אחד, לפי מיטב ידיעתו, גם ועדת רום המליצה לאחד מחדש את הרשויות הנ"ל.

אבקש מכבודו להשיב לי:

האם כדעתו לאחד מחדש את הרשויות הנ"ל לרשות אחת, אשר תתרום ליעול הליכי ההשקעות ולפישוטם?

תשובת סגן שר האוצר ח' קופמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

השאלתא אינה מדייקת. רשות ההשקעות אינה נותנת אישורים אלא היא גוף הנותן שירותי מידע למשקיעים פוטנציאליים, בעיקר מחוץ-לארץ. הרשות פעילה מאוד בקרב משקיעים בארצות אירופה ובארצות-הברית. מרכז ההשקעות, תפקידו אחר, והוא עוסק בעידוד בפועל של ההשקעות בארץ, על-ידי פיקוח וויסות התמיכות לעידוד ההשקעות.

עליאף האמור לעיל, האפשרות לאחד את שני הגופים נבדקה ביסודיות רבה, וההחלטה התקבל על סמך הבדיקות המקצועיות.

853. התשלום עבור הבוררות בעניין שדות הנפט בסיני

חבר הכנסת ח' טובי שאל את שר האוצר ביום ח' באדר התשמ"ב (3 במרס 1982):

לפי עיתון "הארץ" מיום 10 בפברואר 1982, משלמה הממשלה 23,000 שקל ליום הופעה בבוררות בעניין שדות הנפט בסיני.

הנני שואל את כבודו:

1. מהו ההסכם שנחתם בין ישראל לגורמי נפט בארצות-הברית שעל-פיו דורשים גורמים אלה פיצויים מממשלת ישראל לאזור החזרת שדות הנפט למצרים?

2. מהו שיעור הפיצויים?

3. מדוע הסכימה ממשלת ישראל לבוררות?

4. האם הוצאות הבוררות, המסתכמות ב־23,000 שקל ליום, מוצדקות?

5. האם אין דרך אחרת לסיים את הפרשה?

תשובת סגן שר האוצר ח' קופמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשנת 1976 נחתם הסכם בין ממשלת ישראל ו"דורט אקספלוריישן" 76, ולפיו ניתנה ל"דורט אקספלוריישן" 76 אופציה להשתתף במימון פיתוח של קידוחי נפט שיתגלו במפרץ סואץ, ובתמורה לכך, תהיה הקבוצה האמריקנית זכאית ל־12% מההכנסות של הממשלה כתוצאה מחיפושי נפט במפרץ סואץ. "דורט אקספלוריישן" 76 ניצלה אופציה זו ותביעת הפיצויים שלה נגד הממשלה מבוססת על הפסד הכנסות כתוצאה מהחזרת שדה הנפט למצרים מכוח ההסכם השלום.

2. שיעור הפיצויים הכולל הנדרש הוא 326 מיליון דולר.

3. האם המצב שהיה קיים עד כה אפשר בדיקה מספקת?
4. האם אין חשש שהעדר כוח אדם מספיק עלול לפגוע בטיפול הדרוש בתיקי הנישומים?
5. האם כוח האדם הקיים יוכל לעמוד במשימת הבדיקה עם היכנס חוק המיסוי בתנאי אינפלציה לתוקף?
6. האם קיימות תוכניות להגביר את כוח האדם הדרוש להעמקת הגבייה ולהבטחת גביית מס אמת?

7. אם כן — בכמה?

סגן שר האוצר ח' קופמן:
1. לא.

2. אין נורמה אחידה והדבר קשור בסוג התיק. יש תיקים שחובה לבקשם על-פי קריטריונים מסוימים; הללו יבוקרו אחת לארבע שנים. לגבי נישומים שהתיקיהם יראו חריגה משמעותית, יבוקרו עוד לפני חלוף ארבע שנים.
3. כן.

4. אם השאלה תיאורטית, הרי החשש מוצדק. אולם בפועל, כוח האדם המצוי באגף מתופעל לפי סדרי עדיפויות נכונים, באופן שהטיפול בתיקי הנישומים ניתן כיאות.

5. כל ההכנות הארגוניות נעשות. הן מבחינת הכשרת כוח אדם והן מבחינת הנהלים, ויש לקוות שהאגף יתמודד עם אתגר החוק, כפי שעמד בעבר באתגרים קשים.

6-7. התוכניות להגדלת כוח האדם מתכצעות בתוך האגף עצמו. כמו העברת עובדים מיחידת מס עיזבון שבוטלה או ממס' רכוש, ששם צומצמו המשימות בעקבות שינוי החוק, וכן על-ידי המרת עובדים במסגרת שיגור כוח אדם למשרות מפקחי מס.

היו"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

האם לקראת שנת התקציב הבאה יש בדעת משרד האוצר להכניס שינויים בצוות כוח האדם באגף מס הכנסה?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

אמרתי, שאנחנו נעשה כל מה שבגדר האפשר כדי להעביר אנשים ממחלקות אחרות, כמו ממחלקת מס עיזבון, אף כי כבר צמצמנו גם שם. יש לנו קשיים אנושיים עם אנשי מס רכוש, עובדים ותיקים שעבדו שנים רבות במס רכוש, בכל הנוגע לנושא ההסבה. הם לא נאותים כל כך לעשות זאת. מטפלים בנושא הזה. מקיימים קורסים, עוסקים כשכנוע וכו'. אנחנו משתדלים להתמודד עם זה בתוך האגף. הלוואי שהיה לנו עוד תקציב, והיינו מרחיבים זאת.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
יש לראות לכס אפוא לתקציב.

1509. פיצויים על נזק מפגיעת קטישה למשפחה במושב גורן
חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר האוצר ביום כ"ח בתמוז התשמ"ב (19 ביולי 1982):
בכיקורי מטעם הכנסת במושב גורן ביום 9 ביוני 1982 מסר לי מזכיר המושב, שפיצויים לנוק עקף שנגרם ללול מטילות של משפחת עמר שמעון מפגיעת קטישה ביום 27 באפריל 1981 טרם ניתנו, על אף בקשות חוזרות ונשנות.

בשאר חלקי ארץ-ישראל: ב. בבנייה מוכתה בחשבון עלות הפיתוח והכשרת הקרקע הגבוהה הנדרשות ביהודה ובשומרון והסיוע מקום את העלויות הגבוהות. אולם, אין בכך כדי להמעיט מהסיוע הגדול הניתן לבנייה ציבורית ועצמית בערי הפיתוח.

3. ערי הפיתוח והיישובים ביהודה ובשומרון מחולקים לפי רמות סיוע שונות, הנקבעים על-פי קריטריונים עקביים עם מדיניות הממשלה.

4. ערי הפיתוח מקבלות סיוע ניכר הן בסיוע מסיבי לפיתוח התעשייה והן בסבסוד של מחירי דירות ושל מחירי קרקע לבנייה עצמית. כמו כן, יש הטבות שונות במס וסיוע עקיף אחר, כגון על-ידי הפניית משאבים גדולים יותר למבני ציבור ולפעילויות תרבותיות. ההקצבות הניתנות ליעדים אלה גבוהות מאלה הניתנות לתושב במרכז הארץ, על בסיס השוואה של תקציב לחושב.

5. לא. גם ביהודה ובשומרון יש, כאמור, שלוש רמות סיוע. על-פי מידת ריחוקו של היישוב ממרכז הארץ.

6. ראה תשובתי הקודמת.

1423. עלות הפינוי של חבליימית

חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את שר האוצר ביום י"ט בסיוון התשמ"ב (10 ביוני 1982):

לאור המידע הסותר של שיעור הסכום שהוצא לפינוי פתחת-רפיח ומית (רצוני לשאול את כבודו:

1. מה היתה העלות של מבצע פינוי החבל ושל הריסת העיר מית?

2. מאילו סעיפי תקציב מומנו פעולות אלה?

תשובת סגן שר האוצר ח' קופמן:
ולא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. א. עלות הפינוי וההריסה — 113 מיליוני שקלים. הוצאות צפויות להקמה מחדש של 122 המבנים — 99 מיליוני שקלים. סך כל הוצאות הפינוי, הפירוק וההקמה מחדש — 212 מיליוני שקלים; ב. הסכום שנקבע בהחלטת ממשלה לצרכים הנ"ל היה 250 מיליון שקלים.

2. הסעיף התקציבי שנקבע לכך היה תקציב הביטחון. הסכום מצוי ברזרבה הכללית. כמו כן, לא רק שהסכום הכולל לא הגיע לסכום שהוקצב בהחלטת הממשלה אלא שיש סיכוי למימושו 50 מיליוני שקלים כערך הרכוש שפורק.

1424. מחסור בכוח אדם באגף מס הכנסה

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר האוצר ביום י"ט בסיוון התשמ"ב (10 ביוני 1982):

ב"מעריב" מיום 31 במאי 1982 פורסם, שאין די כוח אדם באגף מס הכנסה כדי לבצע טיפול נאות בתיקי הנישומים. התיקים ניתנים לבדיקה רק אחת לשבע שנים וחצי. במקום אחד לארבע שנים, כפי שמחייבת מדיניות מס ההכנסה. עוד פורסם, שמצב זה ילך ויחמיר לכשייכנס לתוקף החוק החדש למיסוי בתנאי אינפלציה.

על מנת למנוע העלמות מס ולאפשר בדיקה יסודית ויעילה של תיקי הנישומים, רצוני לשאול:

1. האם האגפורמצייה שפורסמה נכונה?

2. מה היא הנורמה המקובלת של כוח אדם לבדיקת תיקי נישומים?

את גודל ההשקעה. השיעור המוערך של ההשקעה בבניית התצוגה הוא 250,000 — 350,000 דולר.

3. האחזקה השנתית של המוזיאון תשתלב באחזקה השנתית של הבנק. תוספות חזויות כיום הן נקודת שמירה ואיש מודיעין קבלה בשעות הפתיחה של המוזיאון. בכוונת בנק ישראל לממן חלק מההוצאה, כמקובל בעולם, על-ידי מכירת כרטיסים ומזכרות שונות, בעיקר פריטים נומיסמטיים ואחרים הקשורים באופיים לתצוגה וכן מכירה של פרסומי הבנק.

4. ארשה לעצמי לצטט מדברי מר ד' הורוביץ בהקדמה שכתב לקטלוג "אוסף מטבעות בנק ישראל" שהוצא עוד ב-1971: "מטבעות המדינה הם המשך ישיר לטביעת מטבעותינו מימי קדם והמוטיבים שנטבעו במטבעותינו הקדומים יבואו עתה לידי ביטוי מרבי. ואכן, המטבעות שמפיק בנק ישראל מגלמים על פניהם את ההמשכיות מחוץ גיסא ואת חדשנות רוח התקופה מאידך גיסא — — —".

מטרות המוזיאון הן: 1. לשקף את תולדות היישוב בארץ-ישראל לתקופותיו — מימי האבות עד ימינו — בצורה מוחשית ובהירה כפי שבה לידי ביטוי בראי המטבע. 2. להציג בפני הציבור את האוספים העשירים שהצטברו, ובהם מטבעות עתיקים, נושאים כלכליים ובנקאיים לאורך התקופות ומטבעות ושטרות בני-ימינו. 3. לשמש מרכז לפעילויות חינוכיות ואחרות הקשורות במטבע — מחקר, הדרכה, אינפורמציה. המוזיאון מיועד, בין השאר, לתלמידי בתי-הספר, שיערכו בו סיורים מודרכים, משולבים בהסברים על תפקידיו של בנק מרכזי ועל פעילות המערכת הכלכלית; לאספנים, לקבוצות מאורגנות, לאורחי הבנק מחוץ לארץ, לתירים ולמעוניינים אחרים.

5. כמקובל בבנקים מרכזיים בעולם, הסמכות החוקית המופקדת על הנפקת כסף היא הכתובת הנכונה להשגת מטרת אלה.

1696. הלוואות מטעם "מפעל הפיס" לשיבות חבר הכנסת נ' פדר שאל את שר האוצר ביום כ"ד בחשוון התשמ"ג (10 בנובמבר 1982):
מבקר המדינה יצחק טוניק, בדיון-יחשבון על הביקורת ב"מפעל הפיס", קבע כי "מפעל הפיס" מקצב כספים לצורך מתן הלוואות לשיבות, וכי אין הוא מפקח על השימוש שנעשה בכספים הללו.

שאלותי הן:

1. על-פי אילו קריטריונים ניתנים כספים אלו?
2. מי מפקח על השימוש שנעשה בפרעל בכספים אלו?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

1. הישיבות כלולות בתוכנית הסיוע של "מפעל הפיס" כמו מוסדות חינוך אחרים. להלן, תמצית הקריטריונים כפי שגובשו על-ידי ועדה מיוחדת ב-7 בספטמבר 1982 ואושרו על-ידי דירקטוריון "מפעל הפיס": א. ההוצאה יאושר רק לשיפוצים, לריהוט ולציוד ולא לבנייה חדשה; ב. ההלוואה תינתן כנגד מספר תלמידים — 150 שקלים לתלמיד, ובאזורי פיתוח ומעבר לקו הירוק 300 שקלים; ג. הישיבות, שבהן חל גידול במספר התלמידים, יינתנו כנגד תלמיד חדש 400 שקלים למטרת דלעיל; ד. למוסדות חדשים יינתנו 800 שקלים לתלמיד; ה. על אף האמור לא יפחת סכום ההלוואה מ-25,000 שקלים; ו. ההלוואה היא יחידה ולא תאושר למוסד יחיד מהלוואה אחת לשנת התקצוב; ז. הלוואה לא תעלה על 70%

לאור העובדה, שהלול נפגע לפני למעלה משנה והכנסת המשפחה נפגעה עקב כך ונגרמו לה הפסדים, רבים, רצוני לשאול:

1. האם האינפורמציה שנמסרה לי נכונה?
 2. אם כן — מדוע לא שולמו הפיצויים למשפחה עד היום?
 3. האם מוכן כבודו לפעול להחשת הטיפול בבעיה זו?
- תשובת סגן שר האוצר ח' קופמן:
1-2. עניין תשלום הפיצויים התעכב בשל הקושי להגיע לחישוב מוסכם על דעת הניזוק, ועד המושב ושמאי משרד החקלאות.
3. ביום 5 באוקטובר 1982 שולם מלוא הפיצוי המגיע על הנוק הנ"ל.

1694. העלות של תצוגת מטבעות בבניין בנק ישראל בירושלים חבר הכנסת ע' אמוראי שאל את שר האוצר ביום כ"ד בחשוון התשמ"ב (10 בנובמבר 1982):
הובאה לידיעתי החלטתה של הנהלת בנק ישראל, שלפיה יותאם המרחף במקלט הבניין בירושלים לתצוגה נומיסמטית. דהיינו למוזיאון מטבעות, בעלות של חצי מיליון דולר — למעלה מ-30 מיליון שקל — להכנת תצוגה, לבד מהוצאות הכינוי המתחייבות והוצאות הפעלה שוטפות לתחזוקה לכאן. בישראל קיימות כשבע תצוגות דומות, ומהן לפחות שלוש תצוגות ב"מוזיאון הארץ" בחל-אביב ובגבעה ממול לבנק ישראל. מעבר לכביש, במוזיאון ישראל בירושלים.

אבקש לשאול:

1. האם הידיעה נכונה?
 2. מה תהיה עלות ההוצאה הקבועה הכוללת?
 3. מה תהיה עלות ההחזקה השנתית?
 4. איזה צורך יש בתצוגה נומיסמטית בירושלים?
 5. איזה צורך יש במשיכת תירות דווקא לבנק ישראל?
 6. האם יש בדעת השר נקוט יוזמה לביטול ההחלטה?
- תשובת סגן שר האוצר ח' קופמן:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)
להלן תשובת בנק ישראל:

1. בדומה לבנקים מרכזיים אחרים, החליט מר דוד הורוביץ, הנגיד הראשון, עוד בשנותיו הראשונות של בנק ישראל, על הקמת אוסף מטבעות ארץ-ישראל, מטבעות יהודיים מימי קדם, ורכישת אוסף בוצעו במשך כל השנים עד לעת האחרונה, וכן הורחב היקפו של האוסף על-ידי הסכמי חליפין עם עשרות מדינות בעולם המנסיקות פריטים נומיסמטיים. בכוונת הבנק לפתוח תצוגה זו בפני הציבור הרחב.

2. בבניין בנק ישראל קיים אולם שיועד מראש לתצוגה הנ"ל. אולם התצוגה הוא חלק מהאגף הדרומי הבנוי של הבנק, המכיל חדרי משרדים, מגנה וחדרי צילום ושכפול. במצב זה, יקשה לכודר את ההשקעה הישירה המיועדת לשטח ספציפי כלשהו.

הצעת תכנון מפורטת של המוזיאון נמצאת כיום בעיבוד וטרם הושלמה. העדר תוכנית מאושרת לביצוע מקשה לקבוע

חותם החוסך ב"חסך". יש סעיף, שלפיו חוסך המבקש למשוך את חסכונו חייב "יהיה על הקופה לשלם לאותו חוסך תוך שלושה חודשים מיום שיוצא החוסך לקופה בכתב על החלטתו להפסיק את השתתפותו בחוכנית החיסכון". אולם, זה כשנתיים אין קופת "חסך" נהגת על-פי הסעיף הנ"ל אלא משלמת את כספי החסכונו לא יאוחר מ-60 יום ממועד הבקשה ובחלק מן המקרים — תוך תקופה של שישה שבועות. ערך החיסכון מחושב לפי המדד הירדני ביום הבקשה. תקופת ההמתנה לקבלת הכסף קוצרה אפוא בחודש עד שישה שבועות.

הסיבה לתקופת המתנה ארוכה בקופת "חסך" בהשוואה לתוכניות הבנקאיות נעוצה בשני שבין תנאי ההצמדה של ההפקדות בקופה לבין אלה שבתוכניות החיסכון הבנקאיות. אפרט להלן את ההבדלים: סכום המוסקד בתוכנית חיסכון בנקאית מקבל כמדד בסיסי את מדד חודש ההפקדה. לדוגמה: אם הוסקד סכום באפריל, יהיה זה המדד הבסיסי של אפריל, המתפרסם ב-15 במאי. בתום תקופת החיסכון, מחושב ערך החסכונו על-פי המדד הירדני ביום התשלום. בדרך כלל מפסיד החוסך בעת משיכת הכספים קרוב למדד של חודש אחד. בהפקדה ב"חסך", לעומת זאת, יקבל הסכום כמדד בסיסי את המדד הירדני בעת ההפקדה. רובם המכריע של החוסכים ב"חסך" מפיקים בתחילת החודש, ובכך מקבלים יתרון של שני חודשי מדד. ולכן, בעת משיכת החסכונו, אם התשלום נעשה שישה שבועות לאחר תאריך הגשת הבקשה מפסיד החוסך בין שני חודשי מדד לשלושה חודשי מדד. בהשוואה לחוסך בתוכנית חיסכון בנקאית מפסיד חוסך ב"חסך" בעת המשיכה מדד אחד או שניים, אם התשלום נעשה שישה שבועות לאחר תאריך הגשת הבקשה. אם נביא בחשבון את יתרון המדדים שיש לחוסך זה בעת ההפקדה, נמצא כי בסך הכול ייתכן שיהיה לו יתרון מבחינת מספר המדדים שהוא מקבל על פני חוסך בתוכנית חיסכון בנקאית, או לפחות הוא יהיה שווה לו.

בנוסף על כל האמור בראוני לציין, בהתחשב בעובדה שהחוסך ב"חסך" מקבל הצמדה מלאה לכספו, דהיינו, מקבל מספר מדדים השווה למספר החודשים שבהם היה כספו מופקד — או לכל היותר הפסיד מדד אחד. ובהתחשב בעובדה, שהיריבות המשולמת על-ידי "חסך" היא גבוהה ומגיעה ל-5% עד 7% לשנה, הרי שכל שיפור בתנאי החיסכון יגרום לאכילת ההון העצמי של הקופה ולהפסדים.

כמו כן, לאחר המלצת הממונה על שוק ההון בארץ, המליצה ועדת משנה לביקורת המדינה לסגור את הקופה, הן בשל קשיי ניהול שבהם נתקלת הקופה והן בשל היקפה המצומצם. המלצות אלה נבחנות עתה.

1789. שכרו של הפועל בישראל ותפוקת עבודתו
חבר הכנסת ש' רייס שאל את שר האוצר ביום כ"ג בכסלו
התשמ"ג (9 בדצמבר 1982)

לפי ממצאים שפורסמו לאחרונה ("מימון", 19 בנובמבר 1982, מס' 5) הרי שכרו הממוצע של פועל ייצור בתעשייה הישראלית הסתכם בשנת 1981 ב-4.5 דולרים לשעה, לעומת 11.1 דולרים בארצות-הברית, 10.5 דולרים בגרמניה, ו-6.2 דולרים בפינ. התפוקה הממוצעת למעסק בתעשייה הישראלית הגיעה ל-16,500 דולר — לעומת 34,200 דולר בארצות-הברית ו-27,600 דולר בגרמניה.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם הנתונים נכונים?

מההוצאות שנעשו: ה. המוסדות המקבלים יעבירו למשרד הדתות אישורים על ביצוע כפועל ועל עלויות, ומשרד הדתות יבדוק את נכונותן לפני ההעברה ל"מפעל הפיס"; ט. משרד הדתות יעביר ל"מפעל הפיס" רשימת כל הישיבות ומספר תלמידיהן לרבות כתובות התלמידים.

2. הפיקוח על הוצאת הכספים הוא בידי משרד הדתות. שהקים ועדה כראשות מנכ"ל המשרד וחברים בה גם החשב. הממונה על הישיבות, קצין התקציבים ומנכ"ל המשרד.

הי"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת פדר.

נפתלי פדר (המערך):

האם סגן חשר יוכל לדאוג לכך, שכל חבר הכנסת יקבל ככתב את הקריטריונים האלה, כדי שהוא יוכל לבדוק אותם?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

אני חושב שזה יהיה ב"דברי הכנסת". עוד הערב תוכל לקבל את "דברי הכנסת". משרד האוצר משתתף בתקציב הכנסת, ועוד הערב תוכל לקבל זאת.

הי"ר מ' שחל:

אני מבין, חבר הכנסת פדר, שסגן שר האוצר מציע, שאתה תיקח את החומר מהפרוטוקול של הישיבה ותעביר אותו לחברי הכנסת כדי שישנונו אותו על-פה.

שבח וייס (המערך):

— — —

סגן שר האוצר ח' קופמן:

אתה צודק. טוב שחבר הכנסת שבח וייס שומר על כבוד הכנסת. התיקון במקומו, ואני מתנצל.

1700. מינהל בלתי תקין ב"חסך"

חבר הכנסת מ' שחל שאל את שר האוצר ביום א' בכסלו
התשמ"ג (17 בנובמבר 1982):

השמות לבי הופנתו לכמה נוהלי מינהל בלתי תקינים הנוגדים את ההגיונות הנדרשת מגוף ציבורי, הנהוגים במשרדי "חסך" — תוכנית לחיסכון גבוה, שהיא, כידוע, גוף ציבורי המופקד על כספי הציבור.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. מדוע מחויבים חוסכים, שהחלו את תקופת חסכונם טרם פרוץ האינפלציה, כפי שידוע לנו כיום — בלשון עובדי "חסך": "החתומים על החוזה הישן" — והמעוניינים במשיכת כספיהם לשם תשלום שכר הלימוד או לשם הפסקת החיסכון בכלל, לחתום על כתב הסכמה שבו מופיעה הסכמתם, שהכסף העומד לזכותם ישולם תוך 60 יום או 90 יום, בהתאמה?

2. מדוע אין הכספים המעוכבים מזוכים בריבית ובהצמדה כחוק, כנהוג וכנדרש במשק?

3. האם עיכוב כספי האוצר שלא לצורך ומבלי לשמור על ערכו של הכסף הולם לדעת כבודו את כללי המינהל החקיק?

4. האומנם יש הצדקה כלשהי לעיכוב בן 90 יום, האומר אוכרן שלושה מדדים שלמים?

5. מה מקור הנוהג במשרדי "חסך" לעכב העברת כספים עד ל-15 בחודש, כך שיימצא "חסך" מרווית על חשבון החוסך את הסכום של שינוי המדד?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

ב"תנאים כלליים לתוכנית החיסכון לחינוך גבוה", שעליה

סגן שר האוצר ח' קופמן:
אם זה פסול, זה פסול: אם לא — זה לא פסול גם לגבי
האוצר.

1990. מכירות בזארים פרטיים

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמולינו שאלה את שר האוצר ביום
כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):
ברחובות תל-אביב קראתי כמה מודעות שבהן מוזמנים
אנשים לבוא לקנות מצרכים שונים הנמכרים. כבואר בבית
פרטי. יש להניח, שעורכי הבזארים הפרטיים האלה אינם
משלמים מס הכנסה ומס ערך מוסף.

רצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרדו על עריכת בזארים כבתים פרטיים,
שבהם נמכרים מוצרים שונים מתוצרת הארץ וגם מיכוא?
2. אם כן — האם ננקטו אמצעים כדי לחייב את עורכי
הבזארים לשלם את המסים המגיעים מהם?
3. אם לא — מה הן הסיבות לכך?
4. האם בדעת השר לתת הוראה לאכוף את חוק מס הכנסה
ומס ערך מוסף על עורכי בזארים כבתים?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

1. כן.

2. אגפי המסים נוקטים אמצעים סבירים עלימנת לחייב
את עורכי הבזרים במס הכנסה ובמס ערך מוסף, בהתחשב
במגבלות כוח האדם והחשיבות היחסית של הנושא במסגרת
הכוללת של אכיפת החוק.

3-4. התשובה כלולה בתשובות 1 ו-2. עושים זאת
בפרופורציה המתאימה. זה דבר לא סימפטי: לא טוב ולא כראי,
אבל אי-אפשר לקחת את רוב האמצעים שעומדים לרשותנו
בכוח אדם ולעסוק בזה. אין מספיק כוח אדם. לכן עושים זאת
בפרופורציות מתאימות, וזאת הכוונה.

1991. הארכת תוקפו של חוק מס הכנסה (הטבות לחיילים
משוחררים)

חבר הכנסת א' רובינשטיין שאל את שר האוצר ביום כ"ז בטבת
התשמ"ג (12 בינואר 1983):
חוק מס הכנסה (הטבות לחיילים משוחררים) (הוראת
שעה), התשמ"א — 1981, העניק הטבות מס הכנסה לחיילים
שהשתחררו לפני 31 במרס 1982 ומבקשים לעבוד בתעשייה,
בחקלאות או בבנייה. חוק זה איננו חל על חיילים שהשתחררו
לאחר תאריך זה, שכן משום מה לא הוארך תוקפו. מצב זה
מרתיע חיילים משוחררים רבים מלכתור במקומות עבודה
בייצור ומדרבן אותם לקבל דמי אבטלה.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. מה היא הסיבה לכך שתוקף החוק לא הוארך?
 2. האם יש כוונה במשרדך להאריך את תוקפו של החוק?
- תשובת סגן שר האוצר ח' קופמן:
ולא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. החוק לא הוארך בשל עיכובים מינהליים.
 2. משרד האוצר מתכוון להאריך את תוקף החוק בהקדם.
2116. טעם לפגם בפעילותה של "מקורות — בינוי ופיתוח"
חבר הכנסת א' רון שאל את שר האוצר ביום ד' בטבת התשמ"ג
(21 בינואר 1983):

2. אם כן — האם מודעת הממשלה למצב ופועלת
לשינויו?

3. אם כן — באילו דרכים?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

1. אין ביכולתנו להשיב על השכר בחוץ-לארץ ועל דרכי
קביעתו. לשכר בארץ מיתוספות הטבות, לרבות כריאות, חינוך,
תמיכות סוציאליות בוקנים. בנכים, כמשפחות מדוכות ילדים,
סיוע בדיוור לזוגות צעירים, סובסידיות למצרכי מזון בסיסיים,
לתחבורה ציבורית ועוד.

2-3. רמת השכר נקבעת בהסכם עם ההסתדרות.

1937. פרסום מודעות בעיתונות מטעם משרד האוצר

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמולינו שאלה את שר האוצר ביום
י' בטבת התשמ"ג (26 בדצמבר 1982):
לפני פרוץ שכיחת העובדים בשירות הציבורי, שבה
השתתפו למעלה מ-400,000 איש, פורסמו בעיתונות היומית
מודעות גדולות מטעם משרד האוצר, ובהן נמתחה ביקורת על
ההסתדרות ועל החלטתה על הכרות השכיחה.

היות שפרסום מודעות מטעם משרד ממשלתי היה מעשה
חריג, שלא היה מקובל עד עכשיו, רצוני לשאול:

1. בכמה עיתונים פורסמה המודעה?
2. האם המודעה פורסמה בידיעתו, בהסכמתו ובאישורו
של שר האוצר?
3. בכמה הסתכמה ההוצאה הכרוכה בפרסום המודעות?
4. באיזה טעיף בתקציב האוצר מומן פרסום המודעות?
5. האם פרסום המודעות היה מקרה יוצא דופן או האם
מתכוון שר האוצר להפוך לשיטה פרסום מודעות בעיתונות?

סגן שר האוצר ח' קופמן:

1. 4 עיתונים: "מעריב", "ידיעות אחרונות", "הארץ"
ו"דבר".

2. כן.

3. 434,000 שקלים: סכום מבוטל לעומת הנוק העצום
למשך שנגרם על-ידי השכיחה, שהשואלת הנכבדה חמכה בה.

4. תקציב פרסום.

5. משרד האוצר השתמש, משתמש וישתמש בעיתונות
ככלי שבאמצעותו יעביר מידע חיוני לציבור, ואין אנו רואים
בכך חריג כלשהו.

הו"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסה שושנה
ארבל-אלמולינו.

שושנה ארבל-אלמולינו (המעריך):

"האם לפי דעתך זוהי דרך נכונה, להשתמש במודעות כדי
לבצע מדיניות מסוימת?"

סגן שר האוצר ח' קופמן:

אני חושב שאם דוּצים להעביר זאת בצורה בהירה וברורה,
בלי פרשנות של עיתונות ואמצעי תקשורת, זאת הדרך הבלתי
אמצעית, עובדה שמפלגות עושות זאת בזמן בחירות.

שושנה ארבל-אלמולינו (המעריך):

אם המפלגות עושות את זה, זה דבר אחר.

מעבר לשינוי בתוצר העסקי. ואם תרצו הרי זו אינדיקציה להקטנת היקף ההון השחור".

2. ראה תשובתי על שאלה 1.
3. ראה תשובתי על שאלה 1.
4. לא.

5. אגפי המס פועלים במישורים שונים לצמצום התופעה: א. העמקת השומה, שמטרתה צמצום הפער בין ההכנסה המוצהרת לאמיתית; ב. הפעלת הזרוע הפלילית כהרתעה מפני עבריינות מס בכוח והעמדה לדין של אלה שנתפסו.

היור"ר מ' שחל:

אני מודה לסגן שר האוצר. אני מבקש מסגן שר העבודה והרווחה להשיב על 15 שאלות.

2097. הפסדים לביטוח הלאומי בשל ליקוי בחישוב דמי הביטוח של עצמאים

חבר הכנסת א' שפיזר שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983): מפרסומים בעיתונות עולה, כי הביטוח הלאומי מפסיד הכנסות כשיעור מיליארד שקל בשנה בשל ליקוי בשיטת החישוב של דמי הביטוח של עצמאים.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הידיעות נכונות?
2. כיצד נערך הביטוח הלאומי עקב גילוי הליקוי כאמור?
3. האם גילוי הליקוי בשיטת הגבייה יצריך שינויים בחוק הביטוח הלאומי?
4. האם בכל ענפי התגמולים שהביטוח הלאומי משלם קיים קשר בין תשלומי המבוטח לבין התגמולים שיקבל? אם לא — באילו סעיפים אין קשר כזה ומה הם ההפסדים הנגרמים לביטוח הלאומי בגין העדר קשר זה?
5. האם בדעת הביטוח הלאומי לשנות מצב זה בהתאם?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה ב"צ ריבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-2. הפרסום בעיתונות על אודות ליקויים בשיטת החישוב של דמי הביטוח של מבוטחים עצמאים היה מוטעה.

3-5. המוסד לביטוח לאומי בודק בימים אלה אפשרות לשנות את שיטת הבסיס לקביעת הכנסתו של מבוטח עצמאי. לאחר בדיקת הנושא נוכל להחליט על דרך השינוי.

4. בכל סוגי הגמלאות המשולמות מכוח חוק הביטוח הלאומי קיימת זיקה בין ההכנסה שלפיה משולמים דמי ביטוח ומצב חשבונות של המבוטח לבין הזכות לגמלה או שיעורה.

2098. העדפת בני העובדים הוותיקים במקומות עבודה שונים
חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983): לאחרונה אנו עדים, כי במקומות עבודה שונים מתגבשות מגמות להעדיף בתהליך קליטת עובדים חדשים — נוער או מבוגרים — את בני העובדים הוותיקים שבמקום.

אבקש לדעת:

מה היא עמדת השר בנושא זה? האם משרדו נוקט פעולות לביטול תופעה כזו?

חברת "מקורות" — כינוי ופיתוח" היא חברה-בת של "מקורות" ופועלת, בין השאר, כקבלן בניין. בהיות "מקורות" גם החברה הממשלתית לאספקת מים לחקלאי ישראל יש חמיר סכנה של "כלים שלובים" בהוצאותיה לשני היעדים, פיתוח מים וקבלנות בניין. בייחוד ככל הקשור להוצאות מינהל, הוצאות כלליות וכו'.

אבקש להשיב לי:

1. האם נכונה השמועה כי חברת "מקורות" — כינוי ופיתוח" זכתה במכרז בנייה בעמנואל במחיר הנופל בעשרות אחוזים ממחיריהם של קבלנים אחרים?

2. האם יש מקום לחשש, כי ייקור מופרז של עבודות פיתוח משק המים מחד גיסא מאפשר לחברת "מקורות" — כינוי ופיתוח" להציע מחירי דמייה כבדיה מאידך גיסא?

3. האם שר האוצר אינו סבור שנוצר מצב, אשר בו משמשים כספי הממשלה את חברת "מקורות" — כינוי ופיתוח" הממשלתית לשם תחרות לא הוגנת עם קבלנים אחרים?

4. האם אין בפעילות כזאת כדי לייקר את מחירי המים לחקלאות מעבר לכושר התשלום שלה ולהחריף ככך את המשבר בחקלאות בכלל ובחקלאות היצוא בפרט?

5. מה ברעת השר לפעול כדי להפסיק תופעה זו?

תשובת סגן שר האוצר ח' קופמן:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. החברה ניגשה למכרז בנייה למגורים ולא זכתה בו; החברה קיבלה במשא-ומתן לבצע עבודות של ביוב, של מים ושל מכני ציבורי. המחיר שהשיגה מכסה את עלויותיה והוא גבוה מהמחיר שהיא מקבלת עבור עבודה דומה במשק המים.

2. לאור התשובה הקודמת, אין מקום לשאלה.

3. ראה תשובתי על שאלה 2.

4. ראה תשובתי על שאלה 2.

5. ראה תשובתי על שאלה 2.

2242. ההון השחור בישראל והיקפו

חבר הכנסת א' שפיזר שאל את שר האוצר:
ביום י"ח בטבת התשמ"ג (1 בפברואר 1983)

כאחרונה פורסם על הערכות של שלטונות המס בארץ, שלפיהן גדל בשנה האחרונה היקף "ההון השחור" במידה משמעותית.

1. האם הערכה זו נכונה?

2. מה הן הסיבות לגידול ב"הון השחור" כאמור?

3. מה הוא, להערכת השר, היקפו של "ההון השחור" כיום בישראל?

4. האם נמצאו מקורות חדשים של "הון שחור" שלא היו ידועים כעבר? אם כן — מה הם?

5. כיצד יש בדעת השר לטפל בנושא "ההון השחור" ולצמצם את היקפו?

תשובת סגן שר האוצר ח' קופמן:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אין שום דרך למדוד זאת, אולם, עליי נחוני הגבייה לשנת 1982, הגבייה ממס הכנסה עלתה כאופן ריאלי, הרבה

תשובת סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

"אין כל העדפה בתעסוקה לבני העובדים במקום עבודה. קבלת בני עובדים בלא אישור של לשכת שירות התעסוקה הניתן לרשומים בה על-פי כללי תור היא עבירה. חריג לכלל הם בני המשפחה של המעביד."

2100. נתונים הנוגעים לתעסוקת נכים

חבר הכנסת מ' שחל שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):

במהלך טיפולי התעסוקה נכים נתקלתי בכמה שאלות. ואשמח לקבל לגביהן הסברים ופירוט במשרדך. הן נוגעות לנתונים העובדתיים ולמספרים וכן למדיניות הנקטה. בדרך בנושאים המפורטים מטה:

1. מה הוא מספר הנכים במדינת ישראל?

2. מה היא מידת תעסוקתם של אנשים אלה — בהתייחסות לקטיגוריות פנימיות שלפיהן נחלקים הנכים במדינת ישראל?

3. האם משרדך מעודד, מנחה, עובדת נכים במנגנון הציבורי ובמנגנון הפרטי של המשק?

4. אם כן — מה היא מידת המעורבות של משרדך בהנחיה של נכים ושל מפעלים בכל הנוגע לתעסוקת נכים?

5. האם ננקטים אמצעים נוספים להכשחת מקומות עבודה לנכים?

6. מה הן קבוצות הנכים "הבעייתיות" לעניין מציאת מקום עבודה וכיצד מתמודד משרדך עם בעייתיות זו?

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

1. א. בישראל קיימים כ־20 הסדרים שונים. בתחיקה ובדרך אחרת, המגדירים באורח לא אחיד את המונח "נכה" ומקנים זכויות בהתאם להוראות אותו הסדר. מכאן שלא קיימת הגדרה אחידה למונח "נכה" ולא ניתן לקבוע את מספרם של הנכים.

ב. בתחום טיפולו של המוסד לביטוח לאומי מצויים כיום כ־50,000 נכים המקבלים גמלה מכוח ענף ביטוח נכות. נכותם נקבעת בעיקר לפי אמות המידה של כושר השתכרות ולא לפי ליקוי גופני. כ־15,000 נכים מקבלים גמלה מכוח ענף ביטוח נפגעי עבודה. נכותם נקבעת לפי קניימיה רפואיים. כלכד ורק מיעוטם הם נכים בדרגת נכות של 75% ומעלה. כ־10,000 נכים מקבלים גמלה מכוח חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה. מכוח הסדר בדבר גמלאות לנכים אסירי ציון ועוד. כסיכומו של דבר, מספר הנכים המקבלים גמלה בצורה כלשהי מגיע לכדי 75,000 איש, אך לא היה שום מפקד נכים בארץ. כפי שלא ידוע לנו על מפקדים דומים בארצות מפותחות אחרות.

2. השמת נכים נעשית על בסיס אינדיבידואלי באמצעות פקירי השיקום להשמה. וכן ניתן שירות רגיל לנכים בהשמתם לעבודה על-ידי שירות התעסוקה.

3. כן.

4 ו-5. א. בהליכי השמה. לרבות השמה בוררת שמקיים שירות התעסוקה; ב. בהליכי שיקום. שמקיימים אגף השיקום במשרד העבודה והרווחה ובביטוח הלאומי; ג. בהליכי הכשרה מקצועית אינדיבידואלית שמקיים האגף להכשרה ולפיתוח כוח אדם במשרדנו; ד. בעידוד מפעלים המעסיקים נכים, בעזרת נכסים, חלוקת תעודות וכו'.

6. בעיקר בעלי נכות תעסוקתית כמו נכים המרוחקים לכיסאות גלגלים; נכי פוליו ונפגעי מוח קשים. שלא ניתן לסדרם בעבודה בהליכים המקובלים. על כן, בעזרת הליכי שיקום מיוחדים הנעשים במסגרות השונות מקנים להם הרגלי עבודה. הקניית מיומנות לצורך השמה בעבודה כלשהי או להכוונה למפעל מוגן. כל זה במסגרת המאמצים שאנחנו עושים לשיבוצם של הנכים במקומות עבודה.

2101. תעסוקה לנוער יוצא צבא בטבריה

חבר הכנסת ב' שליטא שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):

במאמר ב"דיעות אחרונות" מיום 11 בדצמבר 1982 נפרסה יריעה מהנעשה בעיר טבריה מבחינת תעסוקה לנוער יוצא צבא. במאמר זה מתלוננים עשרות נערים על מחסור חריף בתעסוקה, בעוד מקומות התעסוקה המעטים המצויים נתפסים בידי עובדים זרים, הבאים מחוץ לעיר.

בהקשר זה, רצוני לשאול:

1. מה ידוע לשר מצב התעסוקה בטבריה?

2. כאילו החומים ומקצועות ניתן למצוא כיום תעסוקה בטבריה?

3. האם בדעת משרדך לקיים קורסים מיוחדים להכשרה מקצועית בעיר ובסביבותיה?

4. האם קיימת זכות קדימה לתושבי העיר בקבלת תעסוקה על פני העובדים הזרים?

5. האם בדעת משרדך לשפר את רמת התעסוקה בטבריה כדי שתתאים לצורכיהם של יוצאי צבא?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. נובמבר 1982: דורשי עבודה. — 74; מובטלים +6 ימים — 575; אישורי אבטלה שהוצאו בלשכות מכוננים — 366; אישורים לתובעי הכנסה — 116; מהם 20 יום או יותר — 69; לא ניתן להשמה — 0; השלמת שכר — 3; עובדים שהוזמנו — 309; מהם לא סופקו — 34; הועבר לביצוע על-ידי פועלים מהשטחים — 4.

2. במשלח-יד במקצועות: ליטוש יהלומים, מסגרות, רתבות, מלונאות — טבחות, שירותים (היפרכול), כולרוב וכיוצא באלה.

3. כן. בנושאי תחבורה, נגרות, מכונאות, רכב, תיירות ומלונאות — טבחות, פקירי קבלה ועבודות משק.

4. כן.

5. הנושא הוא בתחום סמכותם של הגורמים הממשלתיים, העוסקים באישורי השקעות למפעלים חדשים ולהרחבתם של קיימים. כמשרד התעסוקה והמסחר וכמשרד התיירות שירות התעסוקה ממלא את חובת ההתרעה בפני גורמים אלה ככל המתחייב מהמצב. עם זאת, אין, לדעתי, דופי גם בתעסוקה המצויות, אלא שהן מצומצמות.

שר התיירות הנודע לי כי אכן נבנים 663 חדרים, וכיום עובדים בפרויקט מרינה טבריה הכולל כ־1,600 חדרים. הגדלת מספר החדרים כוודאי תתרום לתחום התעסוקה.

2103. שכר בלתי שווה לנשים ולגברים

חבר הכנסת מ' רייפר שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):

1 ו-2. האינפורמציה אינה מדויקת. פעולות המרכז הושבתו לזמן מספר בחודשים אוגוסט ודצמבר 1982: בשתי הפעמים — לתקופה של ימים ספורים.

3. ההשבתה נגרמה בגלל קשיי תקציב והתחשבות עם החברה המפעילה את מרכז ההסבה.

4. לאחרונה נפתרו הבעיות וכל הכיתות פועלות כסדרן.

קורסים להסבה הפועלים בפברואר 1983: מרכז הסבה רמת-גן: הנהלת חשבונות סוג 1 + 2 — 25 עולים; חשבי שגר — 20 עולים; משרדאות — 22 עולים; הנהלת חשבונות ממוחשבת — 25 עולים; ריפוי בעיסוק — 22 עולים; מינהל בת"מלון — 17 עולים; סייעות לרופאי שיניים — 12 עולים; חכנות — 26 עולים; חכנות — 33 עולים; מפעילי מחשב — 18 עולים; הנהלת חשבונות סוג 1 + 2 (אשרוד) — 28 עולים; הסבה אינדיבידואלית — 7 מעורב. מרכז הסבה חיפה: כורדים סופיים באלקטרוניקה — 15; הנהלת חשבונות סוג 3 — 22; מורים להוראת המחשב — 20; חכנות מחשבים — מעורב — 35; מרכז הסבה ירושלים: הנהלת חשבונות ממוחשבת — 20 עולים; מפעילי מחשב — 11 עולים; סך הכול — 378.

קורסים להסבה: פתיחה במרס 1983: מרכז הסבה רמת-גן: מורים להוראת המחשב — 25 עולים; מפעילי מחשבים — 30 עולים. מרכז הסבה חיפה: כתיבים טכניים — 15 עולים; הנהלת חשבונות סוג 1 + 2 — 30 עולים. מרכז הסבה ירושלים: חכנות מחשבים — 30 מעורב; הנהלת חשבונות ממוכנת — 35 עולים; סך הכול — 165.

2224. הרעה במצבן של משפחות מרובות ילדים
חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר העבודה והרווחה ביום ו'
כשכט התשמ"ג (21 בינואר 1983):

ב"על-המשמר" מיום 10 בנובמבר 1982 נכתב, כי על-פי הודעת המנהל הכללי של הכינוס הלאומי חלה הרעה במצב המשפחות מרובות הילדים.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הקביעה נכונה?

2. אם כן — מה עושה המשרד לשינוי המגמה?

3. כיצד נערך המשרד על מנת למנוע מצב דומה בעתיד?

סגן שר העבודה והרווחה כ"צ רובין:
בין כחיבת השאלת לבין העברתה אלינו נערך בינתיים הדיון במליאת הכנסת על "קו העוני" בשתי הצעות איאמון בנושא. חזקה על השואל נכבד שמצא שם מענה על שאלותיו.

2225. שכרו של הפועל בישראל ותפוקת עבודתו
חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר העבודה והרווחה ביום ו'
כשכט התשמ"ג (21 בינואר 1983):

במוסף "מימון" של "ידיעות אחרונות" מיום 9 בנובמבר 1982 פורסם תחקיר, שלפיו "השכר והתפוקה של הפועל הישראלי, מן הנמוכים בעולם".

השכר הממוצע של פועל ייצור בתעשייה הישראלית הסתכם ב-1981 כ-4.5 דולרים לשעה, בארצות-הברית — 11.1 דולר לשעה, בגרמניה — 10.5 דולר לשעה, וביפן — 6.2 דולרים לשעה. זאת ועוד, התפוקה הממוצעת למעסק בתעשייה הישראלית הגיעה לכ-16,500 דולר לשנה, לעומת 34,200 דולר לשנה בארצות-הברית ו-27,600 דולר לשנה בגרמניה.

אודה לשר אם ישיב לי:

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום 10 בדצמבר 1982, במוסף "השקל שלך", פורסמו ממצאי מחקר שנערך עבור "נעמת", על-פי המחקר הזה, שנערך על-ידי ר"ר לינה עפרוני, מסתבר כי בשנת 1980 היה פער בשיעור של 30% בין שכרה הממוצע של אשה עובדת — לרעתה — לבין השכר הממוצע של הגבר העובד.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם ממצאי המחקר משקפים את המציאות הדיוס כשוק העבודה?

2. אם התשובה על שאלה 1 היא חיובית, אילו אמצעים נוקט משרדו כדי להבטיח שכר שווה בעד עבודה שווה?

סגן שר העבודה והרווחה כ"צ רובין:
(התשובה נקראה לבקשת חברת הכנסת ש' ארבל-אלמולינו)

1. לא. הבעיה היא של פער בסוגי התעסוקות, ולא של אי-שוויון בשכר עבור תעסוקות בעלות צביון וזכויות זהים. עם זאת, ברצוני לציין כי הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מראים, כי השכר הממוצע לאשה ב-1981 היה נמוך ב-21% בהשוואה לשכר הממוצע של הגבר, היינו בשל השוני של התעסוקות.

2. הנתונים אינם מראים בהכרח על אי-תשלום שכר שווה בעד עבודה שווה, מאחר שהתפלגות התעסוקה של נשים בישראל שונה משל גברים. נשים נוטות לעבוד בדרגות נמוכות יותר, במזכירות, בפקידות, כעובדות ייצור וכו'. ברצוני לציין שהמשרד אכן היה שותף ליוזמה של חוק ההזדמנויות השוות, המאפשר לנשים לגשת לכל תפקיד ולכל משרה ולהתמודד כשוות בין שווים.

משרדנו פועל לאיזון ההתפלגות המקצועית על-ידי הכוונה נשים רבות יותר לעיסוקים המוגדרים כ"גבריים", בעיקר בתחום הטכנולוגי, טכנאים — טכנאיות, הנדסאים — הנדסאיות, מקצועות המחשב וכדומה. כן עושה משרדנו לעידודן של נשים להתקדם במדרג של תפקידים, לתפקידי ניהול ביוניים ובכירים.

פעולות אלו יביאו במרוצת הזמן להקטנת הפער בין שכר הגברים לשכר הנשים.

2104. הקפאת פעולותיו של ה"מרכז להסבת אקדמאים"
חברת הכנסת א' נמיר שאלה את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז כטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):

נמסר לי, כי משרדך הקפא את פעולותיו של "המרכז להסבת אקדמאים" בתליאביב וברמת-גן מתחילת שנת הלימודים הנוכחית. כתוצאה מהקפאה זו נגרם נזק ל-45 עולים ששלמדו בקורסי הסבה שונים ולימודיהם הופסקו ולי-100 עולים נוספים הממתנים להתקבל למרכז ההסבה.

כהקשר זה אבקש תשובת השר:

1. האם אינפורמציה זו נכונה?

2. אם לא — מה היא האינפורמציה הנכונה?

3. אם כן — מדוע הופסקה פעולת המרכז?

4. מה ברעת השר לעשות כדי להחזיר ולקבל ללימודים את 145 העולים?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה כ"צ רובין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2226. פער בין שכר הנשים לשכר הגברים
חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר העבודה והרווחה ביום ז'
בשבט ה'תשמ"ג (21 בינואר 1983):
ב"דיעות אחרונות" מיום 10 בנובמבר 1982 נכתב, כי
שכר הנשים בישראל, במונחים ריאליים, הוא אך כ-70% משכר
הגברים.

אודה לשר אם ישיב על שאלותי:

1. האם הקביעה נכונה?
2. מה עושה המשרד לשינוי המגמה?
3. האם קיים שיתוף פעולה בממשלה כולה לשינוי
המגמה?

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

1. נכון, — א. מאחר שיותר נשים מועסקות במשרות
חלקיות בלבד; ב. ריכוז נשים גדול יותר עוסק בענפים
ובמקצועות שהשכר עבורם נמוך יחסית, גם אם גברים יעסקו
בהם; ג. יש הבדלים בהכשרה המקצועית ובוחק בעבודה; ד.
מגוון התעסוקות קטן יותר.

2. המשרד פועל בנושא, קידום האשה בעזרת האגף
לחפשוטות נשים ואף חוקק את חוק ההזדמנות השווה
בהעסקה. המעגן בחוק את זכותן של הנשים להציע עצמן לכל
משרה ולגשת לכל משרה.

3. לא היתה מגמה מכוונת או בלתי מכוונת למחן שכר
נמוך לנשים ושכר גבוה לגברים; הכול משתקב אוהו סכום
כאוהו חפיקד. הנהנהים שהובאו משוים מצב כללי מאוד
שנוכע בעיקר מתעסוקות שונות של הנשים ושל הגברים, כפי
שפירטתי בהשוכתי על שאלה 1, ובתשובה על שאלתה של
חבר הכנסת מיכאל רייסר, שהשקעתי לבקשת חכרת הכנסת
אקבלי-אלמוליו.

2227. בעיית השכרות בישראל

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר העבודה והרווחה ביום ז'
בשבט ה'תשמ"ג (21 בינואר 1983):
ב"דיעות אחרונות" מיום 11 בנובמבר 1982 נכתב על
השכרות בישראל, גם עיתון "מעריב" ערך תחקיר יסודי ומאלף
בפרשה זו. מסתבר, שגוברת תופעת השכרות בישראל. עורכי
התחקיר טוענים, כי 24% מן הישראלים שוהים מדיום משקאות
אלכוהוליים; כי 15% נוהגים לשתות לפחות אחת לשבוע.
מבלי כל קשר לטקס דתי, מחקר שנערך מאשר ממצאים
חמורים אלה:

שאלותי לכבודו הן:

1. מה היא המדיניות שהמשרד עומד לנקוט מול
ההתפשטות של תופעת האלכוהוליות בישראל?
2. האם זוכה המשרד לשיתוף פעולה מצד משרדים אחרים
בביצוע מדיניות אנטי-אלכוהוליסטית?

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

1. הנהנהים כפי שהועלו על-ידי חבר הכנסת שבת וייס
נכונים, לצער, וחמורים, ולאחר התוצאות הללו מחובתנו
להעלות את נושא השימוש במשקאות חריפים בקרב
האוכלוסייה ואת בעיית האלכוהוליות בכלל כאחד הנושאים
המרכזיים שחייבים לתת להם עדיפות לקראת השנים הבאות.

טענו בעבר ואנו טוענים שוב, שאין להמשיך בשאננות
ובהתעלמות מהתופעה המדאגה של שימוש במשקאות

1. האם הנהנהים נכונים?

2. מה עושה המשרד לשינוי המגמות?

3. מה עושה הממשלה כגוף בין-דיסציפלינרי לשינוי
המגמה?

4. האם יש כבר תוצאות לפעולות הממשלה בעניין זה?

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

1. העובדות המתוארות בשאלתה לעיל מצויות בפרסום
מיוחד של המכון לפירון העבודה, "פירון העבודה והייצור
בישראל — פרספקטיבה בין-לאומית" מנובמבר 1982
ותואמות את הנאמר בו. עם זאת, כדאי להדגיש שיש להתייחס
בוהירות להשוואות בין-לאומיות בכלל ולמסקנותיהן, בפרט.
משום שהשוואות אלו קשורות בקשים טכניים רבים העשויים
לנבוע מהבדלי הגדרות ומאופן המדידה של המשתנים בארצות
השונות וכן מההתרגום של הנהנהים למונחי דולרים על-פי שערי
חליפין שאינם משקפים בהכרח את כוח הקנייה של המטבעות
המקומיים.

יש להדגיש, שהפערים בין הארצות השונות עשויים לנבוע
בעיקר מהבדלים שמקורם במבנה של מערכת הייצור
ובתכונותיה, כמו למשל יחס הון — מועסק, שעות עבודה,
ניידות, המבנה הבסיסי של השכר והתוספות הנלוות אליו
וכדומה.

כמו כן, בישראל ניתנים מוצרים ושירותים בצורה
מסובסדת מאוד ביחס למדינות אחרות המשלמות כסף מלא,
ואלמנט זה לא נכלל במדר.

2. משרד העבודה והרווחה פועל בנושאי פירון ושכר
כמסגרת המדיניות הכללית של הממשלה. המשרד מופקד על
תחום ההכשרה המקצועית וההכוונה של מועסקים למגזר
התעשייתי, ובכך הוא תורם להעלאת פירון הייצור ומסייע גם
להגדלת התפוקה ולכושר ההשתכרות של המועסקים.

בנוסף על כך, המכון לפירון העבודה והייצור של משרד
העבודה והרווחה פועל הן במישור של מחן ייעוץ שוטף
להגברת היעול במפעלים והן על-ידי קיום קורסים
והשתלמויות להעלאת רמתם של מנהלים ושל עובדים ברמות
שונות.

3. הממשלה אינה קובעת ישירות את השכר כמגזר
התעשייתי, אולם מדיניותה שואפת להדק את הקשר בין הפירון
לשכר מאד גיסא, ולהבטיח שכר מינימום הוגן לשכבות
החלשות יותר מאידך גיסא. כמו כן, הממשלה פועלת להעלאת
היקף ההשקעות כציד, כנסים, במחקר ופיתוח וכדומה בענפי
התעשייה השונים, והרבר נעשה כאמצעות מגוון רחב של
תמריצים ישירים ועקיפים, פעולות אלו הביאו לכך, שבעשר
השנים האחרונות התוצר הריאלי לשעת עבודה בתעשייה
הישראלית גדל בממוצע כ-4% לשנה, זהו שיעור הגבוה
מהגידול שהיה בבריטניה, בשוודיה, בארצות-הברית ובקנדה,
ונמוך מביפן, כדנמרק ובצרפת. הוא דומה למדי לגידול
באיטליה ובגרמניה.

4. כאמור, הפעולות שנעשו בעבר וכן אלו המתוכננות
לעתידי מטרותן להביא לגידול בתוצר ובשכר למועסק עם חיזוק
הקשר ביניהם. עם זאת, יש לזכור ששינויים יסודיים בחוקר
ובשכר למועסק קשורים לשינויים בסיסים במבנה הייצור
ובמעבר לייצור מוצרים שיתורנו היחסי טמון בהם, ואלו
קשורים לשינויים של הטוות הארוך.

2316. פניות של חיילי מילואים למוסד לביטוח לאומי חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ח בשבט התשמ"ג (1 בפברואר 1983):
אנשי המוסד לביטוח לאומי טוענים, כי עד עצם היום הזה מוצף המוסד בתביעות מחיילי מילואים אשר השתתפו במלחמה האחרונה.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם שטף הפניות נובע מהעדר היערכות מתאימה של המוסד?

2. האם מערכת הביטחון ערוכה היטב לעניין זה?

3. האם נלמדו הלקחים מן העבר באשר למניעת טעויות קשות בביצוע החשלושים אשר גרמו לעתים לכפל תשלום ולשיבושים אחרים?

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

א. המוסד לביטוח לאומי לא העלה טענה כפי שנרשמה על-ידי חבר הכנסת, "כי עד עצם היום הזה מוצף המוסד בתביעות מחיילי מילואים אשר השתתפו במלחמה".

ב. עם זאת, ברצוני להבהיר כי תביעות לתגמולי מילואים מוגשות על-ידי המעסיקים והמבטחים הלא-שכירים במועדים ובזמנים הנוחים להם, ואין בידי המוסד לביטוח לאומי לפעול בקשר לקצב של הגשת התביעות. כמו כן, לא היתה שום טענה של אנשי הביטוח הלאומי לגבי הצפה של תביעות.

ג. לפיכך —

1. במוסד לביטוח לאומי קיימת היערכות מתאימה לקליטת תביעות ולטיפול מואץ בהן.

2. הנושא איננו מטופל במערכת הביטחון.

3. המוסד לביטוח לאומי מפקח בכל עת לקחים, בכל מערכותיו, על מנת לתת שירות טוב יותר לאזרח. כמו כן, למוסד לביטוח לאומי לא ידוע על טעויות קשות בביצוע תשלומיו. שגרמו לעתים לכפל תשלום ולשיבושים אחרים, כפי שמשתמע מהשאלות.

2317. הסבה מקצועית לאקדמאים

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ח בשבט התשמ"ג (1 בפברואר 1983):
כ-800 אקדמאים לומדים עתה לימודי הסבה לעורכי כוח האדם במשק. עד כמה שידוע לנו, הרי שיש אלפי אקדמאים המתקשים למצוא עבודה מתאימה.

אודה לשר אם ישיב על שאלותי:

1. האם יש בדעת הממשלה להרחיב את לימודי ההסבה ולגוון את מסלוליהם?

2. האם עומדים לרשותכם האמצעים המתאימים?

3. האם מתקיים מעקב שוטף בדבר מידת האפקטיביות של הסבות אלה?

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

1. יש בדעת המשרד להרחיב בשנת התקציב הבאה את מערכת ההסבה המקצועית. בטיפול לשכת התעסוקה לאקדמאים נשארו בסוף שנת 1982 2,935 דורשי עבודה אקדמאים, מתוך מחזור שנתי של 10,012. לא היתה הגבלה בקבלת אקדמאים מומלצים להסבה מקצועית, כפוף לסדר הזמנים של פתיחת הקורסים למקצועות השונים.

אלכוהוליים, ההולכת ותופסת מקום של קבע בחברה הישראלית. עלינו להיערך לקראת השנים הבאות ולתת עדיפות ראשונה במעלה לנושא האלכוהוליזם, הן בפיתוח מערכות טיפוליות נוספות והן בהקצאת תקציבים לנושא זה.

המדיניות של המשרד היא: להרחיב את משרדי הגמילה הקיימים כיום בישראל, בירושלים, ברמת-גן, בחיפה, בקריית-גת, בבית-שמש, כמרום-הגליל, בכרם-שבע, בקריית-שמונה ובדימונה, אשר נותנים טיפול לכ-500 ראשי משפחות בשנה.

2. המשרד נעזר באגודה למניעת אלכוהוליזם, שהיא אגודה וולונטרית שהמשרד מממן את פעולותיה: בראשה עומד חבר הכנסת ז'אק אמיר — ואני מברך אותו על פעולתו. לאחרונה, משתף אתנו משרד הכריאות פעולה, ובמשותף פתחנו מעון אשפוזי ברמת-גן, רחוב נורדאו 13, הראשון מסוגו בארץ, אשר מיועד לאלכוהוליסטים אשר אינם יכולים לקבל את הטיפול במסגרת האמבולטורית הפתוחה. זו מערכת נוספת שהוקמה לאחרונה לאור המצב החמור של התמכרות לאלכוהול. המעון כולל 25 מיטות ומיועד בשלב זה רק לראשי משפחה גברים.

לאור ידיעות על התגברותה של תופעת השכרות בקרב בני נוער המובאים בפני בית-המשפט לנוער, נחבקש המטה הארצי של המשרד לדאוג לאכיפת החוק הקיים — סעיף 193 לחוק העונשין, התשל"ז — אשר אוסר מכירת משקאות משכרים לטעונים במקומות ציבוריים. כמו כן נחבקש משרד המשפטים לבחון את רמת העונשים הקלים יחסית המוטלים על מפירי חוק זה.

2315. שכר העבודה הניתן לבני נוער העובדים בחופשותיהם חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ח בשבט התשמ"ג (1 בפברואר 1983):

נערים ונערות נוהגים לעבוד בחופשותיהם. זו תופעה הראויה בוודאי לעירוד. גמישות זו מאפשרת לעתים תשלומים שיש בהם מן הניצול. קיימת תופעה נלווית של תת-ביטוח או ביטוח של העובדים הצעירים אלה.

אודה לשר אם ישיב על שאלותי:

1. מה הם הכללים הקיימים בעניין זה?

2. מה הוא הניסיון המעשי המצטבר בסוגיה זו?

3. האם יוזם המשרד הסדר מקיף של עניין זה?

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

1. הכללים הקיימים בעניין זה מושתתים על הסכמים קיבוציים בין הארגון הוציג של המעבידים לבין הארגון הוציג של הנוער העובד, לרבות בנושא הכנסת המינימום, וכן על צווי הרחבה, שניתנו לגבי הסכמים אלה.

2. ידיע החלקי הנמצא בידי משרדי מלמד, שהכללים האמורים בתשובה על שאלה 1 מקוימים בדרך כלל, ברם, אין אנו יכולים לשמש מקור מוסמן לנושא זה, שכן הממשלה איננה צד, כידוע, לנושא השכר, וזאת לגבי העובדים המועסקים על-ידי המדינה, ולגביהם, כידוע, הכעיה לא קיימת.

3. הנושא, כאמור, איננו בסמכות ממשלתית, ועל ארגוני הנוער העובד ודורי העובדים להקפיד על מימוש ההסדרים. כמו כן, יכול כל נער, שלא קיבל את המגיע לו, לתבוע את מעבידו בבית-הדין האזרחי לעבודה, ובמידה שיוזקק ליעוץ ולהנחייה בנושא זה, נעמוד לרשותו.

התעסוקה 20,807 פועלי בניין: בתעשייה עבדו 23,381 איש; בשירותים — 12,622; ובחקלאות — 6,289.

3. 63,099 מפועלי השטחים היו מצוידים בחודש ינואר ברשיון עבודה כפי שמחייב החוק.

4. כן. הפעולות הננקטות הן: פיקוח שירות התעסוקה המתבצע במקומות העבודה והגשת תביעות משפטיות נגד מעבידים המעסיקים פועלים בלא היתר שליחה. כדן. בשנה החולפת נקטו כ-300 מעבידים בשל כך.

2322. התנאים במסד "מצפה" בהרצלייה

חבר הכנסת ח' הרצוג שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ח בשבט התשמ"ג (1 בפברואר 1983):

התנאים במסד לנוער "מצפה" בהרצלייה אינם תואמים את הדרישות למסד כזה, והם למעשה מתחת לכל בקורת.

אבקש מכבודו להשיב לי:

1. האם לא הגיע הזמן להעביר את המוסד הזה למבנים מתאימים יותר ואנושיים יותר?

2. האם יש תוכניות לטפל במסד הזה ומה הוא לוח הזמנים המשוער?

סגן שר העבודה והרווחה כ"צ רובין:

1. אכן, המוסד נמצא במבנה בלתי מתאים, אשר מקשה על העבודה החינוכית-הטיפולית הטובה שמבוצעת ב"מצפה". ואומנם, כתנאים קשים מאוד, עם אוכלוסייה בעייתית.

2. בתיאום עם משרד האוצר, אנו מתכננים להעביר את המוסד לחוף שטח מעון "גיל-עם" ליד שפרעם בצפון, ואנו מקווים שהנושא ימצא את פתורו בשנה התקציבית הקרובה. או בשנה לאחר מכן. מכל מקום, הוא נמצא בתוכנית העבודה שלנו לשנת התקציב הקרובה.

היור"ר מ' שחל:

אני מודה לסגן שר העבודה והרווחה.

2. לרשות המשרד עומדת תשתית המתאימה מבחינת כוח האדם, ידע וציוד, אך היא מוגבלת במסגרת התקציבית הנתונה.

3. מחקר מקיף נערך על-ידי האוניברסיטה העברית על אפטיביות ההסבה בשנים 1970 — 1975, והוא אכן הראה, כי רובם המוחלט של המוסבים סודרו כעבודה במקצועם החדש מיד עם תום ההכשרה. כיום נערך מחקר דומה על-ידי אוניברסיטת חיפה, והוא יימשך עוד כשנתיים.

2320. מספר התושבים מהשטחים המועסקים בתחומי הקו הירוק

חבר הכנסת א' שפיזר שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ח בשבט התשמ"ג (1 בפברואר 1983):

מ"דיעות אחרונות" עולה, כי מספר התושבים מהשטחים המועסקים בתחומי הקו הירוק עלה כשנת 1982, וכי כסך הכול מהווים עובדים אלה כ-5.7% מכלל המועסקים בישראל.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הנתונים נכונים?

2. באילו ענפים מועסקים עובדים אלה בעיקר?

3. כמה מתוך תושבי השטחים המועסקים בישראל מצוידים ברשיון עבודה, כפי שמחייב החוק?

4. האם משרד מנהל מעקב אחר פועלים העובדים בלא רשיון? אם כן — מה הן הפעולות שהוא נוקט נגד המעסיקים פועלים בלא רשיון?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה כ"צ רובין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן. לפי הערכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המתבססת על סקרי תנועה מתחומי יהודה, שומרון ורצועת-עזה, מועסקים בישראל כ-75,000 מן השטחים לעומת כ-70,000 עובדים בשנה הקודמת.

2. בחודש ינואר 1983 היו מועסקים באמצעות לשכות

ה. הצעת חוק מעמד ארגונים בין-לאומיים, התשמ"ג — 1983*

(קריאה ראשונה)

הניסיון לימדנו, כי יש מקום להרחיב את היריעה בתחום המדובר. נוכח האפשרות לקיים בישראל כנסים מטעם ארגונים בין-לאומיים, כגון הארגון העולמי לתיירות ואולי מטעם ארגונים אחרים — ואנו מעוניינים, מטעם הדברים, לעודדם — ונוכח המשאלות מטעם ארגונים כאלה להענקת חסינויות לכנסים, כמקובל במדינות שונות, מוצע עתה להרחיב את תחולת החוק.

הצעת החוק מבקשת להסמיך את שר החוץ, באישור הממשלה, להעניק חסינויות וחברות לארגונים שמטעמם מתקיים כנס כאמור ולמשתתפים בו למשך זמן הכנס. כן מוצעים תיקונים קלים לחוק המקורי, המבוססים על הניסיון המצטבר, הואיל ומדובר בחוק קצר, אנו מעדיפים לחוקקו מחדש במקום לתקנו. כשהנוסח המוצע מאחד את החוק המקורי ואת התיקונים, כהחלטת לסעיף 23 לחוק הפרשנות, התשמ"א — 1981, אין בביטול החוק המקורי על-ידי חקיקת החוק המוצע — צעד שהוא טכני בלבד — כדי לפגוע בתוקפו.

היור"ר מ' שחל:

אנו עובדים לסעיף הכא בסדר-היום: חוק מעמד ארגונים בין-לאומיים, התשמ"ג — 1983, בקריאה ראשונה. את הצעת החוק יביא שר החוץ, בבקשה.

שר החוץ י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק מעמד ארגונים בין-לאומיים המוכתרת היום לקריאה ראשונה עוסקת בנושא שאינו בבחינת חידוש בחקיקה, לפני שלוש שנים בקירוב חוקקה הכנסת חוק מעמד ארגונים בין-לאומיים, התשמ"ג — 1980. כחוק מסגרת שמטרתו לאפשר לממשלה להעניק חסינויות וחברות המקובלות במשפט הבין-לאומי גם לארגונים בין-לאומיים המקיימים נציגויות בישראל, לעובדיהם ולנספיהם.

עד כה הוחל חוק זה בפועל, בצו, על הנציגות הקבועה של נציבות הקהילות האירופיות — השוק המשותף, אולם,

המסורת של ההגדרות הקיימות עד כה וגם את המסגרות המשפטיות. אבל, אולי בהזדמנות זו, משום שמדובר בהגדרה נרחבת אותה לקראת אפשרות של הסכמים נוספים, כי אני רואה חוק זה מעבר לחוק טכני בלבד. כפי שאכן, אתה, אדוני שר החוץ ציינת בדברך כשהצגת את החוק הזה.

הערה שנייה, בסעיף 5 כתוב: "לא יוענקו חסינויות וחכירות לפי חוק זה לאזרחי ישראל או לתושביה". כאן קיימת בעיה שאינה תיאורטית בלבד אלא היא יכולה להיות לעתים פרקטית בהחלט. יש ישראלים החיים בחוץ-לארץ ובעינינו הם נחשבים אזרחים לכל דבר. גם אם הם יושבים שנים רבות בחוץ-לארץ. דווקא אלה מהם המשתייכים לארגונים שונים. לקהילות של אנשי מדע ולגורמים תיירותיים וכלכליים שונים, עשויים להימצא במצוקה מסוימת. לפחות מבחינה משפטית טהורה, כשהם מגיעים לכאן בשם ארגון שהם חברים בו בחוץ-לארץ בתוקף מגוריהם וזיהיה שם. למרות זאת, החסיונות חלה על כל המתקבלים ועליהם אין היא חלה. יש לבדוק אם יש לדבר הזה משמעות משפטית פרקטית לגבי סדרה שלמה של התנהגויות שלהם בתקופה שהם שוהים פה בארץ בשם אותו ארגון. כדאי פשוט להיוועץ ביועץ משפטי, לבדוק אם אין כאן מכשול כלשהו — ולא תשים מכשול בפני מתכנס בארץ.

אני מסתפק בשתי הערות אלה. ואני מברך על החוק.

הו"ר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. אנו עוברים להצבעה. אני מבין ששר החוץ אינו מבקש להשיב. חברי הכנסת, מי בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והביטחון?

ה צ ב ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק מעמד ארגונים בין-לאומיים, התשמ"ג—1983, לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

ו. הצעה לסדר-היום

המשמעות של מדיניות החוץ לשליטת קבע כפויה על 1,200,000 ערבים פלשתינאים תושבי השטחים

אני מודה, שאולי בשנים הראשונות נדמה היה כאילו אפשר לממש את משאלת לבנו זו — לקיים כיבוש נאור. אבל, בהדרגה הסתבר לכל מי שעניינו פקודות לראות, לכל מי שמוכן להסתכל במציאות לאשורה, כמות שהיא, שאין יכולת לקיים כיבוש נאור.

ברשותכם, אני רוצה לומר משהו לגבי ההגדרה של כיבוש או לגבי מהות ההגדרה של כיבוש.

שלמה הלל (המערך):
מה היתה בכל זאת האלטרנטיבה של מלחמת ששת הימים?

יוסי שריד (המערך):
קודם כולל, אתה יודע מה האלטרנטיבה שאני מציע?

שלמה הלל (המערך):
לא, אני שואל מה היתה האלטרנטיבה של מלחמת ששת הימים.

יוסי שריד (המערך):
אם תוודיין בסבלנות תשמע, שהאלטרנטיבה היא לא

של הצו מיום י"א באב התש"ם — 24 ביולי 1980. צו זה ניתן על-פי החוק המקורי, והוא מעניק, כאמור, חסינויות וחכירות לנציגות הקבועה של נציבות הקהילות האירופיות.

אבקש לאשר את החוק בקריאה ראשונה ולהעבירו לוועדת החוץ והביטחון להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה רבה.

הו"ר מ' שחל:

אני מודה לשר החוץ. חברי הכנסת, הדיון בחוק הוא דיון אישי, במסגרת זמן שלא תעלה על עשר דקות. הראשון והאחרון — חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בימים אלה, כאשר מתפשטת בארץ בקרב חלק מהציבור אווירה של "עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב", אני שמח שדווקא בימים אלה מביאה הממשלה, על-ידי שר החוץ, חוק שהוא ביטוי להשתתפותה של ישראל בקהילייה הבין-לאומית, ביטוי ממשי לקשרים הענפים עמה, וביטוי לפרקטיקה שהיא ההיפך מן האווירה הזאת. לכן, כמובן, אתמוך בחוק הזה.

ברצוני להעיר רק שתי הערות או שלוש, והייתי מבקש שלקראת הקריאה השנייה והשלישית תסב הוועדה אליהן את תשומת לבך.

בהגדרה מופיע: "ארגון בין-לאומי" — ארגון בין-ממשלתי שישראל חברה בו או שהוא צד לאמנה בין-לאומית עם ישראל". אני הייתי שמח לו אפשר היה להרחיב את העניין, לא רק לארגונים בין-ממשלתיים. יש ארגונים חברתיים חשובים מאוד שאינם מייצגים ממשלות ובכל זאת הם מייצגים אומות או שכבות רחבות בקרב אותן אומות: איגודים מקצועיים, אם בנוסחתם הפדרלית או הקונפדרציונית ואם בנוסחתם הישראלית, ההסתדרות הכללית, וארגונים הומניטריים שונים. אני מבקש לשקול את האפשרות של הרחבת ההגדרה. אני יודע שההגדרה הזאת תואמת את

הו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעה לסדר-היום בנושא: המשמעות של מדיניות החוץ לשליטת קבע על 1,200,000 ערבים פלשתינאים, תושבי השטחים, מאת חבר הכנסת יוסי שריד, בבקשה.

יוסי שריד (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ב-1967, מייד לאחר מלחמת ששת הימים, האמנו כולנו, כמעט בלי יוצא מן הכלל, שאנו עומדים לקיים בגדה המערבית כיבוש נאור. אני חושב שזאת היתה אמונה שהודרכה על-ידי הרבה כוונות טובות — ואינני בא לכפור בכוונות הטובות האלה — אבל, זו היתה אמונה תמימה; אפשר אולי לומר, כמעט אמונה נואלת, שלא היה לה על מה להתבסס במציאות, כי כיבוש, על-פי הגדרתו, מעצם טבעו, איננו יכול להיות כיבוש נאור. לכל כיבוש, בלי יוצא מן הכלל, בכל מקום בעולם, על-ידי כל מדינה שהיא ובכל פרק זמן נתון בהיסטוריה יש חוקיות משלו. יש דינמיקה משלו. יהיו הכוונות המדריכות טובות ככל שיהיו. היתה זו אמונה תמימה מאוד לחשוב, שמבחינה זאת אנחנו מסוגלים לקבוע תקדים שלא היה כמוהו, תקדים שלא נודע.

חייבים להתפתח ולהשתלשל. וככל שגילויי הדיכוי יהיו חריפים יותר, כך יהיו גם גילויי המר. וכך אנחנו נקלעים לאותו מעגל, מעגל קסמים שאיננו אלא מעגל אימים, שאנחנו מסתחררים בו הלך והסתחרר, והוא גורף אותנו אל כל המתוזות של הסכנות הגדולות ביותר לישראל.

למעגל השני נקרא אולי מעגל הקהות, אולי קהות החושים. אבל, היה לנו מקרה של קהות חושים רק לפני זמן קצר, במקום אחר, אבל זו אותה קהות חושים, וגם זהו מעגל אימים. משום שמי שרוצה להאמין ומי שרוצה לומר ומי שרוצה לשכנע, שאותה רגישות, שאפיינה אותנו אולי בשנים הראשונות, תעמוד לנו בשנים שיבואו ועומדת לנו עכשיו — הוא איננו אלא טועה ומטעה. פשוט, זה לא ייתכן. מידת הרגישות הולכת ופוחתת, וגם זו תופעה בלתי נמנעת.

יש הבדל, הפעם הראשונה שבה מונפת אלה, הפעם הראשונה שבה יורם כדור — הפעם הראשונה הזאת מוזעזזת. היא מקוממת: היא מחרידה; אנחנו אומרים: "לא ייאמן". אבל, הפעם השנייה מוזעזזת פחות, ובפעם השלישית מוזעזעם עוד פחות — — —

בני שליטא (הליכוד):

מה עם אלה המיידים אבנים?

יוסי שריד (המערך):

בדיוק אותו דבר, בדיוק אותו דבר.

וכך, אנחנו נקלעים לעוד מעגל אימים, וזהו מעגל הקהות ההולכת ומעמיקה.

לשני המעגלים האלה, שאני מדבר עליהם, יש עוד תכונה: מכוננת ביותר. המעגלים הללו הולכים ומתרחבים. הדרוס הפסי והאנושי שלהם הולך ומתארך והוא כבר מגיע עד לכאן.

היו כאלה שהתריעו מלכתחילה, ואמרו שזו עוד אמונה המימה שניתן לקיים משטר כזה מעבר לקו הירוק, בגדה המערבית, ומשטר כזה בגבולות הקו הירוק, פשוט, זה לא ייתכן. והיום אנחנו כבר יודעים את זה. היום אנחנו כבר יודעים שהדרוס וההיקף הולכים וגדלים.

עכשיו אני רוצה לומר משהו על שני תהליכים שנדמה לי שאני מזהה אותם: נדמה לי שקל מאוד לזהות אותם, וכל אחד יוכל לזהות אותם על נקלה. לתהליך הראשון נקרא אולי תהליך המנהיגות המקצינה משני הצדדים, אבל אני רוצה לדבר על הצד השני, על זולתנו. אני רוצה להניח שתי הנחות תיאורטיות, היפותטיות, שאגב, אין להן שום אחיזה במציאות. איני מכיר שתי הנחות דחוקות יותר ושרירותיות יותר מהנחות האלה. ההנחה הראשונה: נניח שאנחנו מצליחים למגר את אש"ף כליל. אנחנו עוקרים את אש"ף מהשרוש. נניח שדבר כזה הוא אפשרי. אני רוצה להניח הנחה שנייה, גם היא דחוקה, רחוקה, שרירותית מאין כמוה: נניח שמוסטפה דרזין כדוגמה, כסמל, הוא זה ששופך, לפתע פתאום, את מנהיגותו על כל הגדה המערבית.

אני רוצה לשאול, מה יקרה אז על-פי תהליך דיאלקטי פשוט מאוד ומקוצר. אומר לכם מה יקרה: אש"ף איננו רק ארגון מסוים, מוגדר, שיש לו מנהיגות, שלמנהיגות הזאת יש אישים כולטים שיש להם שם ויש להם שם משפחה. בין השאר, אש"ף הוא ביטוי אותנטי — עד כמה שאני מסוגל לשפוט את הלכי הרוח בגדה המערבית — של תביעות פוליטיות מסוימות.

נניח שמייגרו את אש"ף ועקרו אותו מן השורש ודודין

למלחמת ששת הימים אלא למה שהיה עלינו לעשות לאחר המלחמה.

שלמה הלל (המערך):

אתה התחלת ב־1967, מה היתה האלטרנטיבה לדעתך?

יוסי שריד (המערך):

לא, לא ירדת לסוף דעתך.

שלמה הלל (המערך):

לא, בהחלט לא.

יוסי שריד (המערך):

אני רוצה לומר משהו לגבי מהות ההגדרה של כיבוש בכלל, אני יודע שיש לנו קושי מסוים — ואני מודה שאפילו אני נתקל בקושי הזה ביני לבין עצמי — לעכל את המושג הזה של כיבוש, של היותנו עם כובש. יש לנו בעיה של דימוי עצמי: יש לנו בעיה של תפיסה עצמית: יש לנו בעיה של זיקה היסטורית: יש לנו בעיה של זכויות היסטוריות, וכל הדברים הללו מכבידים עלינו מאוד. מקשים עלינו מאוד לעכל את המושג הזה, המבטא מציאות קיימת של היותנו עם כובש, מציאות של כיבוש.

אבל, אני רוצה לומר לכם, חברי הכנסת, שכיבוש הוא מושג מנטלי יותר משהוא מושג מדיני: הייתי אומר, מושג פסיכולוגי, או אם תרצו, סוציופסיכולוגי. הוא גם איננו מושג הנתון להסכמה הדדית או לאמונה או לתהליכים של הסכמים. המושג של כיבוש והמציאות שהוא מבטא הם למעשה סובייקטיביים לחלוטין, חריזרדיים. די שצד אחד משני הצדדים יגדיר את המצב כעל-פי תחושתו, כדי שאנחנו נהיה נתונים במצב של כיבוש על כל ההשלכות ועל כל התהליכים שאנחנו יכולים להתמודד אליהם על-פי מהלך ההיסטוריה בכל מקום ומקום בעולם.

כיבוש הוא מצב של חוויה. הייתי אולי אומר שזו חוויה טראומטית מכל חוויה אחרת, והעובדה התוחכת והניצחת היא, שמי שיושב מן העבר השני של הקו הירוק, העץ הערבי הפלשתינאי, הוא זה שמגדיר על-פי חוויותיו את המצב כמצב של כיבוש, ועל כן אנחנו שרויים במצב שהוא מצב של כיבוש מכל בחינה שהיא.

ברשותכם, אני רוצה לעמוד על שני מעגלים, המאפיינים מצב של כיבוש, ולעמוד על שני תהליכים המאפיינים מצב זה באותה מידה. המעגל הראשון המהלך אצלנו הוא מעגל קסמים, אבל אין הוא מהלך קסמים אלא אימים. המעגל הראשון הוא מעגל הברוטליזציה הכללית ונמנעת, ההכרחית: אם תרצו לומר, זה מעגל הברוטליזציה והדהומניזציה, משום שאנחנו שרויים במצב של כיבוש, משום שהגדרתו של הצד השני היא כהגדרה הזאת, הרי הצד השני יעשה כל מאמץ כדי לבטל את מצב הכיבוש, ולאט לאט ובהדרגה יתגלו עוד ועוד גילויים, יודקרו לעין עוד ועוד סימנים של מרי, של אי-רצון בשליטה הכפויה שלנו על מיליון ורבע ערבים פלשתינאים, לנו, כמי שיושבים שם, כמי ששולטים שם, כמי שמקיימים שם את משטר הכיבוש: לא תהיה שום ברירה אלא לדכא את הגילויים האלה של המרי, את הסימנים הללו של ההתקוממות, ההולכים ומחריפים. אבל לסימנים ולגילויים הללו יש טבע מגונה: הם אינם עולמים כאשר אתה מדכא אותם, כמי שטבע מגונה שבעתים: הם הולכים ומחריפים כאשר אתה מדכא אותם.

שוב בעניין זה, רבותי, אנחנו לא נמצא דבר, אנחנו לא נקבע שום תקדימים. היו דברים מעולם, אין צורך להיות דטרמיניסט כדי לדעת שכן הדברים חייבים לקרות וכך הם

אבל הממשלה הזאת מקצינה את התהליכים הללו, מחריפה אותם ומאיצה אותם.

כאן אומר משהו שקשור אולי בהתרחשויות של הימים האחרונים. אנחנו רוצים להתנחם קצת, להרגיע את עצמנו במקצת כאשר אנחנו אומרים: אלה מקרים חריגים. אנחנו קוראים לזה בזיוגן החברתי-פוליטי שלנו מקרים חריגים. אני אומר, רבותי, לא דובים ולא יער — לא מקרים חריגים. יש מקרים רבים מכדי שהם יהיו חריגים. חוגים בכירים מדי מעורבים במקרים האלה מכדי שהם יהיו חריגים. הטרגדיה היא, רבותי חברי הכנסת, שאין מדובר באנשים רעים, אלוף-משנה הרטבי — נדמה לי שזה שמו — שנתן הוראה לירות בדודי השמש, לנפץ את השעונים, להעניש הורים על מעשי ילדיהם, לאסוף אנשים בחוף המכלאות — אינו אדם רע. אלה שמילאו את פקודותיו אינם אנשים רעים. איש מהיושבים כאן, בלי יוצא מן הכלל, אינו טוב ממנו ואיננו יכול להתחרר בכך שהוא טוב ממנו. האנשים הללו, שאינם אנשים רעים, הם קורבנות הכרחיים של הכיבוש, על-פי אותה חוקיות. אין מדובר בחריגים. אולי מדובר בקצת קרחון, אינני יודע.

המציאות שהממשלה הזאת יוצרת היא קודם כול מציאות של לית'דין ולית'דיין. אני רוצה לומר, שמי שלא חשף עד היום את אלה שהטמינו את חומרי הנפץ, את מטעני התבלה, במכוניות של ראשי הערים כסאם שקעה וכארים חאלף יתקשה כיום מאוד לחשוף את זהותו של הרוצח שרצח את אמיל גרינצווייג. זיכרוננו לברכה: הוא יתקשה מאוד.

אביא דוגמה: קרה מקרה חמור ביותר, נורא מאין כמוהו, כאשר ישראלית צעירה אסתר אחונה, זיכרונה לברכה, נהרגה כתוצאה מיידוי אכן. כתוצאה מכך, הוטל עוצר של 19 יום על כפר שלם. עיירה גדולה. לנו קשה מאוד לעכל עונש קולקטיבי כזה על יישוב גדול של אנשים. נניח שלא היתה ברירה, שכן קרה דבר חמור.

לפני כמה ימים, בחג הפורים, יצאו יהודים מקריית-ארכע, ירו בחברון ופצעו ילדה. לפעמים אני מאמין שאלה יהודים, אני גם מסרב להאמין שאני שייך לעם שהם שייכים לו. מה לי ולהם? מי הן המפלצות האלה בכלל? מה קרה? — תמיד יש חקירה מאומצת: החקירה המאומצת ביותר בתולדות המדינה. תמיד זה מתחיל בקול ענות גבורה. אבל אני רוצה להזכיר לכם, חברי הכנסת, שלאחר שנים רבות ולאחר עשרות מקרים של אלימות, של התנכלות, של ירי, איש מן המתנחלים בגדה המערבית לא נתן את הדין.

איך זה ייתכן? מה עשו בקריית-ארכע לאחר המקרה האחרון? הן חקירה מאומצת? האם ככה חוקרים גם שם? האם משהו חושב שניתן לקיים איפה ואיפה? האם משהו חושב שזה יישאר רק שם?

למה זה אכפת לי? אומר עכשיו דבר שוביניסטי מאוד — אכפת לי משום שאני עדיין רוצה להאמין שאנחנו טובים מאחרים, טובים מהגרמנים, טובים מהצרפתים, טובים מהאנגלים, טובים מהערבים. האם אנחנו טובים יותר?

אין זה נאום שבא להתוות תוכנית מדינית. אני חייב לומר, שגם אם יש חילוקי דעות פנימיים בכל מפלגה בפני עצמה, בכל זאת יש קו ברור וחרף של הבחנה בין אלה לאלה. וקו ההבחנה אומר, שלא משום שמישהו כופה עלינו ולא משום שמישהו אונס אותנו ולא משום שמישהו דוחק בנו ולא משום שיש אמריקנים ולא משום שיש רוסים ולא משום שיש נפט, לא בשבילנו: כדי למנוע את ההשחתה הזאת שלנו, כדי למנוע את המצב של הכיבוש הקם על הכובש במקום או במאוחר.

משתלט על כל הגדה המערבית. מה דורש דודין כאותו תהליך דיאלקטי מקוצר? — דודין דורש נסיגה ישראלית מוחלטת לגבולות 1967. דודין דורש מימוש של זכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי. דודין דורש גם את מוח'יירושלים. מה יקרה עכשיו לפי התהליך הזה? דודין ידרוש. מה תהיה התגובה הישראלית על הדרישות האלה שהן כלתי מקובלות על-ידי הממסד הפוליטי הישראלי לחלוטין? מה יקרה אז? דודין, שירצה לשמור על מידה כלשהי של אותנטיות במנהיגותו, לא יוכל להיות תמיד על הכידונים שלנו — מה הוא יעשה? האם הוא יאמר: "טוב, מדינת ישראל מסרבת לחלוטין, דוחה את התביעות הפוליטיות שלנו על הסף. מתנגדת מכול וכול — אני מוותר"?, לא, לא זו תהיה התגובה. הוא יהיה מוכרח — שוב, על-פי תהליכים ידועים, על-פי דינמיקה ידועה, על-פי חוקיות ידועה — להחריף את תביעותיו. כאשר הוא יחריף את תביעותיו, ההתנגדות הישראלית תהיה חריפה עוד יותר, סרבנית, עיקשת עוד יותר. ואז, מה יקרה? האם הוא יוותר?

ובאותו תהליך, אני בטוח שאפשר להגיע בכירור למסקנה, שבסופו של דבר, לאחר שהרווחנו בכיכול, במרכאות כפולות ומכופלות, שנה, שנתיים, שלוש שנים, זמן שאול, גם מנהיגות מתונה ככל שתהיה — אם היא מנהיגות בכלל ואם היא מתונה ככלל — גם היא תגיע אל המאבק המזוין, דרך התהליך הזה שהולך ומחריף, הולך ומקצין מול סרבנות ישראלית מוחלטת, אפילו לדרישות המתונות ביותר.

התהליך השני שאני רוצה לדבר עליו הוא התהליך של השנאה הצומחת. אם קודם לכן רציני לבחון את העניין על-פי תהליך דיאלקטי כלשהו, כאן אני רוצה לומר זאת בדרך איזוית מאוד. לפעמים אני רוצה לדמיין לעצמי ילד פלשתינאי, נניח בן 12. הילד הפלשתינאי הזה כבר נולד אל הכיבוש, הוא אינו מכיר שום מציאות אחרת. הילד הפלשתינאי הזה בן 12 הוא ילד שאחיו או בן-דודו או קרובו הוא ילד ה-R.P.G. מלבנון; הילד הזה בן 12 אפילו רואה השבוע את אחותו או את בת-דודתו או את קרובתו גורית כרגלה והיא בת 4. הילד הפלשתינאי הזה בן 12 רואה כיצד מעירים את אבא שלו כאמצע הלילה ולוקחים אותו למקום שלוקחים. ואחר כך הוא חוזר. והילד הפלשתינאי הזה בן 12 רואה כיצד עורבים חיפוש על גופה של אמא שלו במחסומים או בגשרים. כאחיו של הילד הפלשתינאי הזה בן 12 מהדהדות כל הזמן הדפיקות האלה על הדלת. אנחנו יודעים אילו מדינות דופקות על הדלת כאמצע הלילה. באחיו של הילד הפלשתינאי הזה בן 12 מהדהדת גם הלמות הצעדים של חיילים ברחוב, ברחוב שלו, מעבר לחלון.

אנחנו אומרים שנקמת ילד קטן לא ברא השטן. אני אומר: אולי נקמה לא ברא השטן, אבל שנאת ילד קטן בוודאי ברא. השנאה הזאת הולכת וצומחת. הדבר הנורא מכול בשנאה הזאת של הילד הקטן, של הילד הפלשתינאי בן 12 מכתירב אותה שנאה גם לילדים שלנו בני 12. מה אנחנו מכינים לילדים האלה? איזה עתיד אנחנו מכינים להם? האם אנחנו, כאנשים מבוגרים, אחראיים, מנהיגים, מדינאים, איננו מכינים להם מרחץ דמים נורא? האם איננו מכינים להם מפגש גולמי, עיוור לחלוטין, התנגשות כלתי נמנעת? כאשר השנאה נמנעת את העיניים, אין רואים ואין שומעים: אין עוד כל יכולת של הידברות בין ילדים שצומחים כך.

כל התהליכים הללו הם תהליכים כלתי נמנעים. אני רוצה לומר, שהתהליכים הללו יכלו להיות אולי תהליכים מושעים.

יוסי שריר (המערך):

אתה מתחיל לשלוף שוב את הנצרה?

שר החוץ י' שמיר:

— — אחדות מהן מתוך חמימות ומתוך מחשבה, שניגה כזאת של ישראל, רק מהחלק הזה של ארץ-ישראל, תשקט את הרוחות במזרח התיכון הסוער, המסכן את שלום העולם, ובעיות האזור תמצאנה את פתרונן, אבל יש גם התומכים בתורת השלבים מתוך היתממות, מפני שהם יודעים היטב שישראל תיקלע עקב נסיגה כזאת למצב חמור אשר יסכן את עצם קיומה ואת ביטחונה. אבל, הם סבורים כי תמיכה בשאיפות הערביות שקולה כנגד החמרת מצבה של ישראל.

מדינת ישראל הודיעה פעמים רבות מעל במת האומות המאוחדות ומעל במות מדיניות בין-לאומיות רבות, כי נוכחותה ביהודה, בשומרון ובעזה מקורה בכוח הזכות ולא בזכות הכוח ולא בזכות הכיבוש. לא כבשנו אדמות אלה מבעליהן החוקיים. שחררנו שטחי מולדת מעולן של מדינות מצרים וירדן, שכבשו אותם בכוח בלי שום זכות ב־1948, כאשר הן היו בין שש המדינות הערביות שהסתערו על מדינת ישראל שזה עתה נולדה מחדש, כדי למחות אותה מעל מפת העולם. האם כבר שכחנו את 1948? גם אז נלחמו בכובש היהודי הישראלי.

יהודה, שומרון ועזה הם חלקים של ארץ-ישראל. לא סיפחנו אותם ולא נספח אותם. הם חלקים של ארץ-ישראל. אין מספחים מה ששירן לך.

הגורל ההיסטורי קבע, שבארץ-ישראל יחיו יהודים וערבים יחד, ועליהם לחיות בשלום ולדור יחד בדו-קיום מכובד. אין לשנות את העובדה הזאת. השתלשלות מאורעות היסטוריים גם קבעה חלוקה מסוימת, ואיננו באים היום לבטלה ולא נתעלם ממנה למען השלום. לפי חלוקה זאת, הקיימת בשטח זה שנים רבות, הרי במזרח של ארץ-ישראל, המשתרע על שני שלישים מהארץ, קיימת מדינה ערבית, ובמערבה של ארץ-ישראל, השליש הנותר, קיימת — ותתקיים לעד — מדינה יהודית. היא מדינת ישראל. כל החותר כיום לשינוי מצב דברים זה מסייע להקמת מדינה ערבית נוספת במערבה של ארץ-ישראל. מדינה אשר תשמש בסיס התקפה לערעורה ולהריסתה של מדינת ישראל.

אין אנו מתעלמים מן העובדה שביהודה, בשומרון ובעזה חיים למעלה ממיליון ערבים, ולהם שאיפות ואינטרסים משלהם. על רקע מציאות זו ומתוך הכרה בצורך להגיע להסדר כלשהו, הגתה ממשלת ישראל את התוכנית להענקת אוטונומיה לתושבים הערבים של יהודה, שומרון וחבל-עזה, התוכנית הזאת הוצגה בפני הכנסת על-ידי ראש הממשלה ב־22 בדצמבר 1977, ואושרה על-ידי הכנסת.

תוכנית זו שימשה בסיס למשאומתן אשר התנהל בין ישראל למצרים בהשתתפותה של ארצות-הברית בקמפ-דייוויד, ובסיומו נחקבלה תוכנית הקרויה "מסגרת לשלום במזרח-התיכון", שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד ב־17 בספטמבר 1978.

בקמפ-דייוויד ולפני כן הציג הצד הערבי את התביעה להקמת מדינה ערבית באזורים אלה, ישראל התנגדה והגישה את הצעתה שלה. לבסוף התקבל בקמפ-דייוויד הסכם אשר לפיו תוקם אוטונומיה, ושלוש שנים לאחר הקמת האוטונומיה יתנהל משאומתן כדי לקבוע את המעמד הקבוע של יהודה,

והכיבוש חייב לקום קודם כול על הכובש. אבל במקרה הזה, הכובש מעניין אותי יותר, כי מדובר בך, ואו, צד זה אומר: "על-פי הכרתנו ועל-פי מצפוננו, ולא משום שמישהו אונס אנחנו, איננו רוצים לשלוט במיליון ורבע פלשתינאים". וצד זה אומר: "אנחנו רוצים לשלוט לעד במיליון ורבע פלשתינאים: לקיים לעד את משטר הכיבוש הזה על כל תוצאותיו, ואלה התוצאות שלו ואין אחרות".

ואני רוצה לסיים כמשפט אחד, אני מכיר בעת הזאת, ב־1983, בחמישית האחרונה של המאה ה־20, מדינה דמוקרטית אחת שמקיימת משטר כיבוש במקום כלשהו: שמחזיקה שטחים כבושים במקום כלשהו, וזאת משום שכל מדינה דמוקרטית יודעת, שאם מדינה דמוקרטית מקיימת כיבוש, היא צריכה לוותר על דבר אחד מהשניים — או על הכיבוש או על הדמוקרטיה.

היורד מ' שחל:

תודה, ישיב על ההצעה שר החוץ.

שר החוץ י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שמענו פה מחבר הכנסת שריר מחקר פסיכולוגי כביכול, והמסקנה הפוליטית של המחקר הזה היא רק אחת: עלינו, על ישראל, להסתלק, לא להיות נוכחים ביהודה, בשומרון ובעזה. אפשר להסיק מהמחקר הזה מסקנות מרחיקות-לכת בהרבה, אבל כזה אני עוד אגע.

חבר הכנסת שריר איננו יחיד בהתנגדותו לנוכחות ישראל בשטחי יהודה, שומרון ועזה. יש לו בעולם שותפים רבים להתנגדות הזאת. בעולם הבין-לאומי יש רבים הלוחמים למען לא תדרוך כף רגל של יהודי באותם מקומות בארץ-ישראל שבהם נולד עמנו, וכל אחד מאתנו קשור אליהם בכל נימי נפשו ולבו. קודם כול אלה עמי ערב ובראשם ארגוני הטרור, אשר נואשו מהגשמת חלומם להכחיד את קיומנו בכל ארץ-ישראל. הם דוגלים היום בתורת השלבים. דהיינו, השמדת ישראל בשלבים.

צירלי ביטון (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה שקר.

שר החוץ י' שמיר:

הו, ההר הזה, מה אתה יודע?

צירלי ביטון (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה משקר לבית הזה.

שר החוץ י' שמיר:

בעזות מחקרים כאלה, הם יגרשו-אותנו בשלב הראשון מיהודה, משומרון ומעזה, וידחפו אותנו לגבולות החנק של קווי 1967, כדי שנהיה חלשים יותר ומוכנים יותר לשמש טרף בשלב השני והסופי, כאשר תוגחת עלינו המכה הסופית והמכרעת, הכובש הישראלי ייעלם, לשמחתו של חבר הכנסת שריר, מאדמת ארץ-ישראל כולה.

יעקב גיל (המערך):

למה לך?

שר החוץ י' שמיר:

למה לך גם כן? למה לך לשבת אתו יחד במפלגה אחת?

למען זה הצטרפו מדינות רבות בעולם באירופה

ובאמריקה — —

החוקן. שאנחנו חייבים להתמודד עם הכעיות, שכן העובדה היא, כפי שהוא אמר, ששני עמים חיים יחדיו בשטחים, ושאנחנו חייבים להתמודד מתוך אמונה, אבל, הוא קטן אמונה עד כדי כך, שהוא איננו מוכן אפילו לדון בנושא הזה אלא הוא דורש להסיר אותו מסדר-היום.

אדוני היושב-ראש, הרי הצוגה תיזה על-ידי חכם הכנסת שריר. הועלתה שאלה מוסרית ומצפונית ממדרגה ראשונה: מהי המשמעות של מדיניות החוותר לשליטת קבע הכפירה על 1,200,000 ערבים פלשתינאים? זו שאלה קשה, שאלה מוסרית, וגם שר החוקן לא יכול היה להגיד שהיא אינה קיימת. שר החוקן לא יכול היה להגיד שזו בעיה שולית, אבל מה הוא מציע לנו? — להתמודד באמונה. לדון על זה ככנסת? בוועדה מועדונית? — זה לא, את זה יש להסיר. איפה להתמודד עם זה? באיזו צורה להתמודד עם זה? כשאתה מדבר על התמודדות, למה אתה מתכוון? האם תיתן הצעות לעיתון? האם תאמר להם כל הזמן "קמפדייוויד, קמפדייוויד, קמפדייוויד" וכוזה תפתור את הבעיה?

אני עמדתי על הבמה הזאת והסכמתי לקמפדייוויד, ולא אתה. אתה התנגדת להסכמי קמפדייוויד, אבל מגיעה השעה שהסכמי קמפדייוויד אינם נותנים את הפתרון. הכיבוש הזה יוצר בעיות בשטחים.

שר החוקן י' שמיר:
מה אתה מציע?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
עד מתי נוותר?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
חבר הכנסת גולדשטיין, נוח מאוד לשאול בקריאת ביניים. אני יכול להשיב לך, וגם מצד ימין יש בוודאי כאלה שחושבים כמורך, אינני מציע כאן פתרון, גם חבר הכנסת יוסי שריר לא הציע פתרון. הוא אמר שאנחנו חייבים להתמודד עם הבעיה.

אנחנו מקבלים את התשובה החלקה, מחוסרת המחשבה, שלא לדון בזה — לא להתעסק עם זה בוועדות, לא להתעסק עם זה בכנסת, זה הדבר הפשוט ביותר, קל מאוד לחקוק אנשים שמוכנים לראות משהו אחר.

שר החוקן אמר כאן, שיש למדינת ישראל אינטרסים. אדוני שר החוקן, יש למדינת ישראל אינטרסים, ולדעתי גם אני מייצג אינטרסים. אומנם אני באופוזיציה, אבל אני מאמין שהפתרון שאתה רוצה אותו הוא פתרון הרסני למדינת ישראל. הפתרון צריך להיות בדרך אחרת, יש למנוע כיבוש על עם זר, מפני שזה משחית אותנו, זה פוגע לא רק בעם הזר; גם אותנו זה הופך לחברה בלתי מוסרית, אלימה, אטומה, שלא תרע בקרוב את ההבדל בין טוב לרע, אבל לפחות נתווכח על זה. נתמודד על זה.

אתה אומר: "לא, אני אמשין בשלי". אני אדבוק בקמפדייוויד. אדוני היושב-ראש, אני יודע שבתנאים הגיוניים לא אצליח לשכנע כאן, מפני שהדעות כבר ברורות מראש, אבל אני רציתי לומר את דברי, לא חברי מזהביה הזאת של כיבוש על עם זר, אלף פעמים תועלה הצעה והיא תורד בכוח הרוכ של הקואליציה, הבעיה לא תרד מאתנו ולא נוכל להתחמק ממנה.

עלינו לטפל בה בהקדם האפשרי ולהיות נכונים לראות צדדים שונים של הבעיה, לא רק לרבר על כוח אמונה של צד אחד, כי לי יש אמונה לא פחותה משלך, אדוני שר החוקן, בכיוון אחר, כאשר נרע שיש אמונות רבות ויש גם דרכים שונות

שומרון ועזה ואת היחס ביניהם לכין שכניהם כדי לירות שלום בין ישראל לבין ירדן.

ישראל חתמה על הסכמי קמפדייוויד ונשארה נאמנה להם עד היום הזה. פתחנו במשאומתן עם מצרים על כינון האוטונומיה, תהליך המשאומתן הופסק לא על-ידינו, הוא הופסק על-ידי מצרים כמה פעמים עד אשר הושעה כמעט לגמרי.

הצהרתו האחרונה — נדמה לי, לפני יומיים — של שר המדינה המצרי, בטרנס ראל, כי מצרים לא תחזור לשיחות האוטונומיה אלא אם כן ישתתפו בהן גם ירדן והפלשתינאים, היא הפרה חמורה של הסכמי קמפדייוויד וסטייה מהם. המשאומתן על האוטונומיה לא הותנה מעולם בהשתתפות של ירדן והפלשתינאים. אנחנו הודענו לא אחת כי נקדם בכרכה את השתתפותה של ירדן במשאומתן ואף נסכים להשתתפות של פלשתינים מסוימים במשלחת הירדנית או במשלחת המצרית למשאומתן, אך אי-השתתפות זו איננה יכולה בשום אופן להצדיק הימנעות מניהול משאומתן.

רשמנו לפנינו את ההפרה המצרית הזאת, הנוספת על כל ההפרות הקודמות של הסכמי קמפדייוויד, שנעשו על-ידי מצרים.

יעקב גיל (המרקן):
אתה בעד הסכמי קמפדייוויד?

שר החוקן י' שמיר:
אין לזה כרגע שום חשיבות.

בקמפדייוויד דרשו המצרים שישראל תימנע מלהקים יישובים ביהודה, בשומרון ובעזה ואף, תוריד את הקיימים. דחינו דרישה זו על הסף. למרות דחייה זו נחתם חוזה השלום עם מצרים ונתקבלו הסכמי קמפדייוויד על-ידי מצרים וישראל כאשר אוצרות-הכרית, עדה להסכמים ושתתפה להם.

אזרחי ישראל המקימים כיום את בתיהם ביישוביהם בשטחי מולדת אלה אינם מנשלים איש מביתו ומאדמתו. הם עושים זאת בזכות ועל-פי חוק.

אמרנו ליריבים ולידידים, שאפשר להבין — ולקבל — פיקוח או מיקוח על הסטטוס הקבוע של שטחי יהודה, שומרון ועזה: על כך בעצם יתנהל המשאומתן לפני תום חמש שנים לקיום האוטונומיה, אך אין להעלות על הדעת שיכול להיות ויכוח כלשהו על הזכות היהודית לחיות בכל חלק שהוא של ארץ-ישראל. זכות זו היא מתחן לכל ויכוח.

נכון, העובדה הזאת ששני עמים — יהודים וערבים — חיים בארץ-ישראל מעוררת בעיות ויוצרת בעיות, יוצרת קשיים, זו מציאות שיש להתמודד אתה, אלה הם קשיים שיש להתגבר עליהם, אבל, יש להתמודד עם הבעיות האלה מתוך אמונה שאין לנו דרך אחרת אלא להגן על האינטרסים שלנו.

אני בטוח שנצליח להתמודד עם הבעיות ולהתגבר על הקשיים בכוח העשייה ובעמידה האיתנה על בסיס הסכמי קמפדייוויד.

אדוני היושב-ראש, אבקש שלא לכלול את הצעתו של חבר הכנסת שריר בסדר-היום של הכנסת.

הי"ר מ' שחל:

תודה. הצעה אחרת לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמענו עכשיו מפי שר

— הצעה לסדר-היום: הצעת חוק מס הכנסה (הטבות להשקעה בניירות-ערך שתמורתם נועדה למחקר מדעי) —

הצבעה

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב
בעד ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה שתקבע ועדת הכנסת. — מיעוט
ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' שחל:

אני קובע כי ברוב קולות הוחלט שלא לכלול את ההצעה בסדר-היום של הכנסת.

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 5). התשמ"ג—1983. בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. את החוק תביא יושבת-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה. מה-קרה? הזמנתי את יושבת-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה. איננה.

אני עובר לסעיף הבא: חוק הרשות לשיקום האסיר. התשמ"ג—1983. בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. את החוק תביא יושבת-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה. איננה.

אני עובר לסעיף הבא: חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 5). התשמ"ג—1983. בקריאה ראשונה. מאת חבר הכנסת אברהם מלמד. איננו.

חברי הכנסת, סעיפים שאני קורא אותם ולא היה מי שיציג אותם. עם כל הכבוד, אני מדלג עליהם.

לפתרון הבעיה, אולי נמצא את הפתרון. בביטחון שלך ובדחייה הכוללת של עמדה שאני מייצג אותה וייצג אותה חבר הכנסת יוסי שריד לא תמצא את הפתרון. לא תמצא את השלום, ואנחנו נמשיך להיות בשטחים כמערכת בלתי פוסקת, שלא חולין לשלום ולשום הסדר.

היו"ר מ' שחל:

מה אתה מציע?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לכן, אני מציע שהעניין יועבר לוועדת החוץ והביטחון. לא אכפת לי שזו חתיה ועדה מיוחדת, שתוקם על-פי החלטת ועדת הכנסת. אבל, לדעתי, יש לדון בנושא ולא להסירו מסדר-היום.

היו"ר מ' שחל:

תודה. חבר הכנסת שריד, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה כפי שתקבע ועדת הכנסת?

יוסי שריד (המערך):
כן.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות. הצעת שר החוץ שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת והצעה להעביר את הנושא לוועדה. מי להצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום. רבים את ידו.

1. הצעת חוק מס הכנסה (הטבות להשקעה בניירות-ערך שתמורתם נועדה למחקר מדעי).

התשמ"ג—1983*

(קריאה ראשונה)

היו"ר מ' שחל:

אני עובר לסעיף הבא: חוק מס הכנסה (הטבות להשקעה בניירות ערך שתמורתם נועדה למחקר מדעי).

התשמ"ג—1983. בקריאה ראשונה. את החוק יביא סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר ח' קופמן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק המובאת היום לקריאה ראשונה נועדה לעודד את הציבור הרחב להשקיע בניירות ערך של חברות תעשייתיות לשם ביצוע מחקר מדעי בחיקוק רחב.

ביוני 1981 יזמתי את העברתו בכנסת של תיקון מס' 48 לפקודת מס הכנסה, תיקון אשר היווה נדבך חלוצי במסגרת תיקוני חוק מס הכנסה שעיקרם עידוד השקעות במחקר ובפיתוח. מסגרת זו הפכה את המחקר והפיתוח לספורט לאומי ככך, שגורמים רבים במשק, בחלקם מסקטור השירותים, הפכו להיות בעלי עניין בתעשייה עתירת המדע.

במסגרת תיקון מס' 48 נעשו השקעות חשובות, לדוגמה, במפעל הטורבינות המפורסם "אורמת", שפרס את הטורבינות שלו מהקוטב הצפוני ועד למדבריות קו המשווה. עם זאת, החוק למיסוי בתנאי אינפלציה וכן תנאים אובייקטיביים אחרים מנעו את ניצול החוק על-ידי כלל חברות המחקר והפיתוח

בארץ, ויש צורך בשלבים נוספים של חקיקה, אשר תגדיל את פוטנציאל הפיתוח התעשייתי המתקדם.

פעילות המחקר והפיתוח האזרחיים בארץ נעשתה בתמיכתה של לשכת המדען הראשי, הורחה ולידתה בשנות השישים. החלוצה בתחום זה מבין גורמי התעשייה המקומיים היתה קבוצת "אלרון", אשר בעקבותיה נוסדו בסוף שנות השישים ובתחילת שנות השבעים החברות "אלסינט", "סייטקס", "בטא" ו"מנן מדיקל".

המחצית הראשונה של שנות השבעים היתה תקופת דגירה למפעלים שנבנו. התוצאות: החל מהמחצית השנייה של העשור הנוכחי גדל יצואם של מוצרים מפיתוח עצמי בקצב ניכר. ממיליוני דולרים ספורים בתחילת שנות השבעים הוא הגיע בשנת 1976 ל-230 מיליון דולר, ל-330 מיליון דולר ב-1977, ל-550 מיליון דולר ב-1978, ל-750 מיליון דולר ב-1979, למיליארד דולר ב-1980 ול-1.35 מיליארד דולרים ב-1981. תחזיות המבוססות על המשך הגידול הריאלי של יצוא מסוג זה בשיעור שנתי של 20% במרוצת השנים הבאות מורות, כי היצוא של מוצרים פרי מחקר ופיתוח ישראלי בסוף העשור הנוכחי יגיע ל-5 מיליארדי דולרים. מודגש כי מדובר כאן במוצרים אזרחיים בלבד.

מפעלי התעשייה, עתירת המדע בישראל מתמקדים

עתירת מדע: ולהתגבשות תפיסות חדשות ומעניינות נוסח ה"סיליקון ולי", או "חבל שנות ה-2000", אשר יישומן יביא להקמת יישובים שלמים המבוססים על טכנולוגיות מתקדמות ביותר ואשר אוכלוסייתם מועסקת, רובה ככולה, בתעשיות חדשניות. ניתן לומר כפה מלא, כי אנו עדים בימים אלה לשינוי מקיף של המבנה הענפי של המשק כפועל יוצא מכל האמור לעיל.

בין ההשלכות המעשיות של השינוי הנזכר תהיה דרישה מוגברת לכוח אדם בעל כישורים נאותים לצורכי התעשייה עתידת המדע המתרחבת. הקמתם של מאות מפעלי תעשייה עתידת מדע, הצפייה בשנים הקרובות, תצריך ריכוז משמעותי של 80,000 עובדים, לפי ההערכות הקיימות. כעשייה ממספר זה יהיו מהנדסים ומדענים מתחום המדעים המדויקים, אשר יעסקו במחקר ובפיתוח גופם, ועוד כ-20% מהם יהיו הנדסאים וטכנאים שיסייעו לראשונים בפעילותם. יידרשו גם השקעות גדולות בפרויקטים של מחקר ופיתוח בתעשייה, מעל ומעבר לקיים היום. שיעור ההשקעות המתבקשות, על-מנת שנגיע ליצור של ייצוא מוצרים פרי מחקר ופיתוח עצמי בערך של 5 מיליארדי דולר בסוף שנות השמונים, הוערך ב-1.5 מיליארד דולר, במשך כל העשור הנוכחי. לכן, דרושות השקעות שנחיות ממוצעות של 150 מיליון דולר במחקר ובפיתוח, אשר יימשכו במשך שנות השמונים. כיוון שעד כה היו ההשקעות במחקר ובפיתוח קטנות בהרבה מהסכום השנתי הממוצע של 150 מיליון דולר, הרי שבשנים הבאות יש להגדיל את ההשקעות בצורה ניכרת ביותר. ההשקעות הללו צריכות להתחלק בצורה שווה בין הממשלה לתעשייה ולמשקיעים פרטיים מן הארץ ומחוץ לארץ. על-מנת להגיע למימון היעילות בתוצאותיהן, אם שלושה גורמים אלה יישאו בנטל בחלקים שווים, תגבר מעורבותם של כל הנוגעים בדבר והמאמצים שיופנו לאפיק המחקר והפיתוח בישראל ייגבר את הפירות הראויים — להועלת המשק ולהועלת המשקיעים כאחד.

לשם המחשת עובדה זו נגדים את השינויים האפשריים במשק, ערך התוצר התעשייתי למועסק בתעשייה עומד כיום על 20,000 דולר. בהולנד, למשל, שווה תוצר זה ל-40,000 דולר. אצלנו, בתעשיות עתירות הידע, כגון התעשייה האווירית, "אלסיס", "אלביט", "סייטקס" ועוד, מגיע התוצר לגבול של 50,000 דולר למועסק.

שינוי מבני של התעשייה לכיוון של תעשיות עתירות ידע יביא להגדלת הערך הממוצע של התוצר התעשייתי, לעובד ל-40,000 דולר. משמעות הדבר עבור המשק כולו, שבו יש כ-310,000 עובדי תעשייה — תוספת של כ-6 מיליארדי דולר. כך נצליח לבטל את הפער הקיים במאזן המסחרי ולהגיע לעצמאות הכלכלית המיוחלת.

ההתחדשות הטכנולוגית מחייבת את החברות המתבססות על מחקר ופיתוח להשקיע משאבים גדולים במחקר ובפיתוח. בשל היקף ההשקעות הנדרש, מחד גיסא, ובשל מגבלת התקציב, מאידך גיסא, לא ניתן לסייע למחקרים של החברות הגדולות בדרך של מתן מענקים ממשלתיים. שהיה וזכאית לכך, התמיכה הנהוגה עד כה, בלא פגיעה בחמיכה הניתנת למחקר ולפיתוח שמבצעות החברות התעשייתיות הקטנות יותר.

מטרתו של החוק המוצע היא להחליף את הסיוע הממשלתי הניתן דרך התקציב, באמצעות המענקים של המדען הראשי, בהטבה במס הכנסה אשר ניתנת לנישומים שירכוז בהנפקה את ניירות הערך שינפיק החברות, שהיו וזכאית לכך, לשם כיצוע מחקר מדעי, בתנאי שהתשלום עבור ניירות הערך הוא כמזומן.

בתחומים ייחודיים שבהם יש לנו יתרון יחסי בשנים האחרונות, מ-1977 ואילך נוסדו כ-200 מפעלים כאלה, אשר פיתחו מוצרים ותהליכים חדשניים בענפי האגרוכימיה, האגרוטכנולוגיה, הביז-הנדסה, התקשורת, המחשבים, התוכנה וכו'. כמו כן מושם דגש בכניסה לתחומי טכנולוגיה חדשים בלבד, בדומה לניצול אנרגיית השמש לצורכי התעשייה, שימושים של קרן הלייזר כרפואה ובתעשייה, ביוטכנולוגיה, הנדסה גנטית, תכנון וייצור בעזרת מחשב ורובוטיקה. יכולת הפיתוח הגלומה בנושאים אלה היא גבוהה ביותר. סקרים מצביעים על כך, שהם יהיו התחומים התעשייתיים המובילים בעולם בשנים הקרובות. עם המפעלים העוסקים בהם נמנים: "מל", "המפתח לייזר רבי-עוצמה לתעשיית המתכת", "ביוטכנולוגיה כללית", "המפתח של הנדסה גנטית", "אינטרפארם", "המפתח את האינטרפרון", חומר חיסון למחלות נגיפיות ואולי אף לסוגים מסוימים של מחלת הסרטן, בשיטת ההנדסה הגנטית: "אלקו", "המפתח מערכת מתוחכמת לרובוטיקה, בעיקר בשטח הריחוק: "שרנוע", "המפתח רובוט למכונות כלים, ורבים אחרים. חלק מחברי הכנסה ראו בוודאי בטלוויזיה את הסרט על "שרנוע", שהוצג בשבוע שעבר.

קצב הקמתן של חברות תעשייה מעין אלו, במהלך השנים שחלפו, הגיע ל-30 בקירוב מדי שנה. על אלה מיתוסף מספר דומה של חברות תעשייה ותיקות שמתחילות לעסוק במחקר ובפיתוח ומצטרפות למעגל של 500 חברות תעשייה בקירוב אשר יש בהן כבר מחקר ופיתוח במידה זו או זו.

במסגרת מדיניות העידוד הממשלתית למחקר ופיתוח, הוקמו קריות לתעשייה מחדש עתירות מדע השוכנות ליד מוסדות אקדמיים. הרעיון המונח ביסודן של קריות אלה הוא: לאפשר לתעשייה החדשנית ליהנות משירותי המחקר של מוסדות למדע. קריות לתעשייה עתידת מדע מצויות בהרחבות ובסיוע בידושלים, בנס-ציונה ליד מכון ויצמן, בטכניון ובקרית-העידים בנווה-שרת בללאביב, אולם, ניכר גם פיזור של תעשיות מן הסוג האמור במקומות אחרים בכל רחבי הארץ, החל בגליל וכלה בדרום הרחוק ובקיבוצים שונים ורבים.

תרומה מיוחדת תרמה התעשייה עתידת הטכנולוגיה לחיעושה של ירושלים הכירה, אשר החלה לאחרונה לשנות את צביונה מעיר של מוסדות, של שירותים ושל מסחר ועיר, ליישוב שחלק גדול והולך מאוכלוסייתו עובד במגזר היצרני. מפעלים ירושלמיים של תעשיות עתירות מדע קיימים כיום באזורי התעשייה בעטרת ובתלפיות. נוסף על הקריה הנוכחת בהרחבות ובסיוע, גם סביבות ירושלים נהנות מתהליך זה, כאשר אזור התעשייה של מעלה-אדומים הולך ומתאכלס בתעשייה עתידת מדע. סקירה קצרה של המפעלים החדשים תעיד על מגוון השטחים שבהם הם עוסקים: חברת "טבע" — תרופות; חברת "א.ו.אקס" — אלקטרוניקה; חברת "דרוטופלאס" — פלסטיק; חברת "אדומים כימיקלים" — מזון; חברת "מקור כימיקלים" — כימיקלים; חברת "לוח אינטרנשונל" — קולני שמש לתעשייה; חברת "אינטל" — מעגלים מודפסים, וחברת "אל דה" — מכשירים לזיהוי טביעת אצבעות.

המחקר והפיתוח בארץ הוכיחו את עצמם כגורם רב חשיבות לא רק בקידום התעשייה והיצוא התעשייתי אלא גם כמכשיר לדרבון עובדים להשתלם מבחינה מקצועית: לעידוד מפעלים להקמת מערכת הכשרה והתמחות לעובדיהם; להמרצת חוקרים במדעי ההנדסה, מדעי הטבע והמדעים המדויקים לעבור לעיסוק במחקר תעשייתי: להאצת קליטתם של עולים וישראלים תוזרים בעלי מיומנות מתאימה כתעשייה

לניירות ערך במחקר ובפיתוח. קיומה של אפשרות זו יעזור את הציבור להתעניין בנושאי המחקר והפיתוח על כל המשתמע מכך. יש בכך שימוש טוב בבורסה לניירות ערך כמכשיר מרכזי לגיוס ההון הדרוש לקידום התעשייה בכלל והתעשייה עתידה הידע בפרט.

אבקש מן הכית להצביע בעד העברת הצעת החוק לוועדת הכספים של הכנסת לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לסגן שר האוצר. חברי הכנסת, אנו ניגשים לדיון בחוק זה. הדיון הוא אישי, במסגרת של עשה דקות לכל משתתף. ראשון המשתתפים בדיון — חבר הכנסת נפתלי בלומנטל: אחרון הנואמים — חבר הכנסת דן תיכון.

נפתלי בלומנטל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סגן השר הרכה לתאר את הטוב שבחוק ואת חשיבותו. אני מסכים אחר, שאכן רבה חשיבותם של המחקר והפיתוח, אבל, תחושת היא, שהשימוש שאפשר יהיה לעשות בחוק הספציפי, המיוחד והמחוגט והמדויק הזה, יתאים אולי לחברה אחת או לשתי חברות בלבד. אני חושב שחיאור הטוב שבחוק הזה למחקר ולפיתוח, כאשר האפשרות להשתמש בו היא כה קטנה, הוא קצת מוגזם.

ראשית, החוק חל משום-מה רק על חברות שמניותיהן נסחרות בבורסה, ולא על חברות שניירותיהן אינם נסחרים בבורסה. מרבית החברות הכאות בחשבון בנושאים של מחקר ופיתוח, וביניהן חברות מן הגדולות בארץ כמו התעשייה האווירית, כימיקלים לישראל, תדיראן, אלטא, טלרד או א.י.אל. — 80% בקירוב מהחברות העוסקות במחקר ובפיתוח — הן חברות שאינן מנפיקות מניות לציבור ואפילו קשה יהיה להן לעשות זאת בשל סיבות אלה או אלה. כאמור, חברות אלה מקיפות יותר מ-80% של המחקר והפיתוח הנעשים, כאשר האחרות אינן מגיעות לאותו גודל. אבל, משום מה לא נתח בהצעתך, אדוני סגן שר האוצר, אפשרות לכך, שגם משקיעים פרטיים יוכלו להשתמש בחוק הזה ולקבל אותן זכויות.

עלי-מנת שהחוק ימלא את ייעודו, קרי, עידוד השקעות במחקר ובפיתוח, הפריזו המציעים בסכום של עלות המחקר, דהיינו: 10 מיליון דולר לפחות. זה באמת סכום גדול מאוד עבור השקעה במחקר ובפיתוח. השקעה של 10 מיליון דולר על-ידי חברה אחת היא סכום גדול באמת, וכל מי שישקיע קצת פחות מזה לא יוכל ליהנות מאותם סעיפים כלל. והיצוא, לא היצוא העתידי אלא היצוא של העבר, הוא של 30 מיליון דולר לפחות. איפה תמצא חברות כאלה?

דן תיכון (הליכוד):

הרי זה מיועד לחברה אחת.

אריה נחמקין (המערך):

הכול מכון רק ל"כור". זה עשוי במיוחד כשבייל "כור".

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

התעשייה האווירית איננה כלל בבורסה.

אריה נחמקין (המערך):

שגם היא תפסיד קצת. שתלך.

נפתלי בלומנטל (המערך):

לפי הניסיון שהצטבר, הרי חוקים ספציפיים מאוד ומחויבים לפי מידה תועלתם אינה גדולה. אני מציע להעמיד

החברות שיהיו זכאיות להנפיק ניירות ערך, המזכים את הרוכש בהנפקה בהטבות כמס הכנסה, הן חברות תעשייתיות שייצאו בשנה שלפני הגשת הבקשה מוצרים, פרי מחקר ופיתוח, בשווי של 30 מיליון דולר לפחות ועלות המחקר המתוכנן ככספי ההנפקה עולה על שווה-ערך של 10 מיליון דולר. החברה שתנפיק ניירות ערך המזכים בהטבות המס תחייב לייצא חלק ממוצרי המחקר בסכום העולה על פי עשרה מהסכום שגויס בהנפקה, בתקופה שתיקבע.

הייצור של המוצרים, פרי מחקר ופיתוח, שבגינם יינתנו ההטבות כמס הכנסה, ייעשה בישראל, אולם, ניתן לייצר חלק מהמוצרים גם בחוץ-לארץ, בתנאי שהרוש המוסמכת שתוקם לצורך חוק זה, אשר תורכב מהמנכ"לים של המשרדים הנוגעים בדבר, תאשר את הייצור בחוץ-לארץ, וגם זאת בהיקף שלא יעלה על 30% מכלל היקף הייצור. בשל הייצור בחוץ-לארץ תחייב החברה בתשלום תמלוגים לאוצר.

החוק המוצע מאשר גם גיוס הון באמצעות חברת-הבת של חברה תעשייתית, שתעמוד בתנאים המאפשרים לה להנפיק ניירות ערך המזכים את הרוכש בהטבות מס. התנאי הוא, שחברת-הבת תוקם לצורך גיוס ההון הדרוש לביצוע המחקר המדעי והיא לא תעסוק בשום פעילות אחרת.

הטבת המס המוצעת היא המרה בניכוי מההכנסה החייבת כמס הכנסה של סכום ששילם רוכש ניירות הערך המזכים בשל החלק מהסכום העולה על הערך הנקוב של נייר הערך, ובלבד שהתשלום נעשה במומון. בכך, תינתן ההטבה כמס בהתאם למרכיב הסיכון שבהשקעה.

את הניכוי מההכנסה החייבת כמס הכנסה ניתן לקזז מהמס המנוכה במקור בשל הכנסת עבודה, או מהמקדמות שהגישו חייב בהן לאחר מועד ההנפקה. היתרה תקוזז לפי בחירת הנישום בשנה המס הבאה, מהניכוי במקור או מהמקדמות. לפי העניין, אנו מהדוד השנתי לצורך מס הכנסה, התנאי הוא, שהניכוי בשנה מס אחת לא יעלה על 20% מהכנסות החייבה של הרוכש לאותה שנה. מוצע לעשות הגבלה דומה על-ידי חיקון עקיף בפקודת מס הכנסה לגבי הטבות כמס הכנסה הניתנות להשקעות במחקר ובפיתוח כשהוראות החוק המוצע לא יחולו עליהן. תחולת חיקון זה היא מיום הנחת הצעת החוק על שולחן הכנסת, היינו 21 בפברואר 1983.

הכספים שיגויסו בהנפקה המזכה בהטבות המס יופקדו אצל החשב הכללי וישוחררו לחברה כהתאם לקצב ההתקדמות של המחקר. הסכומים שיופקדו אצל החשב הכללי יהיו כפיקדון צמוד לשער הדולר וישאו ריבית בשיעור המחצית של ריבית הפת"ם — פיקדון תושב מקומי.

כמו כן נקבעו הוראות שיבטיחו מניעה של הטבת כפל בשל אותה השקעה במחקר ובפיתוח על-פי החוק המוצע ועל-פי פקודת מס הכנסה. כן הובטח, שחברה שתגייס הון בהנפקה המזכה לא תאבד, בשל התשואה שתהיה לה מהכספים המופקדים אצל החשב הכללי, את ההטבות מכוחו של חוק עידוד התעשייה.

אנו מקווים שהצעת החוק המובאת היום תפתור באופן חלקי את הממשלה מהצורך לתמוך בחברות הגדולות בדרך שבה פעלה עד כה ותאפשר הפניית תקציבים לתמיכה במחקר ובפיתוח של חברות צעירות וקטנות אשר חשיבותן איננה פחותה.

יתירה מזאת, הצעת החוק תעודד פיתוח שוק הון סיכון בארץ ותאפשר לציבור הרחב להשקיע באמצעות הבורסה

לבקור לימודים ולמעקב אחר המהפכה הגדולה המתבצעת בארץ בתחום פיתוחן של התעשיות הללו.

על אף השפל בכלכלה העולמית קיימים בארצות-הברית מקורות כסף בלתי נדלים, שמוכנים ליטול על עצמם את הסיכון הכרוך בקידומן של התעשיות החדשות בישראל ובפיתוחן.

לדעתי, שנת 1983 צריכה לעמוד בסימן של פעילות יתר בכל הקשור לעידוד השקעות בתעשיות עתירות ידע. שהרי הולכת ונוצרת אגדה המספרת על האפשרויות הקיימות בישראל בתחום המחקר והפיתוח. לדעתי, אם ננהג כתבונה יהפוך החלום למציאות.

מן הראוי להזכיר מקצת מן הפרויקטים ההופכים מחלום של מחקר לתעשייה חלומית: מכשור רפואי, לייזרים, אנרגיה סולרית, הנדסה גנטית, תוכנת מחשבים ורובוטים. אלה מקצת מן התעשיות שישראל מפתחת בעצם הימים האלה.

הייתי מציע לממשלה, כי תהפוך את המחקר והפיתוח ואת התעשיות עתירות הידע לפרויקט שימומן בחלקו בסיועה של יהדות העולם. פעולה זו תזכה בוודאי להצלחה ולהקרה בעולם המערבי, שהחציף מן המגביות למיניהן.

בהודמנות זו הריני מבקש משר התעשייה והמסחר לפרוע שטר שהתחייב עליו. הוא התחייב להגיש הצעת חוק לעידוד השקעות הון בתעשיות עתירות הידע. החוק לעידוד השקעות הון בתעשייה איננו תורם — והוא אף איננו מיועד לכך — לעידודה של התעשייה עתירת הידע, שהרי הוא חוקק בתחילת שנות השישים.

ברצוני להזכיר לשר האוצר, כי לפני כחודש נתקבלה החלטה בלתי סבירה בכורסה לניירות ערך, שלפיה לא ניתן כמעט לגייס הון לצורך פיתוחן של תעשיות עתירות מדע ולחיפוש נפט. הייתי יכול להרחיב את הדיבור כאשר להתעללות בכורסה מן הצרכים הלאומיים: שהרי בכורסה אפשר לגייס כספים לרוב, אבל, אך ורק על-פי יעדים שנקבעו על-ידי מנהלי הכורסה. חבל שהממשלה אינה מנצלת את זכותה לקבוע את היעדים ואת העדיפויות הרצויים.

חוק מס הכנסה (הטבות להשקעה בניירות ערך שתמורתם נועדה למחקר מדעי) הוא ניסיון חיובי, ואולי הוא צעד חשוב בכיוון הנכון. אולם הוא בבחינת צעד בלבד ולא מהפכה העוסקת במכלול הבעיות של התעשיות עתירות הידע.

הצעת החוק המובאת היום לקריאה ראשונה נחשבת בצדק ל"הצעת חוק אלסינט". בסעיף 14 יש פסקה, המתייחסת לחוק אחר הידוע בכינויו "חוק קופמן" — תיקון 48 לפקודת מס הכנסה. בפסקה זו נאמר, כי השקעתו של יחיד במחקר ובפיתוח, לזכרתי לזכרו, תוגבל לשיעור של 20% מהכנסתו החייבת. הפסקה מתייחסת להשקעה במחקר ובפיתוח כמובנה ב"חוק אלסינט", אולם היא מגבילה את השקעת היחיד במחקר ובפיתוח מאושרים. מכאן, משמעותה ההרסנית יותר לגבי השקעות במחקר ובפיתוח במפעלים קטנים ומתפתחים. ויש לזכור, שכל מפעל גדול ה"ההיל כקטן". אני זוכר היטב את תחילת הדרך של "אלסינט", של "אלרון" ושל "אלביט". נדמה לי, שבסוף שנות השישים עדיין מצאנו אותם בפרוודורים בחיפה.

תיקון 48 נתן מנוף פיננסי נוסף להשקעות במחקר ובפיתוח בכך שאפשר לקחת הלוואות והגדלת הזיכויים. לעתים למעלה מערך ההשקעה עצמה. פרצה זו נוצלה לרעה, ולכן, חוקן החוק כך, שהוקפד שלא יהיה שימוש בהלוואות לצורך קבלת זיכוי נוסף.

את ההגבלות על סכום נמוך יותר, של כ-2.5 מיליוני דולרים במה שנוגע למחקר, ובעניין היצוא — נניח, 10 מיליוני דולרים, גם הסכומים האלה שאני נוקב בהם עכשיו הם עדיין גבוהים. אני מצפה לכך, שחבר הכנסת שידבר אחרי יציע להקטינם עוד יותר, כי גם הסכומים שנקבעו בהם יתאימו לחברות גדולות בארץ, וגם למשקיעים גדולים, ואני מתכוון גם למשקיעים שלא דרך הכורסה.

אני רוצה להעלות נקודה נוספת, אף שהיא אומנם לא מהותית. בסעיפי ההגדרות נקבעה לצורך חוק זה רשות מוסמכת המורכבת מהמנהלים של משרד האוצר ושל משרד התעשייה והמסחר, ומשום מה חסר כאן המוסד הממונה על קידום המחקר והפיתוח. המדען הראשי, גם כאן אני חושב שיש חריגה שאינה לטובת הנושא. אני מציע לשתף את המדען הראשי בהרכב הרשות המוסמכת לצורך חוק זה.

אדוני היושב-ראש, אנחנו מדברים על חוק שלמעשה צריך לעודד את המחקר והפיתוח, והאוצר, או אגף מס הכנסה, כמנהגו, בהודמנות חגיגית זו ובלא קשר הגיוני כלשהו לחוק המוצע, בא לבטל, או נכון יותר לצמצם הטבת מס שניתנה למשקיעים במחקר ובפיתוח בשנת 1981 בתיקון 48, שסגן שר האוצר חבר הכנסת קופמן הציגו בזמנו. אני רואה קצת אירוניה בדבר, שאת החוק שהוא הציג אז, הוא מנסה לבטל היום, על כל פנים את מרביתו. מה שישאר ממנו יהיה מועט מכדי שיהיה כדאי לטפל בו.

החוק מבקש להגביל הטבת מס ל-20% מהכנסתו החייבת של הנישום. בדברי ההסבר — וזה הדבר שהפריע לי קצת — כתוב שלא ייתכן שהוצאה, בשל פעילות שאינה פעילות עסקית לגבי מוציאה, תזכה מהכנסתו בלא הגבלה. הרי החוק קיים משנת 1981. הכנסת אישרה אותו. האם היא אישרה חוק שבו כתוב משהו ש"לא ייתכן" לעשותו? וזו ההנמקה היחידה, דרך אגב, הכהובה בהצעת החוק.

משרד התעשייה, בתקצים של 1983, מציע לגבי תיקון 48 את הדברים האלה: "תיקון 48 לפקודת מס הכנסה תרם להעניינות מגוברת מצד משקיעים מקומיים, ויש הערכות שבמסלול זה יגויסו עד סוף השנה כ-100 מיליון שקל".

אני מציע שניתן הודמנות לגיוס סכום זה, שהוא חשוב והכרחי לקידום המחקר והפיתוח, ולא נשנה את החוק, או לחלופין נטפל בו רק לקראת שנת 1984. ובדרך זו, רק נסייע לאחת המשימות הלאומיות החשובות ביותר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

רשות הדיבור לאחרון הנואמים, חבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני כ-13 שנים חלמנו, חברים אחרים ממשרד המסחר והתעשייה, חלום בדבר הפיכת ישראל למרכז עולמי למחקר שפסוק בפיתוח תעשיות עתירות ידע. כצעד ראשון החלטנו להקים ארבעה פארקים תעשייתיים בירושלים, כרחובות, בחיפה ובתל-אביב. תחילת הדרך היתה קשה. לעתים חששו מכישלון, אולם העקשנות השתלמה לבסוף, למרות הביקורת הקשה שספגנו ממבקר המדינה.

החלום של קידום המחקר והפיתוח באמצעות הקמתן של תעשיות עתירות ידע בישראל, ההולך ומתגשם בעצם הימים הללו, מחשמל כיום את העולם התעשייתי, ובכל מקום אתה נשאל על הצורה שבה הממשלה מסייעת בהצלחה לפיתוח המחקר השימושי וליישומו. מקצות העולם באים מומחים

— הצעת חוק מס הכנסה (הטבות להשקעה בניירות-ערך שתמורתם נועדה למחקר מדעי): מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

מיכאל בריזר (המערך):
מי יזכה בילד?

דן תיכון (הליכוד):
התעשייה עתירת הירע.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת דן תיכון. אני מזמין את סגן שר האוצר להשיב על "קופמן נגד קופמן".

סגן שר האוצר ח' קופמן:
כבוד היושב-ראש. כנסת נכבדה, ואחרי ששמעתי את דברי חבר הכנסת דן תיכון אני אומר גם חברים יקרים, אישי קודם כול על דברי חבר הכנסת נפתלי בלומנטל. רק בשל העובדה שאכן קיימות חברות שאינן רשומות כבורסה הוכנס הסעיף המאפשר לעשות את ההנפקה עלידי חברה-כת. הווי אומר, יש אפשרות לעשות את ההנפקה באמצעות חברה-כת, בלי להיכנס לנושאים עדינים ורגישים אחרים, וכך לשחרר את החברה התעשייתית מהפרובלמטיקה הזאת.

החוק הזה נועד לחברות גדולות. הפתרון לחברות הקטנות. למפעלים הקטנים. הוא באמצעות המענקים של המדען הראשי ובאמצעות תיקון 48 או מה שנקרא סעיף 20א' לפקודה. אומנם יש ביקורת על ההגבלה של 20% כפי שהוכנסה כאן כתיקון. הדבר נובע אולי מהניצול לרעה של החוק שנעשה עלידי גורמים מסוימים במעין קומבינציה סיבוכית של הלוואה ממשלתית שהשקיעו אותה אחר כך כמחקר ובפיתוח. והיה בזה חיסור מס רציני מאוד.

אבל אני מסכים — וזו הצהרה אישית — שיש צורך להתמודד עם הבעיה גם כוועדת הכספים וגם לאחר מכן.

העובדה היא, שאנחנו מגישים חוק נוסף, נדבך נוסף לגבי ההגבלה, אם זה 20% ואם זה אחוז אחד, כי עלידי 20% גם מרבית את מספר המשקיעים.

אני מציע שהכנסת תדון בזה בוועדת הכספים וכי האוצר ינסה להתמודד עם הבעיה: אני מבקש להעביר את ההצעה לוועדת הכספים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לסגן שר האוצר. חברי הכנסת, אנו ניהגשים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את החוק לדיון בוועדת הכספים.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק מס הכנסה (הטבות להשקעה בניירות-ערך שתמורתם נועדה למחקר מדעי). התשמ"ג—1983.
לוועדת הכספים נתקבלה.

ח. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

על שולחן הכנסת הצעת חוק מלווה המדינה (תיקון מס' 2). התשמ"ג—1983. שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה למזכיר הכנסת.

עם פרסום החוק למיסוי כתנאי אינפלציה התברר, כי על-פי תיקון 48 — תיקון קופמן — אין עוד ערך להשקעה של חברות במחקר ובפיתוח. כיוון שהשקעה זו נגרעת מההון העצמי, ולכן, על-פי החוק החדש נותר השימוש ליחידים בלבד.

עם קבלת ההגבלה של השקעה עד ערך של 20% מההכנסה החייבת, הרי אלה שרצו בכך חתמו כבר, ואלה שרצו להשקיע בעתיד ייסוגו בשל הגבלה זו. זאת, בשל העובדה שבמקום לקחת כמה אנשים שישקיעו את מירב הכנסתם החייבת, ייאלצו חברות עתירות ידע למצוא מספר רב יותר של משקיעים כדי להגיע לאותו סכום נדרש של השקעה. ובמובן, הביוקרטיה והמאמץ יקטנו את הנדאיות במידה רבה. לפני החלת החוק למיסוי כתנאי אינפלציה היתה כוונה, שתברות ישקיעו סכומים משמעותיים, עתה, משהוגבל העניין ליחידים, יהיה צורך למצוא מספר רב יותר של משקיעים יחידים, והדבר קשה יותר ומסוכן.

בישראל אין venture capital כמו בארצות-הברית שיש בה איגודי משקיעים המשקיעים ב"הון סיכון". בעיקר בתעשיות בעלות פוטנציאל. כפי שצינתי בפתיחת דברי, אין בישראל גישה חיובית בכל הקשור לגיוס הון כבורסה עלידי חברות מתפתחות עתירות ידע. זאת, בשל קריטריונים מחמירים ובלתי מוכנים של הנהלת הבורסה. בישראל אין הקלה כמס להשקעה כמחקר ובפיתוח לאחר ביטול כפועל של תיקון 48.

לצער, תהיה היוזמה הצעירה בתעשיות עתירות הידע כמצב של חוסר יכולת לגייס הון, ויזמים רבים יוותרו על חלומותיהם ועל רעיונותיהם או שיפנו ל"אלטינטים" למיניהם ויביעו את רצונם להשקיע תמורת קבלת שליטה, הייתי קורא לזה מכירה עבור נויד ערשים.

ב"חוק אלטינט", שנחפר במיוחד לחברה אחת, מדובר על השקעה בחברה שמחזורה עולה על 30 מיליון דולר. הוא ייצור מצב, שגיוס אחד או שניים על-פי החוק יביא לאובדן הכנסות למדינה בצורת זיכוי מס. זה אובדן הכנסות גדול יותר מעשרות השקעות בחברות עתירות ידע בעלות פוטנציאל להצלחה. המצב הוא קיצוני משום של "אלטינט" הבוגרת, שצריכה כבר להחזיק את עצמה, נותנים הקלות של מיליוני דולר בצורת זיכוי מס למשקיעים, ובחברות המתפתחות, עתירות הידע, שזקוקות לעזרה בשלב ההתפתחות, לא נותנים אפשרות להשקיע ולקבל זיכוי מס. ואף מחסלים למעשה את אפשרות ההשקעה שהיתה קיימת ליחידים על-פי תיקון 48.

אסיים בנימה אישית כלפי סגן השר, כשאגיד את המצב בצורה ציורית: חבר הכנסת קופמן שהוא סגן שר האוצר מגיש חוק שמגביל את התיקון של חבר הכנסת קופמן, ובנימה של בדיחות הדעת אומר, שהחוק הוא בבחינת "קופמן נגד קופמן".

היו"ר מ' כהן-אבידב:
הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום

ט. הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 5), התשמ"ג — 1983*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אבל בדרך לכאן שמעתי שאלה.

אדוני היושב-ראש, בקריאה ראשונה הצבעתי בעד העברת החוק לוועדה, אף שהוא חוק מגביל למדי, בצורה שלא היתה עד כה בעבר ברישוי עסקים. בכל זאת הבנתי את חשיבותו ונתתי לו תמיכה עקרונית, משום הבעיה שעוררו אולמות המשחק, עם זאת, אדוני היושב-ראש, ביקשתי להכניס שלוש הסתייגויות, משום שנדמה לי שבלעדן החוק יהיה רחב מדי.

אדוני היושב-ראש, אנחנו צריכים לזכור שאנחנו עוסקים בחוק שנותן כוח לאיש אחד, ראש הרשות המקומית — לא למועצת העירייה אלא לראש הרשות המקומית — כדי שיוכל לפעול. זה אדם, שמטעמים חינוכיים יכול לאסור פעולות מסוימות ולהגבילן על-פי חוק זה. לא ידוע לי שיש לתת בידי ראש העירייה סמכויות בענייני חינוך, יש מוסדות חינוך, יש אחרים לענייני חינוך, יש לתת להם לטפל בנושאים האלה. כאשר מדובר על התחשבות בצורכי הסדר הציבורי, זה בהחלט תפקידו של ראש הרשות המקומית, כאשר מדובר בשלום הציבור, אני מקבל בהחלט שזה עניינו של ראש הרשות המקומית. אבל אם מדובר על טעמים חינוכיים הרי, לדעתי, השקפת עולם פוליטית או דתית יכולה להביא אותו לקבל מטעמים חינוכיים, גם החלטה שאוסרת משחקים מסוימים המקובלים בכל העולם. לדעתי, זה מרחיק לכת מדי. אנחנו מוסרים בידי ראש הרשות המקומית, בלי פיקוח המועצה —

אורה נמיר (המעריך):
מה אתה מציע?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מציע — והצעתי גם בוועדה — לחפש נוסח מצמצם יותר מ"מטעמים חינוכיים", אבל מכיוון שהוועדה לא שעתה לבקשתי אני מביא הסתייגות שדורשת את מחיקת המלים "או מטעמים חינוכיים", ומשאירה רק את שיקול הרעת מטעמי הסדר הציבורי ושלום הציבור. ייתכן שכשלב מאוחר יותר יהיה צריך לבדוק ואולי לתקן כדי להרחיב במידת מה, אבל אי אפשר להשאיר זאת בלא הגבלה ובלא פיקוח בידי ראש הרשות המקומית.

תאמר לי יושב-ראש הוועדה הנכבדה, שזה בפיקוח בית-המשפט, אבל, אדוני היושב-ראש, בית-המשפט לא יתערב בשיקול דעת כזה וברגע שראש העיר, מטעמים של השקפת עולם, יבוא ויאמר שהחלטתו נבעה מטעמים חינוכיים לא יהיה אפשר לעצור אותו מבחינת ההגבלה באמצעות צווים של בית-המשפט. זה תיקון אחד שאני מבקש לעשות.

דבר שני: בסעיף 22(א)(1) כתוב: "איסור פתיחת מקום לעריכת משחקים באזורים מסוימים", זה מקובל עלי, אני חושב שצריך לאסור אזורים מסוימים בעיר כמקומות משחק כאלה, אם מפני שזה אזור מגורים ואם מפני שזה אזור חינוך מיוחד, הכול טוב ויפה. אבל אני ביקשתי שייתוסף: "אשר אינם עולים כדי העיר כולה". אני לא רוצה שראש העיר יחליט שכל העיר — תל-אביב או רמלה או באר-שבע — היא אזור אחד ויאסור בה משחקים. מה אנחנו אומרים? אם זה משחק

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אנו ניגשים לסעיף הבא: חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 5), התשמ"ג — 1983. תביא את החוק יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה. בבקשה.

שושנה ארבל-אלמולינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגני מחכבדת להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 5), התשמ"ג — 1983.

חוק זה, אשר בא להסדיר רישוים של מקומות לעריכת משחקים, הובא לקריאה ראשונה ביום 21 בפברואר 1983 ובעת הצגתו הוסבר הדקע לחקיקתו. לדעת הוועדה, בהצעה המזבזאת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית יש איוון בין זכותו של הפרט לעסוק בעיסוק הנראה לו לבין זכות הציבור לקבוע הסדרים שימנעו נזק חינוכי והתפתחותן של חממות לעבריינות נוער, כדברי השופט לנדוי. הרוצה לפתוח מועדון למשחקי טלוויזיה ולמשחקים דומים יוכל לעשות את הדבר גם בעתיד, אך זאת, כמגבלות ובתנאים שהחוק יאפשר את הטלתם. והכול בהתאם לצורכי כל מקום ומקום ולפי קביעת הרשות שהציבור בחר בה ונתן בה אמון.

בעת שהוכנה הצעת החוק לקריאה ראשונה נראה היה, שהמבנה הנכון של הסעיף צריך להיות דומה לזה שנקבע בשעתו לגבי עסקי רוכלות בסעיף 22 א' רבתי שנוסף בשנת תשל"ט. עיון נוסף בוועדה העלה, כי ההסדר המיוחד של סעיף קטן (ג) בא ליצור דרך חלופית של הודעה ושל ערעור על החלטת הרשות לגבי רוכלים, הואיל ואלה עסקים ניידים וכתובת בעליהם אינה ידועה. היות שבעניין שלפנינו המקומות לעריכת משחקים הם מקומות קבועים שכתובתם ידועה, הגיעה ועדת הפנים ואיכות הסביבה למסקנה, שאין צורך בהסדר המיוחד שנקבע לגבי עסקי רוכלות וזמן הראוי שיחולו הדינים הכלליים שנקבעו בסעיפים 7 ו-17 א' רבתי לחוק רישוי עסקים. סעיפים אלה קובעים, בין היתר, הוראות לעניין הוספת תנאים ברשיון קיים, או ביטולו של רשיון כזה, מקנים לבצל הרשיון זכות להשמיט את טענותיו ומאפשרים הגשת ערעור לבית-המשפט השלום והגשת ערעור נוסף לבית-המשפט המחוזי לא רק בשאלה האם הביטול או התנאי הם חוקיים, אלא גם בשאלת סבירותם, ערובות אלה, בנוסף על האפשרות הפתוחה של פנייה לבג"ץ, נראות לוועדה מספקים והולמים.

אדוני היושב-ראש, לחבר הכנסת וירשובסקי יש הסתייגות וכרצונו לנמק אותה. אני מבקשת לאפשר לו לנמק את ההסתייגות ולאחר מכן אני מבקשת לאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה ליושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה. לחוק הוגשה הסתייגות של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי לסעיף 1. אבקש מחבר הכנסת וירשובסקי לנמק את הסתייגותו.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כדי שלא יהיה בלבול אני מודיע, שאנחנו עוסקים בחוק רישוי עסקים (תיקון מס' 5), ולא בחוק הרשות לשיקום האסיר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

כבר הכרתי על כך.

* "דברי הכנסת", חוב' י"ט, עמ' 1428: נספחות.

אני רוצה לצטט כאן את דבריו של השופט לנדוי — והשתמשו בהם גם השופטת הדסה בן-ענתו בבג"ץ נגד ראש עיריית רמת-גן: "אני מתייחס במלוא הרצינות להשקפתו של ראש העירייה, שמועדון משחקים מן הסוג שבדעת העותר להגלה עלול להיפך חממה לעבריינות לבני נוער". אולם, באותו פסק-דין נקבע, שהשיקול החינוכי אינו מעניינו של ראש העיר בכל הנוגע להענקת רישיון לעסק, ועוד אמר השופט: "כרוך שלשום רשות מקומית אין סמכות טבעית לשים עצמה שומרת על המוסר של תושביה המבוגרים או הצעירים, אלא הדאגה לכונן אלה חייבת להתבסס על סמכות שמקורה כדין, וכזאת איננה בנמצא".

אנחנו באים לקבוע לראש העיר סמכות שמקורה יהיה כדין, והוא יהיה רשאי וזכאי להשתמש בסמכות הזאת אשר תעמוד לרשותו. אני חושבת שיהיה זה משגה חמור לקבל את הסתייגותו של חבר הכנסת וירשובסקי, ואני מבקשת מהכנסת שלא לקבל אותה.

אני רוצה להביא ראייה נוספת. עיריית חיפה העבירה לידיעתנו, לידיעת הוועדה, כללים שהיא קבעה. למה אתם מדברים כל הזמן על ראש העיר, כאילו הוא עצמו הולך וקובע כללים והנחיות? הנה, סגן ראש עיריית חיפה מר צימרמן העביר אלי את הנתונים על הוועדה שמונתה והגישה המלצות להנהלת העירייה, כיצד להתגבר על התופעה הזאת; כמובן, הכול בתנאי שהחוק יסמך אותה לקבוע את הכללים האלה. במה שנוגע לטעמים החינוכיים, היא הגבילה את הגיל, את השעות ואת המרחק בין מועדון טלוויזיה שיכול להיפתח לבין בית-ספר. כל הדברים האלה, מטעמים חינוכיים גרידא. לבוא ולקחת את הסמכות הזאת, הרי זה למעשה לקחת את לב החוק. שאם לא כן, מה הועילו חכמים בתקנות? לשם מה עמלנו? לשם מה הטרדנו את הכנסת בהצעת החוק הזאת בקריאה מוקדמת, בקריאה ראשונה ובקריאה שנייה ושלישית?

עכשיו להסתייגות השנייה באשר לאזורים. כפי שאמרתי, אין לשלילה מחלטת. החופש קיים מן הבחינה הזאת. אבל, נשאר השיקול גם לרשות הנותנת את הרשיונות הללו לומר: "באזור זה, שהוא קרוב לביית-ספר, אל תפתחו מועדון. באזור זה שהוא כולו מגורים, אל תפתחו מועדון. אבל באזור מסחרי, בבקשה, תפתחו מועדון".

והנה, עליפי אותם כללים שקבעה עיריית חיפה, היא אומרת: "אשר לאזורים שבהם תותר הפעלת מועדוני טלוויזיה: 1. באזורים מסחריים תותר הפעלת מועדוני טלוויזיה". תנוח דעתך, חבר הכנסת וירשובסקי, ייתנו להם להפעיל, אבל באותם אזורים שבהם לא יהיה נזק כלל. באזורים מסחריים תותר ההפעלה, אשר לאזורים מעורבים שיעודם, לפי החוק מסחר ומגורים יחד. — אין אפשרות לקבוע מראש קריטריונים, אלא הדבר הזה יידון בהרחבה ובשיקול דעת ותהיה התייחסות לכל מקרה בנפרד.

הם כותבים: "מומלץ לכן, כי באזורים מעורבים יוצא רישיון עסק למועדון טלוויזיה לפי המלצת ועדת משנה לחכנון ולבחינה, לכל מקרה ומקרה". מכאן, ראש עיר יכול גם להסמך ועדה זו או זו, שהיא חציה לו, שהיא תמליץ בפניו, לבוא ולהפוך את העניין לסמכות בלעדית כדיכול הנתונה בידי ראש הרשות או לשיקול אישי ובלעדי שלו, זה לא תואם — לא את רוח החוק ולא את מגמתו.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מבקשת מחברי הכנסת לדחות את ההסתייגויות ולאשר את החוק. עומדים עכשיו להגיש נגד ראש ערים בג"צים רבים, והנושא הוא דחוף ביותר

שמפריע במקרים מסוימים; אם לא טוב שיהיה מקום כזה ליד בית-ספר — מותר לו להגביל. אבל לאסור בכל העיר — אינני רוצה לתת לו סמכות כזאת. איש לא קבע שהמשחקים עצמם הם משחקים שליליים. נתנו כאן סמכות לקבוע את השעות — בסדר. נתנו את הסמכות שלא לעשות זאת ליד בית-ספר — מקובל עלי. נתנו סמכות שלא לעשות זאת באזור מגורים — מקובל עלי גם כן. אבל לא ייתכן לומר, כי בכל העיר, תליאביב לא יהיה מועדון משחקים אחד, וכי זה יהיה ברשותו של ראש העיר להחליט. נראה לי שזה יותר מדי.

והנקודה השלישית, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אני מבקש את מחיקתן של פסקאות 2 ו-7. שעניינן הגבלת מספר הרשיונות באזורים מסוימים ואיסור או הגבלה של פעילות נוספת באותם חצרים. ולמה? בגלל ההגבלת מספר הרשיונות באזורים מסוימים, אם החלטנו שאזור לב תליאביב למשל, או רחוב דיזנגוף, הוא מותר במשחקים — אני אינני רוצה שראש עירייה זה או זה, במקרה זה ראש עיריית תליאביב יאמר: "לא יותר מעשרה מועדונים". זה אזור משחקים. באזור זה צריך לתת לכוחות השוק לפעול. ואני מתכוון פה לכוחות השוק כמובן הטוב של המלה. כשם שלא מגבילים בערים לפי חוק רישוי עסקים, ואדוני היושב-ראש ודאי יודע זאת מפעילותו המוניציפאלית, אי-אפשר לבוא ולומר: "כך וכך עסקים באזור זה או זה". אפשר לומר כי אסור לעסוק בעסקים האלה באזור מסוים, וזה מקובל עלי. אבל אם זה מותר, אינני רוצה שראש העיר, הוא עצמו ולא עליידי המועצה, יבוא ויאמר: "כאן רק עשרה". זה פתח ללחצים, זה פתח להשפעות. זה פתח לשחיתות. לכן, אני חושב שמסוכן לתת בידי ראש העיר סמכות כזאת. זה מסוכן גם לו עצמו.

אשר לסעיף 7, המדבר על איסור או הגבלה של פעילות נוספת באותם חצרים, אני לא יודע אם אני צריך להיכנס לדבר הזה. אם מדובר על מכירת משקאות משכרים, מילא, אין למכור משקאות משכרים אלא ברשיון מכוח החוק. זה לא צריך להיות מוסדר על-ידי הוראה מיוחדת. אבל, אם רוצים למכור גם משקאות קלים באותו עסק, או אם רוצים לקיים שם משחקים מסוג אחר או מועדון מסוג אחר, אינני יודע אם באמת צריך לאפשר לראש העירייה לומר: "מותר לך רק משחקים, ותו לא". אם העסקים מותרים, ממילא אפשר לעשות אותם. ואם העסקים הנוספים אסורים, ממילא יאסרו אותם מכוח האיסורים האחרים.

העליתי את שתי ההסתייגויות האלה משום שעקרונות, בניגוד לחברים רבים בוועדה, אני הסכמתי לחוק והם הצביעו נגדו. אבל, אם נקבל את החוק בלשונו ובנוסחו הנוכחי, עשינו הרחבה מעל ומעבר. תודה.

היו"ר מ' כהן-אביד:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי, האם גברתי, יושב-ראש הוועדה, רוצה להשיב? בבקשה.

שושנה ארבל-אלמוזינו (י"ז ועדת הפנים ואיכות הסביבה): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההסתייגויות של חבר הכנסת וירשובסקי, ובמיוחד ההסתייגות המבקשת לחוק את המלים "מטעמים חינוכיים", נוגעת למעשה ללב לבו של החוק. על מה הזדקקו ראשי הרשויות המקומיות? — על כך, שכבג"ץ כבית-המשפט לא עמדה להם הסמכות הזאת, כי היא לא כתובה בחוק ולא כתובה בשום מקום אחר, ושום גורם לא הסמך אותם לכך. ומאחר שהם לא היו מוסמכים לכך, בית-המשפט פסל את שיקול דעתם מטעמים אלה, והוא קבע זאת בצורה מפורשת.

וחשוב ביותר. אני מבקשת שהכנסת תאשר את הצעת החוק. כפי שהועדה מכיאה אותה. בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. אני מבקשת לדחות את כל ההסתייגויות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה ליושבת-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

חבר הכנסת ז"ק אמיר. רצית משהו?

יעקב ז"ק אמיר (המערך):

לא. אני בעד.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה, תיכף אשאל אותך אם אתה בעד.

חברי הכנסת. אנו ניגשים להצבעה. נצביע תחילה בקריאה שנייה על ההסתייגויות. מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי לסעיף 1. ידים את ידו.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
אני מבקשת להצביע על כל ההסתייגות בנפרד.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני שאלתי בנפרד. שאלתי מי בעד ההסתייגות לסעיף 1.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
מה קורה פה?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

רק רגע. הרשי לי. ובכן, אנו מצביעים על סעיף 1. בסעיף 2 (בנא) החדש יש שלוש הסתייגויות לחבר הכנסת וירשובסקי. נצביע תחילה על ההסתייגות הראשונה שלו לרישא. מי בעד ההסתייגות?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
מטעמים חינוכיים — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

רגע. חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו. ביקשת שאעמיד להצבעה כל סעיף בנפרד ואני עושה כן. אני חוזר. חברי הכנסת. אנו ניגשים להצבעה. אני מבקש לשבת.

בני שליטא (הליכוד):

אבקש מהיושבת-ראש להשמיע צלצול.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

צלצלנו. כמה פעמים צריך לצלצל? אם חברי הכנסת אינם טורחים לבוא. אני חייב לצלצל שוב ושוב. צלצלנו כמה פעמים.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
אבקש לצלצל שוב.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

בבקשה. עוד פעם אחת. אבל כבר צלצלנו כמה פעמים. לא ייתכן שאנחנו נצלצל. ואחר כך כאן אנשים יבקשו שוב לצלצל.

חברי הכנסת, אבקש לשבת. ובכן, אנחנו ניגשים להצבעה.

קריאות:

— — —

יעקב ז"ק אמיר (המערך):

מה קרה לכם? אתם פוגעים בחברים שלכם.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מה אתה מדבר? — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת גולדשטיין. אני מבקש.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אבקש לומר דבר מה. אדוני היושבת-ראש.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

בבקשה. אתן לך את רשות הדיבור באופן יוצא מהכלל.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אדוני שר הפנים. — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

רגע אחד. אבקש שקט.

בני שליטא (הליכוד):

— — —

עקיבא נוף (הליכוד):

אבקש בהכרה על מה מצביעים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אינני שומע.

דן תיכון (הליכוד):

באמצע ההצבעה?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת. עוד לא ניגשנו להצבעה. ביקשו להשמיע צלצול. חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו ביקשה להשמיע עוד משפט אחד. ואני לא אסרב לה. בבקשה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
אדוני היושבת-ראש. כנסת נכבדה. ואני מבקשת את השומת לבו של שר הפנים. אדוני שר הפנים, אני מבקשת את תשומת לבך לעניין הזה. אני רוצה להודיע כאן לכנסת ולחברי הכנסת, שהצעת החוק הזאת נוסחה עליידי אנשי משרד הפנים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

או מה?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
הצעת החוק הזאת מקובלת על הממשלה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

ואת מתנגדת להצעה שהובאה עליידי ההסתדרות. מה קרה?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
אני רוצה לציין שאם ההסתייגות הזאת תחקבל לא יהיה שום ערך לחוק כולו.

אורה נמיר (המערך):

לא מבינים מה קורה. אדוני היושבת-ראש.

אהרן נחמיאס (המערך):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

לא. חבר הכנסת נחמיאס. אני מצטער. אני מבקש, שב במקומך.

אהרן נחמיאס (המערך):

הצבע, הצבע.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת. אנו ניגשים להצבעה. מי בעד ההסתייגות הראשונה של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי לרישא של סעיף 2(ב) (א) החדש?

בני שליטא (הליכוד):
 אינני מצביע.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
 חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. מי בעד ההסתייגות הראשונה של חבר הכנסת וירשובסקי? מי נגד?

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. מי בעד ההסתייגות הראשונה של חבר הכנסת וירשובסקי? מי נגד?

ה צ ב ע

תיקון (1) של חבר הכנסת מ' וירשובסקי
 לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
 מי בעד ההסתייגות השנייה של חבר הכנסת וירשובסקי?

ה צ ב ע

תיקון (2) של חבר הכנסת מ' וירשובסקי
 לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
 גם ההסתייגות השנייה לא נתקבלה. מי בעד ההסתייגות השלישית של חבר הכנסת וירשובסקי לסעיף 1?

ה צ ב ע

תיקון (3) של חבר הכנסת מ' וירשובסקי
 לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
 ההסתייגות לא נתקבלה.

מיכאל בריזהר (המערך):

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
 היא הפכה את זה לעניין אידיאולוגי.

י. הצעת חוק הרשות לשיקום האסיר, התשמ"ג — 1983* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף הבא: חוק הרשות לשיקום האסיר, התשמ"ג — 1983, קריאה שנייה וקריאה שלישית. חברי הכנסת, אולי לא תפריעו לי? תביא את החוק יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמוזלינו, בבקשה, גברתי.

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
 אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבדת להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק הרשות לשיקום האסיר, התשמ"ג — 1983, בִּי 14 ביולי 1982 התקיים במליאה דיון מוקדם, והצעת החוק הועברה. לוועדת הפנים ואיכות הסביבה לשם הכנתה לקריאה ראשונה.

בעת הקריאה הראשונה בִּי 8 בפברואר 1983 סקרו מציעי החוק בהרחבה את תוכן החוק ולאחר דיון ממצה, שהובעה בו תמיכה נרחבת בהצעה, הועבר החוק לוועדת הפנים ואיכות הסביבה לשם הכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
 חבר הכנסת גולדשטיין, אבקש שלא להפריע לי בשעת ההצבעה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

היו"ר מ' כהן-אבידב:
 לא להפריע לי? מה מתרחש כאן?

אהרן נחמיאס (המערך):
 אתה מצביע נגד שר הפנים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
 חבר הכנסת נחמיאס, אבקש ממך.

חברי הכנסת, מי בעד אישור החוק בקריאה שנייה, כפי שהוגש עלייך, הוועדה?

ה צ ב ע

סעיף 1. כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
 ובכן, החוק נתקבל בקריאה שנייה.

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה על החוק בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 5),
 התשמ"ג — 1983, נתקבל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

ברוב קולות נתקבל החוק בקריאה שלישית.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מה הם עושים מהעניין הזה עניין אידיאולוגי?

אדוני היושב-ראש, החוק בא לקבוע הקמת רשות לשיקום האסיר, שתהיה הכתובת לאסיר המשוחרר ותסייע לו להשתקם, להשתלב בעבודה ובחברה ותלווה אותו בצעדיו הראשונים מחוץ לבית-הסוהר. קבענו בחוק את תפקידי הרשות, את סמכויותיה, את הקמת מועצת הרשות, את דרכי מינויה, את הרכבה, את תפקידיה ואת סמכויותיה. כמו כן נקבע בחוק מינוי המינהלה, הרכבה וסמכויותיה. תקציבה של הרשות יוכן על-ידי המינהלה ויוגש למועצה, שתדון בתקציב ותעביר אותו לשר העבודה והרווחה בצירוף הערותיה והמלצותיה. השר, באישור ועדת הכספים של הכנסת, יקבע את התקציב כפי שהציעה המועצה או בשינויים שימצא לנכון. את התקציב יביא השר לידיעתה של ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

בחוק חהיה חובה להתקין תקנות לקביעת כללים —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מצטער, רק רגע אחד חברת הכנסת ארכלי-אלמוזלינו, חברי הכנסת, מה המהומה? מה קרה? חבר הכנסת דן תיכון, מה ההתרגשות?

בישראל. ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. עקרונית, אנחנו נגד החלת החוקים על השטחים הכבושים ועל התושבים החיים בהם. דעתנו בנושא זה היא, שתחולת החוק צריכה להיות רק בישראל ולא בשטחים הכבושים. אין אנו חושבים שלא מגיעים לאסירים מהשטחים הכבושים טיפול ושיקום, אלא אנו חושבים שבקשר לשטחים הכבושים צריך להנחות אותנו הצורך בנסיגתנו המידית משם. אלה יהיו הטיפול והשיקום הטובים ביותר שנוכל לתת לאסירים אלה וגם לכלל התושבים באותם שטחים.

חברי הכנסת, אי אפשר שלא להזכיר את מצבם התמור במיוחד ואת היחס שבו נתקלים האסירים הפוליטיים הפלשתינאים בבתי-הכלא הישראליים. לא אחת דובר באמצעי התקשורת על התנאים המפחירים שבהם חיים האסירים במקום המחרד שנקרא כלא-נפחא. שבתות רעב, דיכוי, מזון באיכות ירודה, לבוש לא מספיק, איסור הכנסת חומר קריאה — ספרים, ועיתונים — תנאי הביקור, והדבר התמור ביותר — חברי הכנסת — שלילה של זכות חוקית ובסיסית: זכותו של כל עציר לפגוש עורך-דין.

חברי הכנסת, על התנאים המפחירים האלה ידענו כבר מזמן ואף הגשנו שאלות והצעות דחופות לסדר-היום בעניין זה. אבל כמובן, כאשר מדובר באסירים כאלה, הנושא לא חשוב דיו כדי שיידון בכנסת. אולם, נראה שחומרת המצב גדלה עד כדי כך, שאי אפשר להתעלם עוד מהנושא הזה. פתיחת שביתת הרעב של האסירים לפני זמן קצר והפרסום על אודותיה מוכיחים זאת.

לעניין ההסתייגות שלנו — אני מבקש למחוק את המלים: "יהודה ושומרון או חבל-עזה".

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת צירלי ביטון. אני שואל את יושבת-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו, האם היא רוצה להשיב. אם היא רוצה להשיב — הרשות נתונה.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): כן. תודה רבה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא הזה אינו פוליטי כלל וכלל, ואין אנו מתחילים לנושא של יהודה ושומרון מבחינה פוליטית. מדובר רק באותם אסירים משוחררים שהם תושבי ישראל, הרשומים במרשם האוכלוסין בישראל. לא חשוב אם הם גרים בכקעה, או בגוש-עציון, או בקריית-ארבע או במקום אחר. הזכות חניתן להם לקבל את הטיפול הדרוש מהרשות לשיקום האסיר. זה כל מה שכתוב בחוק.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציעה לדחות את ההסתייגות של חבר הכנסת צירלי ביטון ולאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה ליושבת-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, חברת הכנסת אנו ניגשים להצבעה בקריאה שנייה על חוק הרשות לשיקום האסיר, התשמ"ג — 1983.

ה צ ב ע

סעיף 1 נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' זיאר לסעיף 2 לא נתקבל.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): בחוק תהיה חובה על השר להתקין תקנות לקביעת כללים לטיפול של הרשות באסירים, באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה. כמו כן, השר יתקין תקנות בתוך שנה מיום תחילתו של חוק זה בדבר הקמתן, דרכי פעולתן וסמכויותיהן של ועדות להכנת תוכניות לשיקום אסירים לקראת שחרורם וכן בדבר דרכי התיאום בין הרשות לבין משרדי הממשלה, רשויות מקומיות וגופים אחרים המטפלים באסיר וכשיקומו.

אתיחס בקצור נמרץ לשינויים שהכניסה הוועדה בהצעת החוק לאחר הקריאה הראשונה. למעשה, הפעם היתה עבודה הוועדה קלה יותר, שכן היא דנה באופן יסודי בחוק בעת הכנתו לקריאה ראשונה, והשינויים אשר הוכנסו בנוסח הכחול הם מעטים.

שינוי ראשון, מהותי ומשמעותי הוא הוספת סעיף חדש, סעיף 6, הקובע כי מקום מושבה של הרשות הוא ירושלים. שינוי שני נוגע לממלאי-המקום של חברי מועצת הרשות. הוועדה הגיעה למסקנה, כי יש חשיבות להשתתפותם האישית של החברים אשר מונו למועצת הרשות, ולפיכך, אין מקום לאפשר מינוי ממלאי-מקום להם. כתוצאה מכך, נמחק סעיף קטן (ג) בסעיף 3 לנוסח הכחול. סעיף 10 בנוסח המובא לפניכם. שינוי נוסף הנוגע למינהלה קובע, כי מספר חבריה לא יעלה על תשעה ולפחות שליש מהם יתמנו מבין חברי המועצה שאינם עובדי המדינה. שינוי נוסף הוא חיובו של השר להתקין את התקנות. כפי שצינתי.

השינוי האחרון נוגע למועד תחילתו של החוק. אחרי שהחוק הונח על שולחן הכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית ביום 16 בפברואר 1983 נתבקשה הוועדה לחדש את הדיון בשאלת מועד תחילתו, שנקבע לשישה חודשים מיום פרסום החוק ברשומות. הוועדה נתבקשה לעשות כן לאחר ששר האוצר היה בדעה, שמן הראוי לדחות את מועד תחילת החוק בחצי שנה נוספת. הוועדה חידשה את הדיון המבוקש. שינתה את מועד תחילת החוק וקבעה אותו ל-1 באפריל 1983.

בהודמנות זו, אדוני היושב-ראש, רצוני להודות ליועץ המשפטי של ועדת הפנים ואיכות הסביבה ולכל היועצים המשפטיים אשר סייעו לוועדה בעבודתה, למשפטנים של משרד העבודה והרווחה, של משרד הפנים ושל שירות כתייהסוהר. אני מודה להם על העבודה החשובה שהשקיעו ועל הסיוע שנתנו לוועדה.

מי ייתן ויהיה בכוחו של חוק זה ובכוחה של הרשות שתקום לשקם מחדש את אלה שסטו פעם אחת מדרך הישר ולעזור להם לחזור למוטב, להתרחק מעולם הפשע ולהיות אזרחים טובים המשתלבים בחיים החברתיים ובונים לעצמם חיים חדשים.

לחוק יש הסתייגות אחת, של חבר הכנסת תופיק זיאר, אם מישהו רוצה לנמק את ההסתייגות בשמו, אבקש לאפשר לו זאת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה ליושבת-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, יושבת-ההסתייגות לחבר הכנסת תופיק זיאר, האם מישהו רוצה לנמק בשמו? בבקשה, חבר הכנסת צירלי ביטון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ההסתייגות שלנו היא לסעיף השני להצעת החוק. חברי הכנסת, מדובר על האזורים שבהם יחול החוק, נאמר שחוק זה יחול על אסירים הגרים

סעיף 2. כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיפים 3 עד 29 נתקבלו.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו עוברים עתה להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק הרשות לשיקום האסיר.

התשמ"ג — 1983, נתקבל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

החוק נתקבל פה אחד.

יא. הצעת חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 5), התשמ"ג — 1983* (קריאה ראשונה)

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת מלמד, לך זכות התשובה, למה לך לקרוא קריאה ביניים באמצע מלמד, בבקשה.

ירוחם משל (המערך):

חבר הכנסת מלמד, אני רוצה למנוע מך טעות. אין מדובר במפעלים חיוניים, במדינת ישראל זו רק ההתחלה. אם חפצי חיים אנחנו עלינו להיות מודעים לכך, שיותר ויותר ניכנס למפעלים עתירי ידע. במפעלים עתירי ידע, חלק מהאנשים יצטרכו לעבוד 24 שעות, באנגלית זה נקרא: around the clock. לדוגמה, מפעל "גולית" במגדל-העמק אינו מפעל חיוני, אבל כדי לייצר את החוטים הסיתטיים, הכרחי שחלק גדול מהעובדים ישמרו על המכונות 24 שעות. אם לא ישמרו על המכונות ועבודתן תיפסק ליום אחד בשבוע — המפעל לא יתקיים. האיש מאיטליה שבנו נפל כמלחמת יום הכיפורים השקיע בהקמת המפעל והקים אותו בהנחה שהמפעל יפעל 24 שעות ביממה, שאם לא כן, הוא לא היה מקים את המפעל. מפעלי המלט: אם נפסיק חלק מעבודת המפעל, את דודי הקיטור — — —

חבר הכנסת שפירא, אני מדבר אל תעשיין שהוא גם שומר שבת וגם תעשיין. גם המפעל שלך זקוק לחוטי ניילון. כדי לייצר חוטי ניילון חייבים לעבוד גם בשבת.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אפשר לייצר מוצר אחד בחוץ-לארץ.

ירוחם משל (המערך):

גם שטיחים אפשר להביא מחוץ-לארץ. גם חלב אפשר להביא מחוץ-לארץ. אנחנו נחיה פה ונביא הכול מחוץ-לארץ. אני מתפלל שחבר הכנסת שפירא אומר שאפשר להביא מחוץ-לארץ: אנחנו רוצים לבנות בארץ ולהתקיים על עבודה בארץ.

מי שיפסיק בשבת את העבודה כחלקים של המפעלים הפטרוכימיים, או במפעלי ים-המלח, גורם לכך הם לא יתקיימו. ויושב כאן חבר הכנסת זאק אמיר, שהיה פועל במפעלי ים-המלח, זו לא עבודה חיונית, זוהי התמחות מקצועית. יש ענפים שלמים שיש בהם שמירה מחמדת על הדוד או שיש לשמור בשבת שהחום לא יעלה על מידה מסוימת. העובד שנשאר במקום אינו צריך להיות בעל מקצוע. הוא צריך רק לשמור שהחום לא יעלה על המותר. אם לא תהיה השמירה הזאת, המפעל יתפוצץ, יהיו הרוגים, והמפעל לא יתקיים עוד.

בפנינו ניצבת השאלה, חבר הכנסת מלמד, האם לחזור לשיטות המאה הקודמת, כאשר עשינו רק עבודה פשוטה, אבל,

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף הבא העומד בפנינו: חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 5), התשמ"ג — 1983, יציג את החוק חבר הכנסת אברהם מלמד, בבקשה.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כדרכי בקודש אעיר בקצרה הערות מספר על הצעת החוק. כידוע לכם, אין, לצערנו, בארץ הזאת חוק שבת. יש חוק חילוני הנקרא חוק שעות עבודה ומנוחה, המבטיח יום מנוחה, כמו בכל ארץ.

כחוק זה קיימת אפשרות לאפשר למפעלים חיוניים — הדגש הוא בחיוניים — לעבוד בשבת. לצערנו, חלה בשנים האחרונות אירוניה, ועבודות המוגדרות חיוניות הן לאו דווקא עבודות חיוניות. באים לעבודה עובדים כמו מנהלי חשבונות ואחרים, כיוון שבשבת השכר גבוה יותר.

כדי לשמור על התוקף כפי שהמחוקק רצה אותו, הצעתי הצעת חוק זו — שבהיתרי עבודה יצטרכו לפרט מה הם המקצועות החיוניים שעליהם מקבלים היתר לעבודה בשבת. ההיתרים יתייחסו רק לעבודות החיוניות בשבת ולא יאפשרו להרחיב את חילול השבת כשל תגמול זה או זה.

אני ממקש להעביר את הצעת החוק לדיון בוועדת העבודה והרווחה. תודה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת מלמד, חברי הכנסת, אנו ניגשים לדיון. הדיון הוא אישי במסגרת של עשר דקות לכל מתדיין. הסכמתי, ברשותכם, להקדים את מתן רשות הדיבור לחבר הכנסת משל, אף-על-פי שנרשם אחרון. אני מקווה שלא תהיה התנגדות ולא ידונו אותי לכף חובה. אני מזמין את חבר הכנסת ירוחם משל לדון. ואחריו — את חבר הכנסת שבת וייס.

ירוחם משל (המערך):

אני מודה לאדוני היושב-ראש, שנחן לי רשות להסביר את הנושא.

חבר הכנסת מלמד, טעות בידך. אני רוצה לשכנע אותך. כדי שאתה עצמך תסכים להוריד את הצעת החוק בעניין חוק שעות עבודה ומנוחה. אין מדובר במפעלים חיוניים, זאת הטעות היסודית שלך. ההסתדרות קבעה בכל הסכמי העבודה, בלא יוצא מן הכלל, שיום השבת הוא יום מנוחה מוכר ורק בעבודות הכרחיות — ואני מבדיל בין עבודות חיוניות לבין עבודות הכרחיות — מותר לעבוד בשבת. גם אם ניתן היתר, אם ועד העובדים רואה שהעבודה היא לא הכרחית — הוא לא מאפשר לעובד לעבוד בשבת.

ציינת מפעלים חיוניים.

חוברת כ"י ישיבה קפ"א

— הצעת חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 5) —

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
זה לא נכון.

ירוחם משל (המערך):
אבל צדיקים כאלה עוד לא ראיתי. משום כך אני מציע שלא לקבל את הצעתך. הנושא אינו זקוק לה. כי ההסדרים הקיימים פתרו — ופתורים — את הבעיה שהעליה בצורה הוגנת. אתה מכביר על שמירת השבת: אתה מכניס דבר מסובך מאוד שאיננו עומד במבחן המציאות. אני מבקש שלא לקבל את הצעת ידירי הטוב. חבר הכנסת מלמד.

היו"ר מ' סבידור:
אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר. ואחריו — את אחרון המתווכחים. חבר הכנסת תופיק טובי.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
אדוני היושב-ראש. אני מצטרף לכל הנימוקים של חבר הכנסת משל.

היו"ר מ' סבידור:
אתה מוותר?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
נאמתי.

היו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הרמקורית לשלום ולשוויון):
אני מוותר על ההנמקה.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
אני רוצה להתייחס למה שאמר חבר הכנסת משל ולסתור את כל הדברים שהוא אמר. ולכן, אני רוצה לענות מחר.

קריאות:

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת מלמד, אם אתה משיב מחר, למה אתה מתווכח היום? אתה אומר עכשיו מה יהיו הנימוקים? מחר תעלה ותנמק.

אנחנו עוברים עכשיו להצעות לסדר-היום.

דינאל רוזילוי (המערך):
אדוני היושב-ראש, על-פי איזה סעיף בתקנון?

קריאה:

רק לממשלה יש זכות כזאת.

היו"ר מ' סבידור:

אין אישור והיו תקדימים כאלה.

ירוחם משל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת מלמד הגיש הצעת חוק. אם אין לו נימוקים, יש להוריד את ההצעה מסדר-היום. הגשת הצעת חוק, אם אתה לא מוכן להשיב — — — זו בושה שאדם מגיש הצעה ואין לו נימוקים. אתה צריך לחפש נימוקים. בוא רענה.

תופיק טובי (החזית הרמקורית לשלום ולשוויון):
הוא רוצה יריים. לא נימוקים.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
הצעתי היתה כה פשוטה. לפי דברי חבר הכנסת משל, הצעתי הורסת את התעשייה. ובכן, אני רוצה להביא מחר

אם אנחנו רוצים כעבודה מקצועית. לא ניתן לקיים את מה שאתה מציע.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
אני מציע רק לציין את התפקידים.

ירוחם משל (המערך):
אתה צריך לדעת איך מנהלים מפעל.

היו"ר מ' כהן-אבידור:

חבר הכנסת מלמד, אני מבקש ממך. לחברים אחרים אני מרשה לקרוא קריאות ביניים, כי אין להם זכות לחשובה. לך יש זכות לחשובה.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

ירוחם משל (המערך):

עם מי אתווכח. עם מי שלא הגיש את הצעת החוק? אני רוצה למנוע ממך טעות. אתה טוען כי בהיתר מיוחד, לפי סעיף קטן (א), יפורטו המקצועות והתפקידים של העובדים שמקבלים את ההיתר. איך אפשר לפרט דבר כזה? עד שיגיע הפירוט, המפעל לא יהיה קיים עוד. האם אתה רוצה בארץ כזאת, שכל משקיעי ההון מחוץ-לארץ מתלוננים בה בלא הפסק על הביורוקרטיה, שאינה נותנת להם אפשרות לקיים מפעלים עתירי ידע? האם אתה רוצה פרוצדורה כזאת? המפעל צריך לעבוד באופן קבוע ואתה מקבל היתר — לא לעבוד אלא לענף: היום עובד זה ומחר עובד זה. הוא צריך להעביר את הפירוט של התפקיד ושל המקצועות ככל פעם, ואתה מדבר על מפעלים חיוניים. אני לא מקבל את ההגדרה שלך. המפעל אולי איננו חיוני. העבודה המסוימת הזאת היא חיונית.

משום כך, מה שאתה מציע, שום מנהל עבודה, שום בעל מקצוע לא היה מקבל. לו ישב כאן תעשיין הוא היה אומר שעדיף שלא לעבוד בשבת מלקבל מה שאתה מציע. אולי פעם אחת נפסיק את העבודה בשבת ונראה איך הדבר הזה יכול להתקיים.

לאחר מכן אמרת דבר חמור יותר. אמרת, שאנשים עובדים כיום המנוחה היות שקורין להם התשלום הנוסף עבור שבתות. חטאת חטא ככה בכך. גם אמרו פה שאנשים רוצים להיות מחוסרי עבודה כדי הם מעוניינים לקבל דמי אבטלה מהביטוח הלאומי. אתה צריך לדעת כמה פעמים ההסתדרות צריכה להתערב כדי לשכנע את העובדים לעבוד במשמרות ובשבתות היות שהדבר הכרחי. פועלים הציעו להוציא מהסכמי העבודה את הגדלת התשלום ל-150% עבור עבודה בשבתות. הפועל יאמר: "אם אתה רוצה שאבטל את יום מנוחתי, עלי לקבל פי שניים, פי שלושה משכרי הרגיל". כי כימי חג ומועד, כימי מנוחה או כליל-הסדר, כאשר הכול מבליים עם משפחותיהם, אנשים צריכים ללכת למלא את תפקידם כדי שהמדינה תוכל להתקיים ותוכל להפעיל מפעלים חיוניים. פתאום, הפועלים האלה שאינם נמצאים בשבת וכחג בכתייהם אלא בעבודה, במקום שניהנו בהם דרך-ארץ על שהם שמבטלים את מנוחתם ובאים למפעל, אתה רוצה להטיל עליהם קנס, אתה אומר שהם רוצים את הכסף. הם מוותרים על הכסף, הם לא רוצים בתשלום. אם כי כתוב בתורה, שמי שרוצה לעשות עבודה חיונית בשבת מותר לו לעשות זאת — אני אומר זאת לחבר הכנסת הרב פרוש — כתנאי שהוא לא מקבל תשלום. ואפילו אם הוא עובד במגדוד-אדום הוא צריך לנסוע באמבולנס כדי להגיש עזרה ולחזור כרגל. מותר לו לעבוד בשבת, אבל — לא לקבל כל תשלום.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת משל, שהבקשה של חבר הכנסת בשעה שבע וחצי בערב להביא נתונים סטטיסטיים למחרת לא מצדיקה שחבר הכנסת משל יאמר לחבר הכנסת מלמד שזו בושה.

היו"ר מ' סבידור:

אדוני שר הפנים, אני לא צריך ועדת פירושים. בתוקף סמכותי ועל סמך תקדימים אני קובע שהתשובה תינתן מחר.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אולי בשכוע הבא?

היו"ר מ' סבידור:

אני קבעתי, הוא ביקש מחר, זכותו להתכונן ולהשיב מחר.

היו"ר מ' סבידור:

כבוד שר הפנים.

שר הפנים י' כורג:

אני רוצה לציין, לפי מידת הידיעה שלי, שאין תקדים — לא לכאן ולא לכאן. אין היתר מפורש ואין איסור מפורש. אשר על כן אני חושב שהעניין יכול להיבדק מחר בבוקר בוועדת הפירושים.

יב. הצעה לסדר-היום

פעולותיה של הכת המיסטית בויכרון-יעקב

לפני כמה שבועות ראינו בליל שבת בכתבה ב"מבט" על כת ה"אימן", את חייו האושר הסינטיטי קופא על פניה של הנשים הרוקדות והגברים השרים וסוגדים לכוה נסתר. בדמותם שמצאו את השלווה ואת המנוחה. ושמענו על הרי קרישנה, על הגור מהראג'י, על ה"אסט", על המדיטציה הטרנסצנדנטלית, על המוניס ועוד. כעשר כתות ויותר פועלות בישראל ומספר המשתתפים בפעילותן נע בין 5,000 ל-10,000 בני-אדם.

אני רוצה לעמוד על מקצת מן הגורמים, הסכנות והמאפיינים של אופנה זו.

הכת היא קבוצת אנשים אשר נבדלת מהכלל בפילוסופיה שלה, במטרותיה, באורח חייה ובהתנהגותה. הכתות קמות על רקע של משברים חברתיים, כלכליים ופוליטיים. כך הדבר בעולם וכך — בארץ.

התפורות המסגרות החברתיות, המשברים — בארצנו המשבר הקיומי של הציונות — המלחמות ותחושת האובדן מצד אחד, ומצד שני — החברה החומרנית וההתחרותית, האינדיבידואליזם הקיצוני, הפסימיות, שחיקת הפרט, כל אלה מביאים לחיפוש של דרכים חדשות ושל אמת חדשה. של ייעוד חדש אשר מחייב אימון עקרונות ודפוסי חיים חדשים.

השגשוג הכלכלי, רמת החיים העולה, ההתייחסות אליה כאל ערך, רוחות הפרט ושעות הפנאי המתרחבות ועמן חיפוש המשמעות, הרצון הגובר והכמיהה למודעות עצמית, לעתים עד כדי חיטוט, הפער הגדול בין אידיאלים למציאות — כל אלה מחישים את התהליך ואינם מאפשרים לצעירים שלנו להיקלט במסגרות המעניקות להם ביטחון עצמי. הם מאכזרים את תחושת השייכות, הם רוצים למרוד בקיים ולהצטרף לתנועות חדשות.

הכתות יודעות לנצל את הסיטואציה ואת הצורך העולה במציאת אמת חדשה. את המסר, שבידן נמצאים התשובה והפתרון לאושר אישי, שבידן יש להביא שלווה לנפשו ולגופו של האדם ושלום על העולם, הן מוכרות בפעילות מיסיונרית, בהציגן את החברה הקיימת כקונפורמיסטית הרוצה לשמור על הקיים, ואילו בידי חבריהן — החדשנים, היצירתיים והמתקדמים — נמצאת התשובה. הם מכירים את הרקע, הם יודעים מה מחפשים הצעירים, הם שולטים במצב בעשונות מינופולציות כדי רמה ובשרלטנות מרוכזת.

אילו מאפיינים משותפים לאנשים המצטרפים לכתות? אלה אנשים צעירים המחפשים משמעות, אמונה, ורוצים

היו"ר מ' סבידור:

אני מבקש לעבור עכשיו להצעות לסדר-היום של חברי הכנסת חיים דרוקמן, דוד מגן ועדנה סולודר: פעולותיה של הכת המיסטית בויכרון-יעקב. אני מומין את חבר הכנסת דרוקמן, הוא איננו באולם. חבר הכנסת דוד מגן, איננו. חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני נדרשת לעסוק היום בנושא רגיש ומורכב ביותר. זה נושא שמבחינת הציבור הרחב רב בו הנועלם על הנגלה. נושא זה מגיח אלינו לאחרונה, עולה לכותרות ומסעיר אותנו.

אך נרמה לי, שמאז קיפד את חייו מוקר מלמד, זיכרוננו לברכה, משה-בוקר, נדלקה נורה אדומה בחייו. ואני מקווה שהיא לא תכבה עד שנגלה את האמת העירומה, הצניית והמסוכנת, המסתתרת מאחורי פעילותן של כתות מיסטיות ואת הסכנה שאנו מביאים על עצמנו בנותנו להן יד חופשית.

אני רוצה להקדים ולומר, שהשאלה היא מורכבת, מפני שאנחנו עוסקים פה כרשות הפרט, ומשום שאנחנו עוסקים בכתות מספר, שיש ביניהן מן המשותף ומן המפריד, ומכיוון שאנו עוסקים כמה שאולי נקרא בשם הכולל "מדיטציה", אבל מאחורי השם הזה, כפי שאמרתי, מסתתרות כתות שונות.

מי הן הכתות הפורות בעולם ובמדינתנו ומה הן? מה הרקע לצמיחתן? איזו בשורה שבכוחה הן רוכשות את מאמיניהן הן מביאות? מה מביא את צעירינו לנתק קשרי משפחה וחברה ולחפש עולם אחר? ממה הם בורחים? לאן? אל מה ואל מי? האם חיינו הסוערים במציאות הישראלית מעוררים את התהליך?

דרך ארוכה, לעתים קצרה, עוברים המצטרפים לכת בכריחתם מהעולם הראלי, האכזר והמתסכל, עולם של מלחמות, לבטים ויצרים, שמלחמת הקיום שבו הולכת ונעשית קשה. בכריחתם הם מחפשים עולם שכולו טוב, הימצאו את התשובה באמונה החדשה או שמה היא מקסם שווא? זו אחת עיניים מסוכנות ולעתים מתוחכמת מאוד, והמצטרפים אליה מתחייבים כמעט בנפשו, אם בתהליך אטי ואם בתהליך מהיר.

אינני רוצה לעסוק כאן בתיאור מדויק של כל כת וכת. התפרסמה במיוחד כת "אצבע אלוהים" של רייז שייך, שהיא כולה תוצרת הארץ, "כחול לבן", והיא מסוכנת מכולן בהשפעתה ההרסנית המהירה.

חרשות במציאות נפרדת. המציאות שלנו נראית לו כמציאות כפייתית, חיצונית.

ככל שהאדם נמצא זמן רב יותר בכת ומקדיש יותר זמן לשינוי, מידת הנזק לנפשו גדולה יותר. לא תמיד ניתן להבחין בהידרדרות כעין בלתי מקצועית. היא מופיעה בצורה קשה, בשעות לחץ ובתקופות לחץ, ואף מופיעות תופעות פתולוגיות המוכרות אצל חולי נפש. כאשר מנגנוני ההגנה נפגעים ומופיעות הפרעות במכונה האישית.

החברה שלנו, המתירנית, הסובלנית, הדוגלת בחירות הפרט ובצדק, עומדת מנגד כאשר חירויות הפרט הבסיסיות נהרסות והוא מאבד את היכולת לחשוב, להתלבט, להתגונן. האם באמת אין לנו אמות מידה מוסריות בסיסיות הקובעות מה טוב ומה רע, מה מותר ומה אסור? מתי חייבים להתערב בחירותו של הפרט ולומר "עצור"? האם איננו שומעים את זעקת ההורים והמשפחות המאבדים את בניהם כעודם חיים? האם איננו חשים את הסכנה לחוסנה של חברתנו וליכולת עמידתה כמלחמת הקיום הקשה והארוכה שלנו?

הטיפול באדם שנהרס על-ידי הכת מחייב את תכונות מחדש. זהו תהליך קשה וממושך הנעשה בשלושה שלבים: 1. הוצאתו מהכת, בשכנוע או לעתים בדרך שרירותית בניגוד לרצונו; 2. תהליך רפואגרימוציה — תכונות מחדש — של המטופל על מנת שידע לאמץ מחדש את הסיטואציה ואת ההתנהגות המקובלת בחברה, בריאה. הוא נאלץ להתמודד עם עברו הקרוב, לשאול ולקבל תשובות על שאלות שהדחיק פנימה זמן רב, כל עוד היה בהשפעת הכת; 3. תהליך ריהיבליטציה והחלמה מלאה. הוא לומד מחדש תהליכי חשיבה והתמודדות עצמאית עם בעיות.

חברי הכנסת, הגיע הזמן לשאול: מהיכן נשאבת תורת הכתות? מה הם עקרונותיהם? מהיכן מימנם וחקציהם? הידענו שחלק מהכתות שואבות תורתן מתורת הגזע הארי, אותו מקור שממנו שאבו הנאצים, שמטרתו לשלוט על העולם? הידענו שהמיתוס, למשל, מצווה על מאמיניו לחזור לכל מקום, לרכוש קרקעות מדינה כדי להגיע לשלטון יחיד ולעוצמה כלכלית, וכל זה במסווה של חיסול הפשע והבאת עידן של הארה לאנושות?

חשבונות הכתות, המתנהלים כביכול שלא על מנת לצבור רווחים, הם חסויים, ועל הממון המצטבר ומועבר לחוץ-לארץ אין משלמים מס הכנסה. האין לנו מה לומר על כך, כאשר ביסוד עבודת הכת קיימת האלהת האדם — הגורל, הורה ליהדות?

והכול כמס, חסוי, תחת מסווה המיסטיות המתוחכם.

חברי הכנסת, הגיע הזמן לפתוח במאבק ציבורי בתופעה, לגלות את השקר ולהסיר את המסווה מעל פני הכתות השוטפות את מחסם של בנינו וצוברים כוח והון עתק, עד היום אין גוף מאורגן המטפל בנושא זה; אין כלים ומשאבים לטיפול ביוצאי הכתות הנוקטים למסגרת שיקומית ממושכת, לתוכנית טיפולית, לעבודה, לדירוי; אין חקיקה שתאפשר עצירת ראשי הכתות המחבלים בנפשות בנינו.

ועדה ציבורית בין-משרדית, בראשותה של חברת הכנסת מרים גלור-העסה, סגנית השר, הוקמה לפני חודשים מספר על-ידי משרד החינוך. יש לתבוע מוועדה זו, היושבת על המדוכה כבר חודשים אחדים, להחיש את הסקת מסקנותיה, דומני, שהגיע הזמן שהכנסת תתייחס לנושא זה, שהוא בנפשנו, ותנסה לבלום את הנגע המתפשט.

לכרוח מכרידות ומניכור, הם מחפשים ביטחון. אלה הם בני טובים, בעלי אינטליגנציה, בורחים ממיסוד וממסד. לעתים אלה גם אנשים שאינם משתלכים בעולם הקיים, כפי שאמרת, הם מחפשים משמעות לחייהם, מחפשים חוויה עצמית, ויש בהם גם בעלי רקע נפשי מסובך, אנשים תלתיים וחסרי ביטחון.

הכת נותנת להם קבוצת השתייכות, מסגרת קשוחה בעלת כללים פשוטים ובעלי מסר ברור. היא נותנת עיסוק לכל החיים. אין צורך לחשוב ולדאוג. יש מי שחושב עבורך ומתכנן את חיך מעתה והלאה. אין ספקנות. יש תלות חזקה במנהיג, שכפיו נמצאת תשובה על כל השאלות. בקבוצה, הטופחת על האגו שלך כפרט, כאשר מעשך עולים בקנה אחד עם האידיאלים שלה, אין חריגות.

והמנהיג, כעל הכריזמה ובעל המסר הייחודי של שליחות, שכיולתו להביא גאולה לעולם, מניע את הקבוצה כעזרת אפקטים מגיים. מיסטיזם ומוטיבציה חזקה להארה. הוא מסוגל לתת תשובה על כל בעיה קיומית. שליטתו במנהיגו מוחלטת, וסמכותו איננה ניתנת לערעור. מאחר שתורתו ואלוהיו אינם על כסיס לוגי, ועל כן לא ניתן להתווכח עליהם.

האנשים נקשרים אמוציונלית למנהיג. הם מקיימים סביבו פולחן אישי, מבטלים עצמם מחמת גדולתו, על-ימת שבעתיד יזכו כהארה ובחיי אושר כפי שהוא זכה להם. יש ציות עיוור והישענות מוחלטת על הגורו הכולליכול. כל אלה מורשים בעזרת טיפית מוח, שינון בלתי פוסק של תורת הכת, של אמונותיה ושל עקרונותיה. אינדוקטרינציה שלה על חברה, טיפוח הפעילות החיונית כביכול של חברה והבלטת המסר הייחודי שלה. חברי הכת מובאים למצב של תרדמה, של היפנוזה מחשבתית. המוח נאטם פן יתערער שיווי המשקל שהגיעו אליו. כל מגע אינטלקטואלי עם העולם החיצון עלול להסתיים בערעור אמונתו של החבר.

כוחן של הכתות בגידולן, על כן הן מגייסות לעצמן חברים. הן ממיינות את הקורבנות הפוטנציאליים על-ידי הצגת עצמן כצורה אנדוקטיבית — פרסומים, הפניגים, שיחות אישיות. הן מנטרלות את המועמד מן העולם החיצוני ומנחבות אותו לכת בצורה אהבה וחמימות. המועמד נכבש לכת על-ידי האהבה המורעפת עליו והאידיאות המושמעות לו פעמים רבות כיום ועונות על צרכיו הנפשיים. הכת הופכת לו לבית חדש וחם, למשפחה חדשה.

כתאני קבלה לכת עליו לוותר על רכושו ועל הונו, והחמור מכול — על חופש הפרט, צנעת הפרט, חופש המחשבה, היכולת להתבטא, זכות הערעור, זכות המרד בכל אוטוריטה.

וכאן הפרדוקס הגדול: האנשים הביקורתיים ביותר, מחפשי המשמעות, בעלי רצון הביטוי העצמי הופכים לצלם עצמם, לנרדך בעולם המניפולטיבי הפסיכי של הגורו שלהם.

על השפעות הכת על חברה או למדים מעדותם של פסיכולוגים ושל פסיכיאטרים. במיוחד בארצות-הברית שבה קיימים מאות חברי כיתות לשעבר שיצאו — או שהוצאו — מהן. ובה — אם אנו זוכרים — גם אירעו מעשי התאבדות המוניים. אנשים בריאים כחברה בריאה מפנימים ערכים ונורמות המקובלים בחברה, ובהתאם לכך קובעים את ההתנהגות כסיטואציות שונות בחברה שבה אנו חיים. ואילו בן הכת עובר תהליך התנתקות מהחברה, מהערכים והנורמות שלה. הוא מתוננת מחדש, בונים לו תרטיס חדש כסיטואציות

בהתמוטטות כעליהן. מספר אחד ההורים: "אתה רואה שהבן יורק כפרצופך והופך לעובד אלילים. קשה פשוט להאמין מה שקורה לילד. זוהי התפוררות האישיות. הבחור נעשה אדיש וגם רוח. הוא יושב כל היום עם ספרון שיש בו חמישה עשר פסוקים, שמישהו תרגם לעברית ממה שמישהו תרגם לאנגלית ממה שמישהו תרגם ממה שהוא חשב שאיזה כוונה אמר. את הפסוקים האלה הוא קורא אלף פעם ביום ומשנן אותם. זה לא הקול שלו, לא התנועות שלו. אתה יכול לדבר אתו על כדורגל ויהיה נורמלי לחלוטין, אבל פתאום הוא יזכר במשהו, יצטנף, יעשה כידיו צורה של פרח הללוטוס, ואז הקול יהיה שונה והנימה מפחידה והמלים — כדיוק אותן מלים שכבר שמעת מחמשה אנשים ואחרים הנמצאים באותה הכת".

מספרת אחת האמהות על גסות הרוח הנוראה. מחזירים לצעירים שיש להם רגשי אשמה ושרגשי אשמה אלה יושבים להם על הסרעפת, וכדי לשחרר אותם צריך לעשות "גרפסים". כך מסתובבת לה ילדה בת 16 ועושה כל היום "גרפסים" נוראיים ומבחילים. והסיפורים — רבים לאין ספור.

אדוני היושב-ראש, אנחנו חייבים להתמודד באומץ עם הבעיה. אין די בכך שנסיים שמדובר בטרגדיה, אלא יש להתגבר עליה ולמנוע אותה. זאת חובתנו האלמנטרית ואסור לנו להתחמק ממנה.

אני תובע מן הכנסת לחוקק חוק שיאפשר לטפל בבעיה. אין זו פגיעה בדמוקרטיה אלא הצלתה האמיתית. כשם שבכל חברה תרבותית יש חוקים נגד רצח, ואיש איננו רואה בהם פגיעה בדמוקרטיה, באותה חומרה יש להתייחס לרצח נפשות ולהרס משפחות. גם אם אלה באים עטופים באצטלה של חופש הפולחן, כל אדם, באופן אישי, זכותו לחיות באמונתו, אולם כתות מיסיונריות ומיסטיות למיניהן מחבלות בחברתנו, מערערות משפחות והורסות נפשות — ועלינו לאסור אותן בחוק. עם ישראל סבל במשך כל הדורות מיסיונריות השמדה שונים, פיסיים ורוחניים. האם במדינת היהודים שמכטיחה, בדרך השם, את קיומנו הפיסי נשלים עם רצח רוחני?

אדוני היושב-ראש, נוסף על הדרך החוקית עלינו להשתמש בדרך החינוכית. לפי מייבס הכרתי, רק בכוחה של הדרך החינוכית למנוע את הסכנה הזאת מבנינו.

ביחס לרינה שני עצמה, אומר מי שהכיר אותה אישית שנים רבות: "היא בוודאי רק ראתה ריקנות בחיים, כמו שרבים מאתנו רואים, לא יכלה לשאת אותה וסחמה את החור הזה בכל מיני תורות".

ואחד מהבנים האלה, שנתפס לאחת הכתות, מדגיש: "כל הזהויות המלאכותיות שהונכתי עליהן נעדרות משמעות אמיתית בשבילי: ציונות, לאומיות, מדינה, סוציאליזם". לכן הוא חיפש זהות שונה.

יש פסוק: "והבור רך אין בו מים". מעיר רש"י במקום: "מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו". הפירוש הפשוט הוא, שכאשר כור לא היו מים כי אם נחשים ועקרבים, אולם בהעמקה המובן הוא: כשהבור הוא ריק ממים, הוא מתמלא בנחשים ובעקרבים. כשהסר חוכן חיובי, אזי יש סכנה של התמלאות. חלילה, כתוכן שלילי.

מדוע לא נמנע את הסכנה עליידי כך שנמלא את צעירינו בתוכן יהודי אמיתי? ההורים של אותם צעירים שדיברו אתה אמרו, כי הם מבינים שהדרך הבלעדית להציל את בנייהם מהכתות היא עליידי היפגשות עם אוצר היהדות. הבה נעשה זאת מלכתחילה. נפגיש את צעירינו עם האוצר הגדול שלנו.

היו"ר מ' סבידור:

תודה רבה לחברת הכנסת עדנה סולודר, חבר הכנסת דרוקמן, אתה עומד על רשות הדיבור שלך? לא היית כאשר קראתי בשמן.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כרצוני לציין בתחילת דברי, כי הנני מעלה את הנושא הזה גם כשם חבר הכנסת דוד מגן, אשר מסיבות אישיות נאלץ לעזוב את בניין הכנסת ולא יכול היה להמתין עד שהנושא יעלה לסדר-היום.

מותו הטרגי של מוקי מלמד משה-ביקר מעלה על סדר-יומנו את מכת הכתות השונות, אשר מצאות להן כר נרחב לפעולה במדינת ישראל.

הגיע לידי מכתב של חבר מאחת הכתות, שכתב לחברו בחוץ-לארץ, כי במדינת ישראל יש אפשרות ענפה לפעילות מיסיונרית, והוא מציע לאותו חבר לבוא לארץ ולפעול בה. לדאבון לבנו, זאת המציאות המרה. מדינת ישראל קיבלה את הכתות הללו כזרועות פתוחות. ואנו עדים היום לקיומן של עשרות כתות, מאות פעילים ואנשי משתתפים בפעילות הכתות. לפי הערכה והירה מדובר על 10,000 עד 15,000 איש.

אדוני היושב-ראש, דמו של מוקי מלמד זועק אלינו מן האדמה. הצילו אלפי נפשות שנהרסו ומאות משפחות שנשכרו מציפורני הכתות האלה, המחזירות את ארסן לחברתנו כולה.

הפעם אסור לנו בשום פנים לעבור לסדר-היום כאילו לא קרה דבר. אם רק נשקוף על העניין מבעד למעשיה ההרסניים של כת אחת, אותה כת ארורה אשר מוקי מלמד נהרס עליידיה, נבין עד כמה, סכנת הכתות הללו גדולה.

נפגשתי עם הורים של צעירים שנתפסו לכת הזאת ושמעתי מהם סיפורים מוזעזעים. הם טענו כי רינה שני מסתייעת בשימוש בסמים כדי לנטרל את יכולת החשיבה של חסידיה. יש לה שליטה מוחלטת על סגנון דיבורם, על לבושם ועל כל התנהגותם. הם טענו בהתמרמרות רבה, כי בהשפעתה של רינה שני חל ניתוק מוחלט בין הבנים לבין ההורים והמשפחה. אחד מהם סיפר, כי אצל בנו חלה התמוטטות נפשית, שכשלה הוא הגיע לכיתת-חולים לחולי נפש במצב קשה, וכי למרות כל מאמצי הרופאים וסגל בית-החולים, לא עלה בידם לעזור לו. כל זאת בשל השפעתה של רינה שני ובשל הוראותיה, שהוא לא יקבל שום תרופה, שכן רק היא יודעת איך לטפל בו.

עמידם שרון, שופט בית-משפט השלום בחדרה, אמר לאחרונה, בשולחו אחד מבני הכת להסתכלות פסיכיאטרית, כי אין זו הפעם הראשונה שביח-משפט זה נתקל בתופעה של נזקים נפשיים, כי קיים יסוד סביר לחשוד ולחשוב כי הם נגמלים בהשפעת הכת של רינה שני, וכי הגיע הזמן שרשויות משרד הבריאות יתנו דעתם לכך וישקלו צעדים מתאימים. ואילו ד"ר קטיה פילוסוף, ראש שירותי בריאות הנפש במשרד הבריאות, הודתה: "עתה, אחרי ההתאבדות של הבחור משה-ביקר, אין עוד ספק שמה שרינה שני עושה הוא הרס מוחלט של האישיות. אולם אין כיום חוק במדינת ישראל שיאפשר לנו לעשות משהו נגדה ונגד כתות אחרות, אלא אם כן מישהו יוכיח שבמעשיהם ההרסניים הם עוברים על החוק. הטרגי הוא שהם 'הורסים' ולא 'מטפלים', ובמדינת ישראל רק הטיפול הפסיכיאטרי אסור על מי שאין לו רשיון".

אדוני היושב-ראש, עד מתי נחשה ונשלים עם המציאות הטרגית הזאת? עד מתי ניתן להורים לעמוד מחוסרי אונים מול אוברן כניהם-יקריהם ועד מתי ניתן לנשים לראות

אצבע אלוהים, אנגדה מהרג'ה, בהגות רגניש ועוד ועוד. מן הסקר עולה: שרוב חברי הכחות הם גילאי 23 עד 35. בזמן האחרון, כפי שהזכרתי, מצטרף גם נוער מהתיכון בגילים 16 — 18, ורובם המכריע בא ממשפחות מבוססות, בעלות השכלה, שמעמדן החברתי-הכלכלי טוב ומעלה.

ההצטרפות לכח באה לעתים מתוך תמימות וסקרנות, בעקבות שכנוע של חברים, אך גם מתוך חיפוש זהות, כמיהה לאמונה. רצון לדעת את משמעות החיים ולגלות את האמת הטהורה. על כך הרחיבה את הדיבור חברתי, חברת הכנסת עדנה סולודר. לכן אקצר ואפסח על התיאור.

את כל התשובות על כך מגישה הכת בעסקת חבילה, לאמור: "סלק עצמך מעצמך והיה רק לצל של עצמך, ואז תזכה לכל התשובות". ולעתים, בתוך זמן קצר, הופך האדם מכן חורין בעל חשיבה עצמית לעבד נגרר, אשר איבד את עצמאותו הפיסית והרוחנית כאחת. האדם מאבד את הרצון לחולל שינוי, שבו הוא כה רצה, את התעוזה להתמודד עם קשיים, את הרצון ואת הזכות להבעת דעה עצמית, את החוש לביקורת ולאבחנה. האדם — על עובד, רבים מחברי הכחות מגיעים לידי ניתוק מכני המשפחה ומן החברה — ועל כך עמדו חברי — ולניכור מכל ההווה הסובבת אותם. לא אחת מן הכחות מעודדת את חבריה שלא לשרת בצה"ל, לעזוב את הארץ ולהתנכר לכל אשר היה יקר וקרוב.

בכת "אצבע אלוהים" מאמינים, כי "ההורים הם צולבי ילדיהם", ולא "פלא אם הורים מסוימים סופגים מכות רצח מבניהם ומבנותיהם חברי הכת, אך מתביישים לספר ואף להתלונן במשטרה.

מה הן השיטות, לא אפרט. אך רוב הכחות פועלות באותן שיטות, אלא שהוריאציות הן שונות: על-ידי מדיטציה, לעתים שעות מספר ביום; על-ידי סאונה מרוכזת של ארבע עד חמש שעות ביום, על-ידי מתן כדורי הזיה, על-ידי טיפול בהיפנוזה ובפסיכותרפיה, ואת כל אלה מלווה שיטת מוח אינטנסיבית מתוחכמת שמכעט אין מנוס ממנה.

כשנודעו דבר התאבדותו של מוקי מלמד, זיכרוננו לברכה, ואשפוזם של עשרות חברי כתות כבית-חולים חולי רוח, לא היה אפשר שלא להיזכר בסיטו ובהלם העמוק אשר עברו על ארצות-הברית לאחר ההתאבדות ההמונית של אנשי הכת בג'ורג'טאון, בהנהגתו הכריזמטית של ג'ימ ג'ונס. ארץ החופש ארצות-הברית. למדה על בשרה ובדמה את הלך, ומאז היא משקיעה מאמצים עליונים, בכוח אדם ובמשאבים, בפקוח על הכחות ובהצבת סכר לפעולותיהן.

כדאי לציין עובדה מצערת, אך לא מתמיהה: היהודים בארצות-הברית מהווים 2.7% מן האוכלוסייה הכללית, אך בכחות הם מהווים 40%.

הגני מוצאת לנחון להביא את התייחסותן של כמה מדינות דמוקרטיות לנושא הכחות, ארצות-הברית — בעקבות חקירה מקיפה שנערכה על כל הכחות ההרסניות, על-ידי בית-הנבחרים של מדינת קליפורניה במשך שנתיים וחצי, אמר סנטור אחד, כי "חברות ממושכת בסיינטולוגיה גורמת לירידה ניכרת בכוחו השיפוטי והמחשבה ומפריעה להתמודדות עם בעיות החיים. האינטלקט מפסיד הרבה ממנת המשכל שלו, נגרם שינוי באישיות ונוצרות בעיות של התאבדות, דיכאונות ותופעות פסיכופתיות קשות אחרות. הפרט המגיע לסיינטולוגיה עם ליקוי פסיכולוגי קל, מצבו יחמיר ויגיע לו נזק נפשי חמור".

אוצר היהדות. מדובר בצעירים יקרים הצמאים לאמת, המחפשים חוכן לחייהם, הרוצים כאמונה. הבה ונרווה את צימאונם בחוכן אמיתי ממקור היהדות ובאמונת ישראל הנצחית. רק זו הדרך לחסן אותם מפני השפעות שליליות. יש רק סם אחד שבכוחו לרסן מפני כל הסמים האחרים — וזאת התורה אשר שם משה. נעמיק את התוכן היהודי האמיתי בקרב הציבור ובקרב הנוער, כי בנפשנו הדבר.

היור"ר מ' סכידור: תודה לחבר הכנסת חיים דרוקמן, אני מתכבד להזמין את סגנית שר החינוך והתרבות למתן תשובה.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה: אדוני היושב-ראש, חברי כנסת בודדים ונחמדים, ראשית, אני מודה לעמיתי, חברת הכנסת עדנה סולודר וחבר הכנסת הרב דרוקמן, על ההעלאה המפורטת של הנושא ובעיקר על הקריאה בסוף דבריהם לעשות משהו ובצורה מואצת.

אין בלבי ספק כי הגורם העיקרי שהביא את חברי הכנסת להתייחס לנושא הכחות המיסטיים, מזרחיים ומערביים כאחת, הוא המקרה הטרגי שאירע במשפחה שבנה, מוקי מלמד, אשר היה חבר בכת "אצבע אלוהים", איבד את עצמו לדעת. זוהי כת, כפי ששמענו, אשר מנהיגתה היא המשוררת ואשת הכהונה לשעבר רינה שני, שכיום קוראת לעצמה ריין שין.

יש לציין את אמצעי התקשורת ולהודות להם על שהקצו לנושא זמן ניכר למדי. אולי עקב כך תחול מודעות כלשהי בציבור הרחב לנושא הכחות המיסטיים. מצער מאוד שרק מקרה של אוכדן חיי אדם מוציא אותנו משלוותנו ומשאננותנו, ומפילא מאוד כי רק אחרי מקרה ההתאבדות נבקעה חומת האדישות המקיפה רבים מאתנו.

אני חייבת להזכיר, שלפני שנה התרעתי על פעילותן המסוכנת של הכחות, על ציד נפשות, על הונאה, על שטיפת מוח בריש גלי, אך התגובה על דברי היתה היסטורית, לא שקולה, לא בדוקה, ובוודאי, לא עניינית. וכמוכן — וחבל שאינם יושבים פה — מייד נודדו אלה שהכחירו עצמם בכת-שומרי זכויות האדם, ואיש זולתם לא הכתירם בכך, והריצו הודעות לעיתונות, שאילולות וזעקות שבר, על התנכלות לחופש המחשבה והאמונה, רחמנא לילצן, על התערבות בחייו הרוחניים והתרבותיים של הפרט, וכל הדברים — היפים כשלעצמם — שהפכו בפיהם מזמן לקלישאות משומשות ונבובות. אין לי ספק שההתמודדות הזאת והתגובה הזאת בעיתונות נגד דברי האיטו את קצב העבודה של הוועדה.

מתוך הכנה לחומרה שכתופעה ומתוך היענות לפניות הורים, הוקמה בראשותי ועדה בין-משרדית, שבה חברים מחנכים, פסיכולוגים, פסיכולוגים, משפטנים מהסקטור העירוני מהסקטור הקיבוצי, והיא בודקת את הנושא כזהירות מרבית וברגישות. לאחר כמה חודשים של עבודה, של ביקורים במקדשי הכחות, של שמיעת תורת הכחות מפי מנהיגיהן, של שמיעת עדויות מחברי כתות, מהורים, מיוצאי כתות וכן של עיון ולימוד בכתביהם של הכחות, יכולה אני לומר, שיש לחברה בישראל בעיה שהולכת ומחמירה בממדיה ובהשפעתה ההרסנית על מבוגרים, ולצערי גם על בני נוער בשנה האחרונה. זו בעיה אשר עולה בחומרתה עשרת מונים על בעיית הסמים והאלכוהוליות, כי מדובר בסמים שאינם נראים, שאינם נתפסים, אך פגיעתם, קשה שבעתיים. מדובר בסמי נפש סתמיים.

הכחות המוכרות הפועלות בישראל הן: סיינטולוגיה, הרי קרישנה, גורו מהרג'ה, מדיטציה טרנסצנדנטלית, אימן, מונים,

מתקיים העיקרון המקודש של חופש הפולחן והאמונה, אך יש לי יסוד סביר להניח שהכת מהווה סכנה מוחשית לכריזמות הנפשית והפסיטית של אלה המשתייכים אליה. רק לפני ימים ספורים שלח צעיר המשתייך לכת יד בנפשו, ומעשה זה עלול להישנות על ידי חברים אחרים של הכת.

בהזדמנות זו אני רוצה לפנות בבקשה אל פרופסורים ידועי-שם מן המוסדות להשכלה גבוהה בארצנו, ובעיקר מאוניברסיטת חיפה, המשתתפים בכנסים מדעיים המאורגנים וממונים על-ידי-כח המונים בארצות-הברית, שהיא אחת הכתות המתוחכמות והמסוכנות. איש אינו מטיל ספק בכך שהכנסים עוסקים בענייני מדע טהור, אך לא כן מטרת הכת המממנת אותם. מטרתה היא להתכנס ולהתהדר בשמות הפרופסורים המפורסמים שלנו וכתמונותיהם, ועל-ידי כך היא קונה את ההכשר ואת הלגיטימציה בעיני חסידיה ובעיני הציבור הרחב. כל הכספים שכת המונים משקיעה בכנסים מדעיים כדאיים לה והפסדה יוצא בשכרה. היא קונה לה שם טוב, ואילו אנו — שכרנו יוצא בהפסדנו. מה נאמר לנער או לנערה על כת המונים או על כת אחרת הדומה לה, אם שמות ותמונות של פרופסורים ידועי-שם שלנו מתנוססים בכתביהם או בפתח "דברי הורה" שלהם? אני פונה למבקשת מן המלומדים להימנע מלתת את שם הטוב לשימוש לרעה.

כמדין אני מבקשת פעם נוספת מהרזים במחנכים, במועדוני הנוער, באכסניות, במפעלי תעשייה, שלא לפתח בנקל את שעריהם לפעילות הכתות מבלי לתת את הדעת לסכנות הטמונות בכך.

לסיכום: נודה כולנו שאנו חיים בחברה חומרנית, הישגית, מתירנית, שיש בה חלל ערכי. את החלל הזה אנו חייבים למלא בכתנים ורוחניים, חברתיים, חברתיים. שיתנו תשובה. מענה ומזור לכל המחפשים דרך של אמת.

פרנץ רוזנצווייג כתב ב"נהריים": "העולם הרוחני אינו סובל ריקנות, כשם שבעולם החומרי אין וקום. ככל שמרחיק האדם מעליו את האלוהים (כל אחד עם האלוהים שלו), כך הוא נוטל לעצמו רשות לאכלס את החלל שבין האלוקים לבניו, המלא זרמי כוח אלוהיים, אלים מחצה, לשליש ורביעי."

הפרופסור דיוונט כתב ב"פילוסופיה בדרכי נועם": "אף הספקנים מאמינים המה. הדחייה שהם דוחים ביהירות מדעית אמונה אחת מפנה את המקום לכניעתם האנושית העיוורת לאמונה אחרת."

מכאן נובע, שעיקר המחשבה, עיקר המאמץ ועיקר האחריות מוטלים על ההורים, על מערכת החינוך, קרי, על החברה בכללותה. אין לצפות לישועה מהירה במקרה הזה ומכיוון אחד בלבד.

מערכת החינוך נותנת — ותיתן — את דעתה לחינוך החינוך הערכי והחברתי בכל מסגרות הלימודים, בדרגים האלה: העלאת הערכים הגלומים במקצועות הלימוד השונים; חיזוק ותגבור הלימוד במקצועות ההומניסטיים, ספרות, מדרש ואגדה, היסטוריה, תרבות, תולדות, מחשבת ישראל, על כל הזרמים השונים שבהם ועל השקפות העולם המשתמעות מהם; פיתוח חוש החשיבה והביקורת ועיון מעמיק בערך הבחירה החופשית ובמשמעותו; הצגת אתגרים חברתיים לתלמידים; חיזוק שילובו של בתי-הספר בקהילה ובמוסדותיה; פעולות לחינוך הקשר בין המורה לבין התלמיד ובני המשפחה; חיזוק הדו-שיח; חיזוק ה"יחד"; כן נציג בפני בנינו כלא רתיעה את הייחוד היהודי, שמהותו האמיתית היא השאיפה לתקן אדם, חברה ועולם. כי "הפוך כה והפוך כה דכולה בה".

כדאי להדגיש, שכל העניין מכוסס על הונאה ועל הוצאת כספים מאנשים במרמה. צעירים תלמידי היכון מצטרפים לסיינטולוגיה בגלל הבטחתה שההצטרפות תעזור להם בלימודים, פירוש השם "סיינטולוגיה" הוא, אין ללמוד. כמו כן, מובטחים שיפור האישיות, הכישורים והיכולת, למותר לציין שההוצאות הן ההיפך הגמור.

אוסטרליה — ועדה ממשלתית שהוקמה במדינת ויקטוריה ב-1965 הגיעה למסקנה, כי הכת הסיינטולוגית היא "איום חמור על הציבור מבחינה רפואית, מוסרית וחברתית". בעקבות מסקנה זו הוחלט בחקיקה מיוחדת לאסור את פעילות הכת. בפסקה מיוני 1982 הוציא בית-המשפט העליון באוסטרליה צו האוסר, לפי חוק הפסיכולוגיה, לפרסם את הסיינטולוגיה, ללמד אותה או לקבל כל סכום כסף הקשור בלימוד הסיינטולוגיה או בשימוש בה.

אנגליה — שר הבריאות הגיע למסקנה, כי הכת "מעוררת התנגדות עד כדי כך, שהממשלה חייבת לנקוט את כל האמצעים כדי לבלום את התפתחותה". בעקבות מסקנה זו, נאסרה כניסתם של סטודנטים המודעים עם הכת לאנגליה, ואחרים גורשו ממנה.

על הסיינטולוגיה כתב רן הברד, מנהיג הכת, בספרו "יסודות המחשבה": "ניתן לפתח מחקר הסיינטולוגיה טכניקות אפקטיביות לשליטה במחשבה שאפשר להשתמש בהן להפיכת אנשים לעבדים מרצון". כך הוא קובע.

ואצלנו — בחשוכה על המדיטציה הטרנסצנדנטית אמר ד"ר פאל קרסו: "יש אנשים שנמצאים על הגבול בין הנורמלי ללא-נורמלי, ודווקא אלה המרגישים שקשה להם לתפקד נוטים לפנות לכל מיני קבוצות מיסטיות: דווקא להם, ולחלק מהם, מסוכן מאוד לעשות מדיטציה או טיפולים בהיפנוזה. אנחנו מסירים עשרות מקרים של אנשים שהפסיקו לתפקד כתוצאה משימוש במדיטציה: חלקם אפילו אושפזו בבתי-חולים פסיכיאטרים".

ד"ר מוריס קליינהאוז, מומחה להיפנוזה, אומר: "זה יכול לזרז הופעת מחלת נפש סמורה או להעמיק מחלה קיימת, יכול לגרום במקרים פחות אקוטיים לחוסר ריכוז, לנדודי שינה, לריבאון וכו'".

אתמול או היום קראנו גם על מקרה חמור מאוד שקרה ב"השחתות ב"אסט", דבר שהפך להיות אופנה בזמן האחרון ב"זויק-אנד" בישראל.

אורה נמיר (המעריך):
השחתות במה?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-העסה:

ב"אסט", יוצאים לסוף-שבוע. לפני שלושה שבועות היה המחיר 150 דולר, ואיני מעורבנת במחיר של היום. לא נותנים שם לאכול, לא לשוחח ולא לישון, והם עושים שם דברים שעליהם חקראו בעיתון. הזמנו אלינו את המנהלים, ובינתיים הם לא ששים כל כך לבוא אלינו לשיחה. נראה, אולי ככל זאת ייאורו לבוא, ואז נשאל אותם שאלות. אם זה משהו גלוי, — שישבו על שאלות שלנו. אבל בינתיים הם לא נתנו לנו תשובה חיובית. אני מציעה שבינתיים נעקוב כולנו אחרי זה, ונדבר עם מי שקרוב אלינו.

איני רוצה לדבר על הכת "אצבע אלוהים"; אני מקצרת בדברי. את הדברים שאמר השופט עמירם שרון קרא כאן חברי, חבר הכנסת דרוקמן, ואיני רוצה לחזור על מה שהוא אמר. אבל כמשפט האחרון הוא אומר: "איני מתעלם מכך, שבמדינתנו

הכנסת תחליט עליה. אני מציעה ועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות, ועדת העבודה והרווחה ועדת הפנים ואיכות הסביבה, כי מרוכר ברשויות רבות.

היו"ר מ' סבידור:
ועדה משותפת יכולה להיות של שתי ועדות.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אם כן, אני מציעה ועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות ועדת העבודה והרווחה.

היו"ר מ' סבידור:
תודה לסגנית השר. חברת הכנסת סולודר, האם את מסכימה שהנושא יעבור לוועדה?

עדנה סולודר (המערך):
כן.

היו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת דרוקמן?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
כן.

היו"ר מ' סבידור:
אם כן, יש הצעה אחת — להעביר את הנושא לדיון בוועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות ועדת העבודה והרווחה. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות ועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר מ' סבידור:
הוחלט להעביר את הנושא לוועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות ועדת העבודה והרווחה. ההרכב ייקבע על-ידי ועדת הכנסת, כרגיל.

יג. הצעה לסדר-היום היפגעותם של ילדים מצמחי רעל

הגנים הבוטניים באוניברסיטת תל-אביב, עם שני עמיתים חוקרים, סקר על צמחים רעילים בבתי-הספר. הסקר נעשה על-פי הזמנת משרד החינוך והתרבות. למטרות הסקר נבדקו כ-40 בתי-ספר באזור תל-אביב והשרון, וב-70% מהם נמצאו צמחים רעילים. הכנסת צמחים רעילים אלה לחצרות בתי-הספר נובעת הן מבורות והן מעובדת היותם צמחים עמידים ונוחים לגידול ולטיפוח.

משיחות שקיימתי עם אנשים הקרובים לנושא הוכר לי, כי על-פי סקר מקומי אחר שנערך על-ידי ד"ר מיכאל שיינס מהמרכז הרפואי "סורוקה" בכאר-שבע, וממנו הוקש לגבי הארץ כולה, מדובר ב-200 עד 300 ילדים לערך עד גיל 7 הנפגעים מדי שנה מצמחי רעל.

הבעיה מתמקדת, רבותי חברי הכנסת, כפעוטים עד גיל 7, מאחר שילדים מבוגרים יותר ניתן להזהיר.

חברי הכנסת, לפני כשנה וחצי יום "כולבוטק" חוכנית על צמחים רעילים. תחקירני התוכנית עסקו כמה שבועות באיסוף חומר, הם אמדו את מספר הילדים שנפגעו מצמחי רעל במשך עשר שנים ב-1,000. על-פי בדיקת "כולבוטק", במרכז לרעלים

אדוני היושב-ראש, נחקור ונלמד וניתן את הדעת לכך. שפעילות הכתות כולה מתבצעת כביכול כתחום המותר כחברה דמוקרטית. חופש האמונה, הפולחן והדת במקרה זה מנוצלים בצורה המחרידה, הבלתי-אנושית והנצלנית ביותר. יש כאן ניצול מצבים של מבוכה ומשבר, של כרידות וחיפוש דרך, וכל זה בשם חופש המחשבה. הלזה ייקרא חופש האדם? הלזה ייקרא זכויות אנוש? וכולנו יושבים ורואים איך שרלטנים וסוחרים נשמות שמים ללעג את הזכות האלמנטרית ביותר: להישאר אדם בצלם אלוהים, להיות אתה, בן-חורין ולא אחר, להיות כאדם ולא כצל עובר.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני פונה לכל הרשויות: כשאנו דנים בבעיית הכתות נראה לנגד עינינו את החוקים ואת התקנות, אך גם את הבנים ואת הכנות הלכודים ברשתן של הכתות הללו, את ההורים שחיהם הפכו למרדף, לסיט, לצפייה, לכלילון. והורים רבים מדרסים על בניהם כעל נעדרים.

ולסיום, אחד האבות, בעל שם ועבר נכבד כחברה שלנו, טען בדמעות במר לבו: "תראו, כשילד מאכזר דרכו, כל המדינה מתגייסת על-מנת למצוא אותו, וכך צריך להיות: כשמישהו בטויל מועד מצוק גבוה כולם מנסים להציל אותו, וכך צריך להיות: כשאנטולי שצ'רנסקי חבוש בכלא ושובת רעב, עורכים הפגנות ומציעים דיון מיוחד בכנסת, וכך צריך להיות. אבל אני — אני אפילו לא יודע היכן בני. לפני שנתיים עזב את הארץ ואין איש יודע עקבותיו". האב מספר שהוא סרק ארצות רבות בעולם. את כל הגו הוא מוציא כדי לחפש את בנו, אבל אין שמץ של עקבות. ובדמעות הוא ממשיך: "עשו משהו. אולי כבר לא לבני, אולי כבר לא לי, מי יודע, אבל אולי למען בנים והורים אחרים".

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נזכור כי כל המציל נפש אחת כאילו הציל עולם מלא. ויפה שעה אחת קודם.

היו"ר מ' סבידור:
מה את מציעה?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אני מציעה להעביר את הנושא לוועדה משותפת שוועדת

היו"ר מ' סבידור:
אנחנו עוברים להצעה האחרונה לסדר-היום: היפגעותם של ילדים מצמחי רעל — הצעה של חברת הכנסת אורה נמיר. אני ממליץ להזמין את חברת הכנסת נמיר.

חברת הכנסת אורה נמיר, אני מנצל את ההזדמנות כדי להתנצל בפניך על שלא יכולתי לבוא: הייתי במצוקה של זמן. אקווה שלא תדעי עוד צער.

אורה נמיר (המערך):
תודה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שלושה שבועות התפרסמה בהבלטה יתירה בעמודו הראשון של עיתון "מעריב" ידיעה המצטטת סקר שעל-פי "מאות ילדים נפגעים בכל שנה מצמחי רעל". בדקתי בעקבות אותה ידיעה האם אכן הכצעקתה, ונתחוויר לי כי עומד בפנינו נושא המחייב יתר חשומת לב, וכי חייבת להיות התמודדות רצינית עם בעיה בריאותית מסוכנת שהכחדתה היא בהחלט כהישג יד.

חברי הכנסת, ב-1977 ערך הפרופסור יואב ויזל, מנהל

מיותרת זו ממאות ילדים מדי שנה וחובתנו הציבורית לדאוג לכך. לכן, אדוני היושב ראש, אבקש לקיים במליאה דיון דחוף בנושא, כדי למנוע צער ונוק מילדים רבים ומהוריהם. תודה רבה.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לחברת הכנסת אורה נמיר. אני מתכבד להזמין את סגנית שר החינוך והתרבות.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלור-תעסה:

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, משרד החינוך והתרבות מודע לבעיית הבטיחות הקשורה בצמחי הרעל. עוד בשנת 1970 פורסם הספר "צמחי רעל בישראל" על-ידי המחלקה לטיפול בתלמיד, ועותק ממנו נשלח לכל בתי-הספר. בעלון "בטיחות", עלון הבטיחות של בתי-הספר, המופץ ב-15,000 עותקים, מחדש מאי 1974, הופנתה מחדש תשומת הלב לספר, לתוכנו ולאופן רכישתו.

בפברואר 1980 עלתה מחדש בעיית צמחי הרעל ואז נדרשו הרשויות המקומיות לעקור את כל צמחי הרעל שעדיין נמצאים בחצרות בתי-הספר וגני-הילדים. על מפקחי מערכת החינוך במחוזות השונים הוטלה המשימה לוודא את עקירת הצמחים והצמחים הרעילים.

חזר נמכ"ל מיוחד ה' התשמ"א, "בטיחות כמערכת החינוך — תחומי פעולה ונהלים", דן בנושא הנדון ומדגיש את אחריות הבעלים, דהיינו, הרשות המקומית אחראית להסרת כל מפגעי הבטיחות בחצרות מוסדות החינוך.

בשנת הלימודים התשמ"א יצא חזר-משותף עם מרכז השלטון המקומי, ובו חזרנו והצבענו על הסכנה הטמונה בשתילת צמחי רעל במוסדות חינוך ובגנים ציבוריים והפצנו מחדש את הספר "צמחי רעל בישראל" כאמצעות החברה להגנת הטבע.

כמו כן הוצאנו חזר לגנות על הסכנה שבשתילת צמחי רעל, בציון רשימת הצמחים הרעילים השכיחים. כידוע, ברבים מהגנים משמש הצמח הרעיל, הרדוף-הנחלים, גדר חיה. עלי לציין שכל עבודות הניקיון, שתילתם של צמחים ושל עצים בחצרות מוסדות החינוך ובגנים הציבוריים מבוצעות על-ידי הרשויות המקומיות והן נתונות לאחריותן.

אני רואה בנושא זה חשיבות גדולה מאוד, ולכן אני מציעה שיערך עליו דיון מעמיק ומקיף בוועדת החינוך והתרבות.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לסגנית שר החינוך והתרבות, חברת הכנסת אורה נמיר, האם את מסכימה?

אורה נמיר (המעריך):

כן.

היו"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, מוצע להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

ה הצ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר מ' סבידור:

אם כן, מיצינו את הנושאים שהיו בסדר-היום. הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

בבית-החולים רמב"ם בחיפה נאמד, מספר המקרים המדווח כשליש לערך ממספר הנפגעים. מדיווחים למרכז בבית-החולים רמב"ם נלמד על כ-6,000 מקרי הרעלה בתיים בשנה. הנחשם היא, שיש רופאים רבים היודעים לטפל במקרי ההרעלה ואינם מדווחים על כך לאיש. הדוגמה הבולטת היא בית-החולים "הדסה" בירושלים. שאינו מדווח כלל, מאחר שרופאיו מיומנים ביותר בכל הנוגע לטיפול בפגיעות מצמחי רעל. אם נביא בחשבון טיפולים לא מדווחים, הרי שמספר הנפגעים גבוה בהרבה מהמדווח.

מתוך 6,000 מקרי הרעלה בתיים בשנה — כפי שדיווח בית-החולים רמב"ם — למעלה ממחציתם, כ-3,500, הם ילדים. הפגיעות ברובן הן משתיות אקוטיות והמורידה. ב-1981 מתו 17 איש מהרעלות בתייות, בכללן מצמחי רעל. ובהם היו 5 ילדים.

אותו תחקיר העלה, רבותי חברי הכנסת, כי צמחי רעל נמכרים במשתלות ובחנויות צמחים כצמחי נוי, כאשר הלקוחות אינם מודעים לרעילותם ואינם מזהירים, אם מפאת חוסר הידע של המוכרים ואם מפאת חשש של פגיעה במחזור המכירות. צמחים אלה נמצאים במקומות נגישים לחינוקה, ודי בגניעה אחת כדי להרעיל, יש צמחים רעילים בתוך גני-ילדים. אנשי "כולבוטק" בדקו גנים לגילאים 3-4, ובכל אחד מן הגנים שבהם נעשתה הבדיקה נגלו כמה צמחים מזנים רעילים. צמח ההדרוף, הנפוץ בין הצמחים הרעילים, נמצא בכל שטח ציבורי ועירוני שבו מטיילות האמהות והמטפלות עם הפעוטות.

חברי הכנסת, גם אם לא ציניקנים שבינונו — שאינם יושבים פה עכשיו — יראה נושא זה שולי ובלתי חשוב. במיוחד בצלם של אירועים כמלחמה שאין רואים את סופה, כאינפלציה שביעורה אינו מטריד את היושבים סביב שולחן הממשלה, לי, רבותי חברי הכנסת — ואני בטוחה כי גם לחברי כנסת רבים נוספים — נראים שלומי ובריאותו של ילד אחד כערכים עליונים, ערכים ממדרגה ראשונה.

אין להסתפק, לכן, בהוראה של חזר המנהל הכללי של משרד החינוך והתרבות מיום 1 ביוני 1981, המתייחס לצמחים רעילים. יש להסב את תשומת לבם של מנהלי מחלקות החינוך כרשויות המקומיות ושל מנהלי מוסדות החינוך לחובתם להימנע מנטיעת צמחים רעילים או דוקרניים בתחומים של בתי-הספר, גני-הילדים ומגרשי המשחקים. גם ההוראה באותו חזר — לחזור ולהתריע בפני התלמידים לעתים מזומנות על הסכנה שבאכילת צמחים לא מזהים — אינה מספקת.

מאחר שלדעת הפרופסור יואב ויזל ואנשים אחרים שאתם שוחחתי לא חל שינוי מהותי ואין תחושה של הטבת המצב, הגעתי למסקנה, רבותי חברי הכנסת, כי הנושא ראוי בהחלט לתשומת לב ציבורית, הרגש חייב להיות בגני-הילדים ובגנים ציבוריים, והכתובות לטיפול חייבות להיות הגננים העירוניים, בעלי המשתלות, בעלי חנויות הצמחים, הגנות ועובדי החינוך במגזרי הגיל הרך במיוחד והסגל הרפואי בבתי-החולים.

כ-120 ילדים נהרגים מדי שנה כתאונות בתייות. התאונות הביתיות ניתנות כולן למניעה. בין 8% ל-10% מכלל האשפוזים במדינה נגרמים בגין תאונות בתייות. האומדן הזהיר, המוערך, של מספר התאונות הביתיות מגיע ל-100,000 בשנה, ומהן 15,000 עד 20,000 תאונות נובעות מהרעלות, בתוכן כ-300 ילדים הנפגעים מצמחי רעל.

טיפול מוקדם, יסודי ורציני יותר עשוי למנוע סכנה